

МИННО-ГЕОЛОЖКИ УНИВЕРСИТЕТ
„Св. Иван Рилски“

ДЕПАРТАМЕНТ
„ЧУЖДИ ЕЗИЦИ И СПОРТ“

ИЗВЕСТИЯ
Том XIX

София, 2019

UNIVERSITY OF MINING AND GEOLOGY
“St. Ivan Rilski”

DEPARTMENT
OF FOREIGN LANGUAGES AND SPORT

P R O C E E D I N G S
Volume XIX

Sofia, 2019

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Председател: проф. д-р Йордан Иванов

Членове: доц. д-р Ваня Цолова, ст. пр. Милена Първанова (отг. редактор), ст. пр. Велислава Паничкова, ст. пр. д-р Елена Давчева и маг. инж. Мариела Кичева (редакция и предпечат)

Включените в настоящия брой текстове изразяват персонално мнение на всеки отделен автор, което може да не съвпада с мнението на редакторския колектив.

ИЗВЕСТИЯ НА ДЕПАРТАМЕНТ „ЧУЖДИ ЕЗИЦИ И СПОРТ“
ПРИ МГУ „СВ. ИВАН РИЛСКИ“ - СОФИЯ
ТОМ XIX/2019 ГОДИНА
ИК „СВ. ИВАН РИЛСКИ“
ISSN 2682-9754

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ЮБИЛЕЙ

Йордан Иванов 20 години Университетски спортен клуб – МГУ – структура, функционалност, перспективи	5
---	---

II. ИЗСЛЕДВАНИЯ

Добрин Тодоров Особенности на съвременния светоглед	14
Иванка Ставрева Професионално-приложна ефективност на физическото възпитание и спорт в МГУ „Св. Иван Рилски“	32
Христо Христов Есе върху йерархията на креативността през Средновековието	43

III. ЕЗИКОЗНАНИЕ

Милена Първанова Деривацията като словообразователен модел	50
---	----

IV. ОБУЧЕНИЕ

Милена Първанова, Моника Христова, Велислава Паничкова, Маргарита Папазова, Цветелина Вукадинова, Екатерина Балачева, Елена Давчева Сравнителен анализ на когнитивните умения на студентите за разпознаване на специфични термини при работа с научни текстове на чужд език в МГУ „Св. Иван Рилски“ (краен отчет)	55
Цветелина Вукадинова Преподаване на технически немски език на студенти от инженерните специалности	177
Елена Давчева Взаимодействие между Руската православна църква и висшите училища в Санкт Петербург	183
Йоана Павлова Монографията „Невербални аспекти в чуждоезиковото обучение. екстралингвистичен 4D подход към езика“ на Ивайло Пеев – „полиметрично“ към чуждоезиковото обучение (рецензия)	207

V. КАЛЕНДАР НА ДЕЙНОСТИТЕ НА ДЧЕС	210
--	-----

CONTENTS

I. ANNIVERSARY

Yordan Ivanov 20 Years since the Foundation of the University Sports Club – UMG: Structure, Functionality, Prospects	5
---	---

II. INVESTIGATIONS

Dobrin Todorov Peculiarities of the Contemporary Worldview.....	14
Ivanka Stavreva Vocationally Applicable Efficiency of Physical Education and Sports at the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”	32
Christo Christov Essay on the Hierarchy of Creativity in the Middle Ages	43

III. LINGUISTICS

Milena Purvanova Derivation as a Model in Word-Formation	50
---	----

IV. EDUCATION

Milena Purvanova, Monika Hristova, Velislava Panichkova, Margarita Papazova, Tsvetelina Vukadinova, Ekaterina Balacheva, Elena Davcheva Comparative Analysis of Students’ Cognitive Skills to Recognise Special Terms in Their Work with Scientific Foreign Language Texts at the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski” (Final Report).....	55
Tsvetelina Vukadinova Teaching German for Special Purposes to Engineering Students	177
Elena Davcheva Interaction Between the Russian Orthodox Church and the Higher Schools in St. Petersburg	183
Yoana Pavlova The Monograph <i>Non-verbal Aspects of Foreign Language Teaching. Extralinguistic 4D Approach to Language</i> by Ivaylo Peev – a “Polymetric” View on Foreign Language Teaching (review).....	207

V. CALENDAR OF THE ACTIVITIES AT THE DEPARTMENT OF FOREIGN LANGUAGES AND SPORTS	210
--	------------

I. ЮБИЛЕЙ

20 ГОДИНИ УНИВЕРСИТЕТСКИ СПОРТЕН КЛУБ – МГУ – СТРУКТУРА, ФУНКЦИОНАЛНОСТ, ПЕРСПЕКТИВИ

Йордан Иванов*

Клубната организация на университетския спорт има своите корени и традиции, датиращи от времето на създаване на университетите на Стария континент. Те са представлявали доброволни, обществено-демократични сдружения на млади хора за придобиване на знания, умения и навици за организиран спорт. Именно затова клубовете в елитните европейски и световни университети са насърчавани и подпомагани от академичните ръководства на съответните държави. В модерния западен свят те са носители на висок престиж и реклама чрез спортната слава на своите възпитаници, предоставят възможност за социална интеграция и са среда за формиране на морални и професионално-етични ценности.

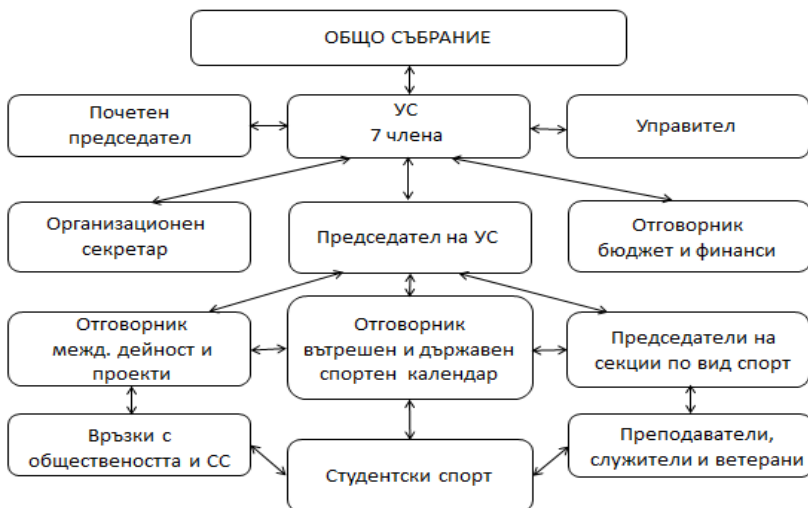
Ректорът на МГУ „Св. Иван Рилски“, проф. Ивайло Копрев, награждава проф. Йордан Иванов, ръководител-катедра ФВС, с юбилеен плакет „Почетен знак на МГУ“ за особени заслуги към развитието на академичния спорт и по случай 20 години от учредяването на спортния клуб

---

* Проф. д-р в катедра „Физическо възпитание и спорт“ при ДЧЕС, МГУ „Св. Иван Рилски“

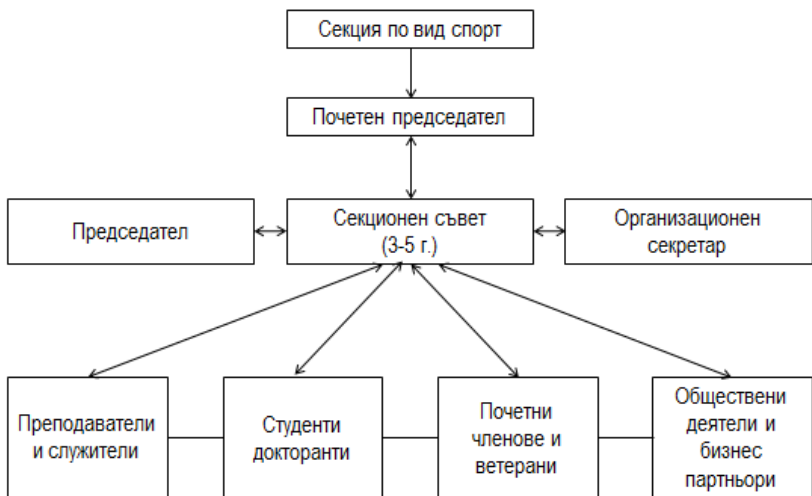
В нашия университет първите структури на организирана спортна дейност датират от 1966 г., когато е учреден Висш съюз за физкултура и спорт (ВСФС) при ВМГИ (1966-75 г.). За негов пръв председател е избран нашият знаменит състезател, легендарен треньор, международнопризнат учен, бащата на спортологията, проф. Михаил Бъчваров (бате Мишо). В знак на признателност и почит към неговото дело на 17.12.2010 г. спортната зала на МГУ бе кръстена на неговото име.

Водени от осъзнатата необходимост за развитие на спорта, в нашето уникално ВУ се роди идеята за учредяване на университетски спортен клуб. Новото начало бе иницирано от катедра „Физическо възпитание и спорт“ и Студентския съвет (СС) и получи своята реализация на 08.06.1999 г. в читалнята на петия етаж на култовото общежитие в бл. №1. Учредителното събрание, водено от тогавашния председател на СС Слави Пачалов, дава легитимност на Университетски спортен клуб – МГУ като юридическо лице с нестопанска цел в обществена полза за подпомагане и развитие на студентския спорт в нашия университет. За пръв председател е избран ст. пр. Стефан Филипов, тогава ръководител на катедра ФВС, който ръководи клуба от 1999 до 2005 г. От 2005 до 2014 г. председател е проф. Любен Тотев, бивш декан и ректор два мандата с изключителен принос за развитието на спорта. От 2014 до 2019 г. и досега длъжността се заема от доц. Иван Митев, изпълнителен директор на Българската минно-геоложка камара (БМГК). Организационни секретари със значим принос в администрирането, в цялостното обезпечаване на тренировъчната и състезателната дейност и в работата по проекти в този исторически период са били гл. експерт инж. А. Пачалова, ст. експерт д-р Н. Костова, ст. експерт инж. М. Лечева и гл. експерт инж. М. Кичева.

Фиг. 1. Актуализирана организационно-управленска структура на УСК-МГУ

Организационно-управленската структура на УСК-МГУ е пирамидална и изцяло изградена по англо-саксонски модел, като председател на управителния съвет (УС) или почетен председател е Ректорът или упълномощено от него лице. Експерт-специалисти, преподаватели-треньори, председатели или секретари на секциите по вид спорт са основно преподавателите от катедра ФВС. Представителството в ръководните органи е балансирано, с необходимата прозрачност и контрол, и е изцяло в интерес на каузата на университетския спорт (фиг.1). Важно и характерно в действащия модел са изградените и утвърдени от УС секции по вид спорт (към момента 15 на брой). Те са активно функциониращи структурни звена, които имат своя организационен живот и кадрова политика. Основната функция е отредена на преподавателите по вид спорт и на силни обществени деятели с доказан авторитет в системата на спорта. Председателите на секциите и секретарите заедно със секционните съвети изграждат стратегия за развитие на съответния спорт (фиг. 2).

Фиг. 2. Актуализирана организационна структура на секция на УСК-МГУ

В своето актуално състояние, пререгистрация и адаптиран устав към изискванията на новия Закон за физическо възпитание и спорт, по отношение на функционалност клубът развива 15 вида спорт и има 7 представителни отбора, участващи в националния и международния спортен календар на Асоциация за университетски спорт (АУС) „Академик“ и на националните федерации и съюзи. Работейки по изградения и утвърден модел на симбиоза между университет, катедра и клуб, чрез взаимно доверие, отговорност и подкрепа, постигнахме и най-значимите исторически успехи през този период и особено през 2019 г., когато нашите студенти завоюваха 5 национални титли и 2 сребърни медала в Националния университетски шампионат по футбол, фудзал, лека атлетика, хокей в зала (мъже и жени) и бадминтон, което ни нареди между водещите университети в страната. Изповядвайки такава философия и стратегия за развитие на студентския спорт, искам да представя нашите програмни политики и перспективи, съобразени с новите реалности и действащи фактори:

Министър Красимир Вълчев награждава студента Антонио Иванов, спец. ОРС II курс, със златна статуетка за спортист на годината за 2019 и на двадесетилетието за постигнати исторически успехи – национален рекордьор и шампион на България за мъже и студенти на 100, 200 и 400 м спринтово бягане

- да продължим модела на клубна организация, базирана на много-спортов обединяващ принцип и припозната от академичното ръководство;

- да съхраним и да доразвием общественото начало чрез демократично-академичен подход и балансирано представителство на ключовите субекти – студентите, академичното ръководство, катедра ФВС, представители на настоятелството, външни партньори и обществени деятели;

- да работим в посока регламентиране на реда и условията за функциониране на формите за взаимоотношения с ВУ, АУС „Академик“, спортните федерации и съюзи, и др. субекти, застъпени в ЗВО и ЗФВС, и подзаконовата нормативна уредба за приложението им. Това ще означава реална институционализация и легитимация в спортната и образователната система;

- да осъществяваме практикуване и реализация освен на социално-значимите и традиционни спортове, така и на нови спортове, които са свързани с професионално-приложното обучение на студентите и с качествата, застъпени в професиограмата на инженерните специалности;

- чрез съвременни иновативни методики от защитените в катедрата по спорт докторски дисертации да обезпечим един научнообоснован и добре менажиран учебно-тренировъчен и спортно-състезателен процес;

- чрез формиране и развитие на двигателни качества и навици, както и чрез специализирано разнообразие на знания и умения, да предадем послания за активен и здравословен начин на живот на нашите студенти;

- да обезпечим още по-сигурна и безопасна среда и оптимални условия за спортуване по избор в свободното време;

- да използваме регламентираните дейности на сдружението като символен капитал, стратегически, маркетингов и имиджов план за университета (при кандидат-студентски кампании, популяризиране на специалностите, привличане на инвеститори, спонсори, рекламодатели и др.);

- да продължим добрата практика за предлагане и реализация на спортни услуги на физически и юридически лица и за организиране и провеждане на спортни събития на наши сродни фирми и стратегически партньори;

- да стимулираме и изцяло да подпомагаме наши студенти и отбори в университетските и аматьорски спортни лиги, организирани от националните федерации, асоциации и съюзи;

- чрез програмни колективи от катедра ФВС да се разработват и реализират вътрешни и международни проекти, финансирани по целеви програми от Министерство на младежта и спорта, от Българския спортен тотализатор, от общините и от ЕС;

- да продължим създаването на необходимите организационни, материално-технически и кадрови предпоставки за издигане равнището

на спортното майсторство в МГУ „Св. Иван Рилски“ по модела на елитния студентски спорт в страните с развита пазарна икономика.

Министър Вълчев и ректорът на МГУ „Св. Иван Рилски“, проф. Копрев, връчват златната купа на представителния отбор по футбол за отбор на 2019 година и отбор на двадесетилетието за постигнати най-значими исторически успехи в национални универсиади – златни медали и купа по футбол и футзал

В заключение ще отбележим, че качеството на предлагания от нас образователен продукт включва множество компоненти, но един от тях е с ключово значение: здравният статус на студентите и тяхното отношение към организираната двигателна активност, което реално ще ги подпомогне в бъдещата им личностна, професионална и обществена реализация.

ЛИТЕРАТУРА

- Бъчваров, М. Спортология (учебник). София, НСА, 2000.
- Иванов Й. 55 години спорт в МГУ „Св. Иван Рилски“. Спортологични аспекти – традиции, иновации. София, БОЛИД ИНС, 2012.
- Иванов, Й. 60 години организиран спорт в МГУ „Св. Иван Рилски“ – история и развитие, В: Адаптация на физическото възпитание и спорта на студентите към изискванията на съвременното общество

- сборник научни доклади от юбилейна научна конференция по случай 60 г. катедра ФВС – организирано спортно движение в МГУ и 80 г. от рождението на проф. Михаил Бъчваров. София, 2012.
- Иванов Й. Ефективност на пирамидално-състезателния метод в часовете по ФВ (спорт по избор – футбол) в условията на ВУ (непубликувана докторска дисертация), НСА, 2004.
- Иванов, Й. Университетските спортни клубове – структура, дейности и модели за работа. Годишник на Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, т. 56, св. IV, „Хуманитарни и стопански науки“, София, Издателска къща „Св. Иван Рилски“, 2012. стр. 17-20.
- Сандански, И. Стратегическа изборителност на държавата в спортните политики, В: *Спорт и наука*, стр.118-136.

20 години Университетски спортен клуб – МГУ – структура, функционалност, перспективи

(Резюме)

Настоящата статия разкрива факти и събития в спортологичното развитие на Университетския спортен клуб – МГУ през този 20-годишен период. Представен и анализиран е съвременен модел на актуализирани структурно-функционални връзки на Спортния клуб, катедра ФВС и висшето училище. Този апробиран във времето англо-саксонски модел допринася за качествено подпомагане на главната цел и решаването на основните задачи на учебната дисциплината „Физическо възпитание и спорт“. Многоспортовият университетски клуб бе изцяло адаптиран към новите изисквания на ЗФВС и припознат от академичното ръководство на Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“ с възможности за допълнително стимулиране и мотивиране на студентите за активни занимания със спорт и постигане на високи спортни резултати. Обществено-клубната организация дава предимство по отношение на развитие и модернизация на спортната база и работата по различни проекти с различни институции.

**20 Years since the Foundation
of the University Sports Club – UMG:
Structure, Functionality, Prospects
(Summary)**

The article covers facts and events in the sportological development of the University Sports Club - UMG during its 20-year period of existence. A contemporary model of the updated structural and functional links of the Sports Club with the Department of Physical Education and Sports and the higher school is presented and analysed. The quality of this time-tested Anglo-Saxon model contributes towards the attaining of the main objective and the solution to the major tasks of the course unit of *Physical Education and Sports*. The multi-sport university club has been fully adapted to the new requirements of the Law for the Physical Education and Sports. It has also been recognised by the academic management of the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski” for the opportunities it offers for further stimulation and motivating of students towards active sports activities and the achievement of high sports results. The public and club organisation gives priority to the development and modernising of the sports facilities and to the active involvement in various projects with different institutions.

II. ИЗСЛЕДВАНИЯ

ОСОБЕНОСТИ НА СЪВРЕМЕННИЯ СВЕТОГЛЕД

Добрин Тодоров*

Основа за конструиране

Усилието на някои съвременници да си изградят що-годе подредена картина на света днес се сблъсква с нуждата да се реши дали това ще става по добре познатия от миналото начин, или по друг. Имам предвид изясняването на въпроса дали светогледът ще се конструира около *една водеща реалност*, разположена в центъра му и явяваща се основа на цялостна координатна система, или не. Интуицията на съвременника като че ли клони към отрицателен отговор на това питане. Днес е все по-трудно да се намери общ център, около който да се организира всичко съществуващо. Отхвърлянето на представата за наличието на единствено крайно основание – източник, движеща сила, ръководно начало, опорна точка – означава отказ от *монизма* като структуроопределящ принцип на светогледа. Наблюдава се тяга към търсене на специфични причини за събитията в конкретните области от действителността, а не в едно тяхно крайно начало и „първи двигател“.

Съвременникът се отказва от търсене на общ знаменател между нещата. Този подход води до налагане на *плурализма* като основен подход при изграждане на съвременната картина на света. Резултатът от това развитие е утвърждаването на представата, че днешният свят е *многополюсен*. В него вече не съществува централна реалност, която е източник и крайно основание на всички останали елементи от действителността и около която те се разполагат. Разбира се, това не се отнася до човека като такъв. Тук скритата предпоставка се изразява в убеждението, че самият човек заема *изключително* (привилегировано) място в света – оттук и претенцията за господство над останалите му обитатели. Той се намира в *центъра* на света не като местоположение, а като значимост спрямо тях.

Полицентризмът на действителността съществено влияе върху възможностите за вземане на стратегически решения относно човечеството от страна на различни индивиди, групи хора, нации, държави, поли-

---

*Проф. д.ф.н. в сектор „Философски и социални науки“ на катедра „Икономика и управление“ при МГУ „Св. Иван Рилски“

тически съюзи и пр. Борбата за това кой индивид или коя общност от хора ще изпълнява водеща роля, като дава посока в развитието на човешкия род, а и на света като цяло, е постоянна и ожесточена.

Налагането на плуралистичния подход означава, че новият тип светоглед не може да е от вида координатна система с единствена отправна точка. Той по-скоро прилича на познатата от астрономията *констелация*, т.е. променяща се конфигурация на космическите тела, в случая на значими фактори в определяне съдбините на човечеството. Това означава, че картината на света на съвременника по-скоро наподобява *мрежа* с множество елементи, броят, мястото, ролята и значимостта на които периодично се мени. Иначе казано, днес светът не се мисли като *система* от елементи с ясно определено предназначение. Функцията на съставните му части понякога се променя, което прави нейната конструкция в голяма степен неопределена, а поведението на елементите ѝ – непредвидимо.

Принципи на изграждане и функциониране

Сред важните изменения във възприятията на света от днешните хора се откроява отказът от дълго доминирания в мисленето на хората възглед за *йерархично* устройство на света и свързания с него принцип на съподчинение между различни по вид обекти. Понастоящем наблюдаваме едно характерно за мисленето на мнозина съвременници *оплоскостяване* на действителността, т.е. за нежелание от тяхна страна да подреждат по значимост неравностойни явления. Това отрицание на вертикално подредената действителност за сметка на хоризонтално устроената води до извода, че всички съществуващи неща имат еднаква значимост и играят една и съща роля в нея.

В този *едноизмерен свят* господства принципът на съ-съществуването, с прилагането на който следва да се осигури равно оценяване на всички елементи в него. Ала дългата история на човечеството, както и настоящият живот на хората, многократно са доказали, че фактическо равенство между нещата по значимост не съществува. Усилието за изравняване в третирането, да кажем на хората, винаги води до провал всяко подобно начинание просто защото хората имат различни способности и потенциал по рождение, да не говорим, че в хода на живота си съществено се разграничават според своите постижения. На тях следва да им се осигуряват еднакви възможности за изява, но

никога няма да се постигне реалното им изравняване по начин на мислене и действие, по социален и материален статус.

Друга съществена промяна, която наблюдаваме напоследък при възприятието на действителността от днешните хора, е свързана с отхвърлянето на идеята за *трайно* устройство и относително устойчиво функциониране на заобикалящия човека свят. Днес се наблюдава една ясно изразена *апология на промяната*. В идеал се превръща самото изменение на реалността, дори ако то води до влошаване на нейните характеристики. Съзнателно се върви срещу търсенето на неизменно действащи сили и съхраняването на постоянни черти на битието. Основна непроменлива характеристика на битието става самата промяна. Тя обаче води до увеличаваща се *нестабилност* на рамковите условия, в които живеят хората: принципите, нормите, ценностите и целите им. За засилване на този ефект допринася и *ускоряването* на промените в битието на съвременниците. За тях става все по-трудно да поддържат засилващото се темпо на изменение на изискванията и параметрите на тяхното съществуване. Съвсем реална става опасността от отпадане в това житейско „състезание“, водещо до маргинализиране в социално отношение. Затова и все по-често се наблюдават опити за „бягство“ в спокойни места и дейности.

Доминацията на *процесуалния* поглед към света, при който дори не е важна целта на промяната, а самото движение към нея, е превърнато в самоцел, има своя цена. Чрез фетишизиране на промяната хората приемат *пребходността* и *мимолетността* на съществуването си. Резултатът от това увлечение е загубата на надежда, че стореното днес ще има стойност утре. Изчезва очакването, че оставеното от тях наследство ще ги надживее. Създаването от тях днес няма шанс да придобие непреходна ценност. Изглежда сигурно, че всички хора утре ще бъдат напълно забравени.

Преосмисляне на основните характеристики на света

А) Естествен: пространство и време

Как се променя виждането на днешните хора за основните елементи в картината на света? Сред главните характеристики на естествената действителност се открояват две: пространството и времето. По отношение на тях днес наблюдаваме постепенното утвърждаване на *ново възприятие*. В резултат от революцията в природознанието и най-вече във физиката от края на XIX и началото XX век, из-

разяваща се в изработването и налагането на няколко напълно нови теории – теорията за относителността, квантовата механика и др., поставящи под въпрос постулатите на класическата наука (физика) от модерната епоха – на хората се налага да преосмислят вижданията си за тези основни параметри на природния свят. От друга страна, за промяната на тяхното възприятие съществена роля има и масовата употреба на създадените през последните два-три века транспортни средства, чрез които придвижването във физическото пространство става сравнително лесно и бързо. Преодоляването на това пространство престава да бъде съществен проблем в живота на хората, какъвто е бил в продължение на хилядолетия. Пространството се превръща в жизнен *ресурс* за хората, а не е естествен ограничител за начинанията им. Овладеяването и използването му за човешки цели става основна задача за съвременниците, които не са склонни да проявяват страхопочитание към „необятните му простори“, каквото са изпитвали техните предшественици. Днешните хора мислят света като обхващащ по подразбиране цялата земна действителност, обживяват почти напълно от тях. От друга страна, като че ли днешните представители на човешкия род в мнозинството си са приели както *безкрайността* на вселената, така и „правото“ на човечеството да я изследва и използва, съобразно своите желания и нужди. Овладеяването на космоса вече е рутинна дейност, а перспективата за разселване на земните хора на други места в него е на път да излезе от сферата на фантастичната литература.

Не на последно място, възникна съвършено нова ситуация след създаването от самите хора на принципно различен тип пространство – *виртуалното*. Неговото изграждане, организиране и регулиране е процес, който се разгръща вече няколко десетилетия, но е далеч от завършване. Много от белезите му още не са добре изучени, като не са осъзнати и дълготрайните влияния върху хората от пребиваването в него. Още днес обаче се констатират някои от тези ефекти, като те получават разнородни оценки. Осъзнаването на някои важни отрицателни въздействия върху живота на хората вече отрезвява прекалено увлечените и първоначално обхванати от безграничен ентузиазъм от възможностите на глобалната мрежа съвременници.

Не по-малко важни промени настъпват във възприятието на съвременниците на друг ключов „световен параметър“ – времето. На първо място, следва да се установи почти пълният консенсус по

отношение на *отказа им от вечността*. За съвременния човек безвремие не съществува, а следователно и надеждата за „вечен живот“ след биологичната смърт. Мъртва изглежда и хилядолетната му вяра в „безсмъртието на душата“. Животът е един – този тук и сега, и следователно трябва да бъде максимално оползотворен. Той обаче протича във времето, което се превръща в първостепенен фактор в него. То се разглежда главно като *ресурс*, нужен за осъществяване на човешките начинания. Съответно липсата на време става основна грижа на днешните хора, тъй като те изпитват все по-голям копнеж за участие в колкото се може повече събития, а за това им е нужно време. Този глад не може никога напълно да бъде удовлетворен и поради това те имат усещането за постоянен *недостиг* и *пропиляване* на време. Това пък води до засилваща се припряност в поведението и повърхностност в мисленето им. Прибързането от своя страна предизвиква грешки, засилване на напрежението от неуместно използваното време и в крайна сметка до неудовлетвореност от живота.

От друга страна, днес ясно се откроява тенденцията към *свиване на хоризонта* на времето до настоящето. Все повече съвременници губят интерес към миналото, паметта за което се мисли като ненужно бreme, с оглед безполезността му да подпомогне решаването на настоящите им „уникални“ проблеми. Бързо се забравя наследството, пренебрегва се традицията в ежедневието. Поражда се *аусторическо чувство*, налагано в името на новаторството на всяка цена. Днес на мода са *ефимерните*, мимолетно съществуващи неща. Особено ясно това се вижда при произведенията на изкуството. Те все повече се превръщат в „инсталации“ с кратък живот, които са създадени за въздействие в момента, а не за дълготрайно влияние върху хората. Често се провеждат еднократни „акции“ или „пърформанси“ (представления), вместо повтарящи се спектакли с постоянен сюжет и герои с определени характери.

Съсредоточаването на вниманието в настоящето има за резултат отказ от създаване и следване на *дългосрочни планове* за бъдещето. Представителите на постмодерното движение в хуманитаристиката говорят за това явление като за замяна на „големите“ с „малки“ разкази, които засягат не човечеството, а отделни индивиди или групи от хора¹. Те прокламират отказ от глобални обяснителни схеми за хода на човешката история, които да задават времевата рамка на човешкото съществуване – общностно и индивидуално. Според тях, за да същес-

твува един „голям разказ“, са нужни редица елементи: 1) „големи опасности“; 2) „голяма цел“ (в модерната цивилизация това е прогресивната *еманципация* на човечеството); 3) „голям герой“ (раса, класа, цивилизация, нация); 4) „голямо пътешествие“ (някакъв световно-исторически проект като изграждане на „комунистическо общество“, „хилядолетен райх“ или друг). Днес тези предпоставки не са налице и хората са се съсредоточили върху непосредствените си житейски проекти, които имат къс период от време за своето осъществяване. Резултатът е отхвърляне на идеята за *единна история* на човечеството, при която развитието му става според рационално създадени общи планове. Нейната замяна с *микрولوجии* („малки разкази“) означава съсредоточаване на усилията към осъществяване на локалните проекти за човешки действия, които засягат ограничен кръг от хора и имат стойност само за тях.

От тази перспектива бъдещето изглежда все по-неясно и *непредвидимо*. На съвременника му се струва, че утре „всичко е възможно“. Затова и не бива да се планира дългосрочно, тъй като вероятността за провал е огромна. Така обаче човешкото съществуване се лишава от перспектива и затъва в конюнктурата на ежедневието. Животът се превръща в поредица от отделни *микроситуации*, които не са обвързани в цялостна траектория с общи посока и цел. Хората стават изцяло реактивни на обстоятелствата същества, които се занимават само с „гасене на текущи пожари“. В общественото съзнание се налага един базов *песимизъм* относно утрешния ден. Страхът от бъдещето замества надеждите за тържество на разума, свободата и справедливостта, така характерни за предходниците на съвременните хора. Вярата в прогресивното развитие на човечеството все повече намалява, тъй като липса не само убеждението в наличието на негова обща история, но и на съвместно бъдеще. Съответно намалява волята за съгласувани действия за съществено преобразуване на споделения социално-културен свят.

Интересни развития се наблюдават и по отношение на осмислянето на начина, по който протича времето. Като цяло доминира наследеното от християнството виждане за *линейния* ход на времето, което се движи напред. Под влияние на различни фактори – от сферата на науката, културата и др. – обаче се наблюдава и възраждане на някои стари идеи, като тази за *кръговрата* на времето. Макар и често под формата на екзотика отново разпространение получава виждането за

безкрайното повторение, възпроизвеждането на вече известното². Иначе казано, не е съвсем забравена идеята за цикличното протичане на световното време, а с него и на човешкото. Тази тенденция е свързана с представата, че „нищо ново не се случва под слънцето“, а новото е само „добре забравено старо“. Такъв начин на мислене предполага възраждане на интереса към миналото, като той се явява контрапункт на посочената като водеща *аисторическа* тенденция.

Б) *Свр̀хестествен: божественото битие*

Отказът от абсолюти – така характерен за мнозинството от съвременниците – се изразява в оспорване на първенството по важност на различните от индивида форми на битието в неговия светоглед: 1) Бог; 2) природа; 3) общество. Днес наблюдаваме задълбочаващ се процес на *делегитимация* и разклащане на тези традиционни опори в човешкия живот. Да видим в какво по-конкретно се изразява той:

Един от основните елементи в картината на света е *свр̀хестественото* битие – към него всеки човек взема някакво отношение, дори то да е отрицанието му. Това битие обикновено се нарича с думата „бог“ и е основа на религиозната вяра. Промените в световъзприятието на съвременника засягат в голяма степен и тази сфера от действителността. В това отношение се наблюдават *разнопосочни* развития, като ситуацията е изключително сложна, разнообразна и динамична³. От една страна, се засилват позициите на *атеистите*, които изобщо отхвърлят съществуването на богове, най-често позовавайки се на постиженията на науката, които според тях опровергават традиционните аргументи за неговото наличие. Те често атакуват и социалната функция на религията, която се обвинява в подкрепа на властимащите и в изтъкване слабостта и безпомощността на отделния човек. За тях освобождаването на хората от опеката на религията е част от тенденцията на цялостна еманципация от външни за тях, поробващи ги реалности.

От друга страна, немалко от съвременниците не са склонни да се откажат от вярата в свр̀хестественото, но сменят ударението в религиозната вяра от колективното към *индивидуалното* и практикуване. Те отказват да възпроизвеждат наследеното чрез авторитета на универсалния бог общо поведение на вярващите в традиционните религиозни институции. Защиават правото си на новаторство в тази сфера и търсят *субективизиране* на религиозния опит. Държат на

възможността да практикуват своята вяра където и както самите те намерят за добре. На трето място се наблюдава засилена *фрагментация* на религиозността, съпроводена с приравняване значимостта на различните религии. Мнозина съвременници отказват да се присъединят към някоя от наличните конфесии и формират малки групи от съмишленици, създаващи собствени религиозни общности („църкви“). На четвърто място лесно може да се забележи нарастване на *мимолетността* на „верите“, т.е. честата смяна на обекта на обожание – обикновено някой човешки кумир (идол). Апологията на промяната сред мнозина съвременници, за която вече стана дума, превръща в самоцел честата смяна на религиозните култове – те се разглеждат като източник за осигуряване на нов вид *изживяване*. Разглезеният от твърде много възможности за избор на „пазара на верите“ съвременник търси различното религиозно преживяване. Тази *нестабилност* и честа промяна на „вярата“ обаче в голяма степен обезсмисля нейното присъствие в живота на хората.

Не на последно място трябва да се отчете и възраждането на *суеверието* у немалко съвременници. Своеобразен ренесанс изживяват мистичното, „неназовимото“, „съкровено тайнственото“. Достъп до него осигуряват самозвани негови говорители – превърнали го в доходоносен бизнес. Немалък интерес се проявява и към идващи от Изтока религиозни култове. Разбира се, не са изчезнали и загубили своето влияние за немалко от днешните хора традиционните форми на религиозност с техните официални институции, ритуали, ценности и норми. Така понякога възникват напрежения между представителите на „класическия“ и „новия“ тип религиозност.

Отвъд тези външни прояви на разклащане на вярата в свръхестественото или новите форми на нейното практикуване следва да се отбележи, че се наблюдава обща тенденция към *отслабване на влиянието* му върху живота на съвременниците. С умножаване постиженията на хората нараства самочувствието им и увереността, че сами могат да се справят с трудностите в своя живот. Съответно отслабва нуждата им от *подкрепа* от външни за индивида реалности, в които да намират опора. В своето произведение „Въведение в християнството“ кардинал Йозеф Ратцингер – бъдещият папа Бенедикт XVI – констатира, че днешните хора постепенно свикват с това, че няма Бог. Според него в публичността се налага „научно боравене с човешкия живот“, при което „човек сам по себе си става изцяло *технически обект*,

изчезвайки все повече и повече като човек“. Така „човекът по своя произход и в своите корени“ се превръща в „обект на самия себе си“, като „той бива „произвеждан“ и селектиран с оглед на желанията и ползите“. Стига се до „цинично ползване на човека“ (проституция, робство и др.) и превръщането му в „стока“⁴.

Ратцингер смята, че съществува „базисна увереност на съвременния човек“, че няма досег със самия Бог, а само с негови *символи*. Според него настъпват важни изменения и в самото християнство – Христос не се мисли като самия Бог, а като човек, който „е имал особен *опит* от Бога“, бидейки просветлен от създателя си. Важна е „неговата личност, а единствено пътят, сочен от него“, т.е. Христос се мисли просто като един водач на хората⁵. Това обаче променя съществено основни пунктове в християнската вяра, като коренно се изменят взаимоотношенията на човека с Бога.

Резултатът от всички тези развития е отслабване или пълно изчезване на вярата в свръхестественото като намиращо се *далеч и извън света на хората*. Вярата не престава да съществува, но намира свои нови обекти на обожание. На първо място, това е самият човек, който се *самообожествява* като принадлежащ към своя род, даден вид или като индивид. За да може да разчита само на себе си, той трябва да се самовъзвеличи, като „заеме“ от Бога неговите качества и способности. За повярвалия в „безграничните“ си възможности човек изглежда няма невъзможни неща. На второ място, като обект за непрекословна вяра на преден план излизат някои човешки *общности* – национални, религиозни, полови, етнически и др. Тук индивидите се прехласват и доброволно подчиняват на изискванията на тези колективи. На трето място, обожават се създадените от човека културни форми - *цивилизациите* - към които принадлежат отделните хора, например православната. Тези ерзац божества обаче не могат да изпълнят характерната за същинските им първообрази функции на *подкрепа* и *утеха* на хората, а обикновено се използват за едни или други извънрелигиозни цели: стопански, политически, културни и пр.

Сред цялото многообразие от форми на религиозност в съвременността остава открит въпросът дали религията по принцип и на практика отговаря на *изначални нужди* на човека: например от подкрепа и утеха. Немалко мислители констатираат, че съвременните хора живеят в ситуация на *духовна разруха*, която според вече цитирания Й. Ратцингер намира израз в „разочарование и безпътица“, „духовна

безпомощност“. Той смята, че се задълбочава чувството на *безсилие* и се увеличава „скепсисът по отношение на големите идеали“ у днешните хора. Все по-голяма става *самотата* на човека в „един опразнен от Бог свят“ с неговата „вътрешна скука“. Отказът от „големи морални пророчества“ води до насочване на хората към „прагматиката“ на живота. Мнозина съвременници изпитват „презрение към етичното“⁶, като според тях няма нужда от морални оправдания за техните действия.

В) *Изкуствен: социо-културната действителност*

Днес социално-културната реалност, която е създадена от хората в миналото и продължава да се променя и сега от тях, постепенно е подчинила на себе си природната. Ала това *откъсване* от естествената реалност и поставянето ѝ под властта на изкуствената, до степен на пълно разтваряне в нея, има сериозни последици. След множеството необмислени намеси на човека в природния ред, днес справянето с екологичните проблеми се е превърнало в насъщна задача за човечеството. От друга страна, на днешните хора често им е напомняно, че подчинението на природата от тях е *илюзорно*. Периодично наблюдаваните природни катаклизми, водещи до бедствено състояние на едни или други групи хора, следва да послужат като сериозно предупреждение за тези, които смятат, че могат изцяло да овладеят и контролират силите на природата. Тя често ни напомня, че нарушаването на сложния баланс в нея е предпоставка за големи беди за човечеството.

Тук следва да се отчете обстоятелството, че изкуственият свят на културата е много по-лесно изменчив от естествения. Тази гъвкавост създава погрешното впечатление, че хората могат да *моделират* природата така, както правят с културата. Не на последно място трябва да се напомни, че днес едновременно съществуват различни култури с нееднакво отношение към външния за човека свят. В редица от незападните цивилизации, а и в някои от субкултурите на западната, са силни традиционните виждания за взаимоотношенията между света и човека. Според тях светът продължава да бъде *водещата реалност*, а човекът следва да му се подчинява. Смирението пред величието на природата и почитта към нея не са изчезнали у техните представители. Оттук и характерният начин на живот на тези хора, съобразен с нейните изисквания. Съответно тези, които ги следват, са готови да се противопоставят на експанзионистичните планове на „покорителите на природата“. По тази линия възниква сериозно напрежение, което по-

ражда конфликти с неясен победител, но с явни страдания за всички участници в тях.

Хаотичната реалност и способите за действие в нея

Съвременният човек преминава през огромен катаклизъм, който из основи разтърсва живота му. Разпадането на единството, целостта, хомогенността и определеността на облика на света, отпадането на трайното обвързване на съставните му части, неговото оплоскостяване, както и преосмислянето на характеристиките на основните му прояви – естествен, свръхестествен и изкуствен – водят до възприятието за една неопределена действителност. Светът в очите на съвременниците има *размити очертания*, неясни контури, преливащи се елементи и непредсказуемо действие. У тях се поражда впечатление за безсилие да бъде обяснено глобалното му функциониране, доколкото става невъзможно да се уловят негови общи принципи и тенденции на промяна. Наблюдават се разнопосочни развития в резултат от сблъсъка на противодействащи си сили, ефектът от който е неопределен, а бъдещето *неясно*. В тази ситуация съвременникът много лесно губи ориентация в реалност без определена физиономия и стабилни перспективи.

Възприятието за липса на ред и постоянство във функционирането на света поражда у съвременника усещането за хаос. Той пък естествено предизвиква *объркване* и води до лутане в мисленето и действията на хората. Заобикалящата човека реалност изглежда изпълнена с изненади и като цяло по-враждебна – отвсякъде го дебнат заплахи, от които е трудно да се предпази. Умножаването и разнообразяването на заплахите създава впечатлението, че той съществува в *рисков свят*. А рискът, както е известно, има особено битие – при него бъдещите събития са неизвестни, но същевременно възможностите по правило са предварително известни. Става дума за особен род *несигурност* относно бъдещето, която може да бъде илюстрирана с играта на рулетка – опциите са ясни, но неясно е коя ще се реализира. Във всички случаи обаче рискът се възприема като „опасна възможност“, от която повечето хора се стремят да се предпазят. Затова и си изработват различни *стратегии за преодоляване на риска*. Най-често използваната се изразява във вземане на мерки за предотвратяване или избягване. Втората е свързана с намаляването му, да кажем чрез напрана на различни по вид „осигуровки“. Третата цели прехвърляне

(преразпределяне) или трансформиране на риска. Всички те се използват днес, но никоя от тях не дава така желаната от мнозина сигурност на съществуването им.

Ситуацията на несигурност на човешкото съществуване е особено благоприятна за налагане в масовото съзнание на *опростени* и *повърхностни* обяснения на случващото се в света. Тези лишени от дълбочина, реализъм и разумни основания, но ясни и разбираеми от всички „теории“ намират все по-голямо разпространение. Днес се създава идеална среда за спекулантите със *страховете* на хората – всякакви манипулатори и шарлатани, т.е. движени от корист люде⁷. Те обещават сигурност и подкрепа в този изглеждащ все по-сложен, бързо изменчив и объркан свят. Заслушването в техните предсказания е белег за това, колко близо до отчаянието са мнозина от съвременниците.

Днес рационално изградените картини на света нерядко се заместват от формирани чрез внушения, чувства, интуиции и въображение смътни представи за устройството и начина на функциониране на действителността. Вместо *обяснения* с разумни средства на това, какво и защо се случва в света, често се прибегва до *описание* и прекомерно оценностяване на отделни събития – без да се търси както причинно-следствената връзка помежду им, така и реалното им влияние в живота на хората. Това логично води до достигане на мисленето за действителността до абсурдни „теории“⁸, които, изглежда, не смуцават особено голяма част от съвременниците.

Тържество на субективизма и радикализма в мисленето

Изпадането на мнозина съвременници в парадокси след прояви на противоречивост и непоследователност на мисълта или чрез съчетаването на изключващи се помежду си опозиции е резултат от загубата им на стабилни интелектуални и ценностни *ориентирани*. Цялото тяхно мислене се поставя в зависимост от *личната* преценка, която обаче е по принцип заплашена от липса на обективност и стабилност. Индивидуалните мнения придобиват едва ли не „свещен“ характер. Този тип мислене намира най-ярък израз в убеждението, че „всичко е относително“. И то тъкмо от вида на отношението, което даденият индивид има към реалността, за която се произнася.

Днес масово разпространение намира виждането, че обективна истина не съществува. Фактите вече не са важни, защото могат да се създадат каквито са нужни „алтернативни факти“. Липсва *привиле-*

гирована гледна точка, а всички конкретни такива са еднакво възможни и ценни. Никоя от тях няма предимство по истинност. Размива се границата между истина и неистина, респективно добро и зло, справедливо и несправедливо, красиво и грозно и т.н. Престават да се търсят *общовалидни* ценности и общосподелени цели. Тъй като няма единен субект на познание, а множество децентрализирани субекти в техните отделни актове, то липсва цялостно и пълно обяснение на действителността. Светът не се помества в никакви теоретични схеми, което води до отказ от системното му представяне. Остава се при констатацията за наличие на множество равностойни тълкувания на една и съща действителност. Всички твърдения се определят за еднакво валидни, т.е. тържествува крайна форма на *релативизъм* в мисленето. Той е свързан с узаконяване на субективния произвол и прави реална заплахата от заемане на *скептическа* позиция, т.е. съмнение във валидността на което и да е твърдение. Крайната форма на субективизма пък е *агностицизмът*, изразяващ се в отрицание на възможността за обективно познание на действителността.

Добре известно е, че на всяко действие рано или късно се появява негово противодействие. В случая на релативизма, в мисленето на мнозинството съвременници противостои копнеж по *безусловното* у малцинството. У представителите на последното се наблюдава стремеж към непреходното, безграничното, съвършеното, все/обхватното, (-обятното, -общото), респ. все/знаещото, -разбиращото, -могщото, -благото битие. Най-често този копнеж по абсолютното е насочен към свръхестественото битие, но понякога и към естественото (природното) и дори изкуственото (някое човешко творение). Търсенето на *опора* и *закрила* от чувстващи безпомощността си хора в днешния свят води до ренесанс на фанатизмите. На места широко разпространение намират нови форми на *фундаментализъм*: полов, етнически, национален, религиозен и др. Понякога на тази основа възниква агресия към различния себеподобен, крайната форма на която е днешният тероризъм.

В съвременната ситуация на господстващ *индивидуализъм* напълно нормално изглежда всеки индивид да остава при мнението си, което прави невъзможно съчетаването на различните възгледи. Когато се констатира разнобой на мненията, а трябва да се излезе с общо решение, се стига до това да се *налага* със сила схващането на имащия по-голяма власт. Вместо да се търси диалог, се прибегва до отказ от него и от стремежа за постигане на съгласие. Правенето на компромиси

днес не е на мода – то се мисли като признак за слабост, както и усилието за аргументиране на своята или оборването на чуждата теза.

Нежеланието да се води разумен дебат има за следствие засилване на противоположностите и противоречията между опонентите, които *радикализират* позициите си. Поляризацията и тенденцията към *крайности* в мисленето е продиктувана от нежелание за вслушване в гледната точка на другия, от любуването от собствения монолог и желанието да се „надвика“ другомислещият. Екстремизацията е съпроводена с излизане отвъд общоприетите граници и води до тяга към извънмерност. Неслучайно днес се пропагандират всякакви *прекалености*, изразявани чрез думи, като ултра-, екстра-, супер-, хипер-, мега- и пр. В идеал се превръща нетърпимостта към умереността, т.е. налице е отказ от търсене на *баланс* в мисленето и поведението. Ако тази тенденция вземе връх и се наложи като доминираща в съвместния живот на хората, бъдещето на човечеството ще е изпълнено с действия за налагане на собствената воля от по-силните с *принуда* и насилие. Убеждението съвсем ще изчезне като способ за изглаждане на различията между хората.

Днес се засилва *радикализацията* в мисленето и действията на членовете на обществото. Все по-честите прояви на крайности в поведението на представители на различни социални слоеве означава, че е загубено *съгласието* между тях относно *началата* на съвместното им съществуване. Тягата към крайности може да се обясни и с желанието на мнозина съвременници да получат прости, лесни и бързо осъществими решения на сложните проблеми, с които се сблъскват в живота си.

Ориентираното към крайности човешко поведение намира израз в познати от миналото житейски стратегии, но понастоящем те вече са прокарвани без „предразсъдъци“ в техните екстремни форми. Особено видни напоследък са проявите на *свръхиндивидуализъм* от страна на немалко съвременници. Добре известният ни егоизъм в днешно време често тържествува. При него отправна точка за осмисляне на действителността е индивидуалният „аз“, който е превърнат в център на света. Основен ценностен ориентир са личната полза и успех, като се очаква те да имат видимо материално измерение: много пари, собственост, власт и слава. Липсата на задръжки пред личните желания е съпроводено с отхвърляне на самоконтрола (самодисциплината) в поведението. Самолюбването (нарцисизмът) и самодоволството водят до

отказ от усъвършенстване. Самообожествилият се човешкият индивид смята своите желания за „свещени“. Другите хора са длъжни да се съобразяват с неговите прищевки и капризи. Всички те се инструментализират, т.е. разглеждат като подходящи или не *средства* за постигане на собствените цели. Към всеки, който не се вписва в тази представа, се проявява пренебрежение или агресивност, но не и уважение. Широко разпространение придобива подозрителността (мнителността) към различния, кулминираща в ксенофобия. Така мизантропията ражда хомофобия.

Разбира се, днес могат да се наблюдават прояви и на останалите възможни житейски стратегии, вкл. на *колективизма*, често също в екстремните им форми. Доста хора прибягват до съзнателно обезличаване, като се опитват да се скрият зад гърба на себеподобните. Съвсем не е изчезнало доброволното сливане с общността, маскирано като желание да бъдеш като другите. Базовата потребност от *принадлежност* към някоя общност на всеки човек: етнос, нация, религия и пр., се използва от хора с користни намерения. Понякога се стига и до крайности, при които се засвидетелства фанатична вяроност към дадената общност. Разтварянето в тълпата обаче носи риск за отделните индивиди да бъдат въвлечени в насилствени действия срещу мними „противници“ и „врагове“.

Сред водещите начини на живот днес се откроява този, базиран върху търсенето на максимална наслада. Съвременният *хедонизъм* принципно повтаря вече познатия му първообраз, доколкото превръща собственото удоволствие във висша ценност. Частното щастие, разбираемо като удовлетворяване на лични *желания* (пориви, копнежи, искания) и *хрумвания* (прищевки, капризи), в съвременното ни като че ли се е превърнало в разбираща се от само себе си цел. Постигането на лично благосъстояние се разглежда от мнозинството съвременници като безусловна задача. Те превръщат собственото *удобство* (комфорт) и дори *люкс* (материален, емоционален), както и удоволствието си, постигано чрез множество забавления, развлечения и приключения, в смисъл на съществуването си. Личното *потребление* (консумация) – все повече на преживявания, а не толкова на стоки и услуги – се търси заради самото него, а не заради престижа и демонстрирания социален статус, както бе доскоро.

Този неохедонизъм е израз на съпротивата на съвременника срещу рутината на ежедневието. Борбата му срещу прозаичното същест-

вуване е продиктувана от неговото желание да се противопостави на *скуката* в него. Като че ли главен враг на мнозина днешни хора е досадата, на която се търси алтернатива в новото и изненадващото. В гонене на интересното съвременниците са готови да поемат рискове, само и само да си създават *изключителни* преживявания. Така обаче те попадат в плен на мимолетното, което е неповторимо, но и опасно със своята неизвестност. Прекомерното потребление на подобни „приключения“ обаче ги разглезва и води до *пресищане* с твърде много „незабравими“, но и изтощаващи изживявания. Същевременно у днешните хора се наблюдава стремеж за максимално *разтоварване* от напрежението на ежедневието. Борбата със стреса и съпътстващите го умора и тревога се проявява в копнежа по отпускане (релаксиране) – телесно (масаж, сауни) и психическо (терапии, алкохол, наркотици). Съчетаването на тези два импулса у съвременника изглежда парадоксално. Борбата за надмощие между тях като че ли няма край и ясен победител.

Не е чудно, че като контрапункт на днешния неохедонизъм се появява негов антипод в лицето на *неоаскетизма*. Той се проявява в многобройни и разнообразни форми на самоограничаване от страна на немалко хора. Налагането на строга самодисциплина (самоконтрол) в живота на редица съвременници е свързано с полагане на големи и регулярни усилия, на доброволно наложени ограничения. Най-ясно тази тенденция се наблюдава в *медикализацията* на съществуването, като за споменатите съвременници поддържането на собственото здраве и постигането на дълголетие са превърнати в култ. Те съзнателно и целенасочено подлагат на страдания своите тела чрез фитнес, диети, лекарствена превенция, хранителни добавки и др.

Много по-рядко днес се наблюдават прояви на морална твърдост (непоколебимост) и дълбоко *духовно ангажиране* с дадена кауза, така характерен за класическата форма на аскетизма. Все пак понякога се срещат хора, които са готови да проявят солидарност и алтруизъм, като далеч невинаги са водени от религиозни подбуди. Благотворителността (меценатството) и дарителството (спомоществуването) не са изчезнали днес. Ангажирането с *обща кауза* и участието в обществено-полезни начинания продължава да има своите поддръжници. Създаването и работата в неправителствени организации, както и включването в граждански инициативи, са все способи за удовлетворяване на изконния копнеж на човека към *солидарност* със себеподобните. Те

доказват, че и съвременниците са в състояние доброволно да се въвличат в съвместни начинания, без това да ги обезличава и да води до разтварянето им в по-големи колективи.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. например Лиотар, Ж.-Ф. 1993, *Постмодерното, обяснено за деца*, София: ИК „Критика и хуманизъм“, с. 36.
2. Характерен пример в това отношение представлява схващането на Ф. Ницше за „вечното възвръщане“. Вж. Ницше, Ф. 1990, *Тъй рече Заратустра*, София: „Христо Ботев“, с. 229.
3. Не е случайно, че днес небивал разцвет преживяват ясновидци, екстрасенси, врачки, баячки и пр. гадатели на бъдещето.
4. Много често това са „конспиративни теории“, търсеци основания за едно или друго събитие в тайни и злонамерени „сили“, които плетат зловещи интриги и заговори.
5. По-подробно за тези развиятия виж в книгата на Нонка Богомилова, 2018, *Религията днес: между Theos и Anthropos*, София: „Парадигма“.
6. Вж. Ратцингер, Й. 2013, *Въведение в християнството*, София: Фондация „Комунитас“, с. 16.
7. Пак там, с. 19.
8. Пак там, с. 10.

Особености на съвременния светоглед

(Резюме)

В текста се анализират някои от основните черти на картината на света, приета от днешните хора. В началото се посочва, че нейна основа за конструиране вече не е реалност, намираща се извън човека, а самият той. Впоследствие се констатира промяна в принципите на изграждане и функциониране на този светоглед, изразяваща се в преход от вертикално към хоризонтално устройство на действителността. След това се преминава към преглед на включените в процеса на преосмисляне основни елементи в строежа на света: естествения (пространство и време), свръхестествения (божественото битие) и изкуствения (социо-културната реалност). Изложението продължава с описание на изглежданият все по-хаотичен свят и

способите за действие на днешните хора в него. То завършва с констатиране тържеството на субективизма и радикализма в мисленето на съвременниците.

Peculiarities of the Contemporary Worldview

(Summary)

The text analyses some of the basic generally-accepted features of the contemporary worldview (Weltanschauung). In the beginning, it states that the fundament for constructing this world picture is no longer the reality to be found outside of man but it is man himself. Later, a change in the principle of the construction and functioning of this worldview is ascertained that is manifested in the transition from a vertical to a horizontal arrangement of reality. Further, the text examines the basic elements that constitute the process of rationalising the organisation of the world: the natural one (space and time), the supernatural one (the divine existence), and the artificial one (the socio-cultural reality). The text proceeds with a description of a world that seems increasingly chaotic and of the methods in which people act in today's world. It concludes with a statement of the triumph of subjectivism and radicalism in the thinking of the contemporary people.

Спортно-методическото усъвършенстване, развитие и повишаване на качеството на преподавателския състав на катедра „Физическо възпитание и спорт“ в МГУ „Св. Иван Рилски“ са похвални. Научно-изследователската работа на колегията е доказателство за това, с оглед на проведената публична защита на дисертационния труд на ст. преп. Иванка Ставрева с научен ръководител проф. Йордан Иванов, директор на Департамент „Чужди езици и спорт“ и ръководител на катедра „Физическо възпитание и спорт“, на тема „Професионално-приложна ефективност на физическото възпитание и спорт в МГУ „Св. Иван Рилски“. Добър модел за всички, които тепърва ще решат да се отправят по пътя на научното изследване и са с амбиция за научен растеж, се явяват организираното посещение на публичната защита от целия академичен състав на катедрата и проведените ползотворни разисквания и дебати с членовете на катедра „Теория и методика на физическото възпитание“ във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“.

Изключително сме горди, че ст. пр. д-р И. Ставрева избра чрез страниците на нашето издание „Известия на ДЧЕС“ да уведоми академичната колегия на МГУ за извършената от нея изследователска работа през изтеклия период и за постигнатото ниво в кариерното си развитие. Горещо я поздравяваме за получаването на докторска степен и ѝ пожелаваме това да е едно от поредица бъдещи научни достижения.

В приложения по-долу текст представяме основните моменти в научната разработка на колежата Ставрева.

М. П.

ПРОФЕСИОНАЛНО-ПРИЛОЖНА ЕФЕКТИВНОСТ НА ФИЗИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ В МГУ „СВ. ИВАН РИЛСКИ“

Иванка Ставрева¹

В дисертационния труд за първи път в България се разглеждат професиограми² за специалности, изучаващи се в МГУ “Св. Иван Рилски”. Обект са професионалнозначимите качества за инженерната професия и ефективността от заниманията по спорт за развитието и усъвършенстването им. Обобщавайки резултати от осем изследвани професиограми и изработените таблици, се обособиха три групи качества – двигателни, психически и личностни - както следва:

- 8 двигателни качества – *обща физическа издръжливост, сила, физическа издръжливост за работа в седнало положение, пъргавина, гъвкавост, бързина, равновесие и точност на работните движения;*

- 9 психически качества – *оперативно, прогностично, аналитично и логическо мислене, концентрация, устойчивост и разпределение на вниманието, добра памет, сръчност на пръстите;*

- 23 личностни качества, систематизирани в следните 5 подгрупи:

- **нравствени** (*отговорност, коректност, лоялност, критичност и честност*);

- **волеви** (*дисциплинираност, инициативност, търпение, упоритост и безкомпромисност*);

- **определящи личностната активност** (*способност за работа в екип, прецизност, съобразителност, умение за пренагласа и поемане на риск*);

- **комуникативни** (*организираност, комуникативни способности, умение за самостоятелна работа, дискретност и тактичност*);

- **емоционална устойчивост** (*способност за вземане на решения сам, психическата устойчивост и емоционална устойчивост*).

---

¹ Ст. пр. д-р в катедра „Физическо възпитание и спорт“ при ДЧЕС, МГУ „Св. Иван Рилски“

² Професиограма – системно описание на изискванията за заемане на професионална длъжност и на функциите, които тя включва.

Прилагането на метода „Контент-анализ“ допринесе за разкриването, анализирането и систематизирането на двигателните, психическите и личностни качества от професиограмите за инженерните професии. Той се състои в системна фиксация и регистрация на определени езикови единици (думи, изречения и пр.), които се използват в даден документ или поредица от документи. С определена цел върху тези езикови единици се извършва количествено-качествен анализ, като основното при метода е съдържателният анализ на дадените езикови единици. Извършихме анализ на литературата и изследванията в проблемната област, както и преглед на другите източници за установяване на професионалнозначимите качества. Обхванахме работи на общо 130 автора и източника, разпределени както следва: на кирилица - 102, на латиница - 5, справка с 15 други източника, както и 8 интернет сайта. Открояващите се професионалнозначими качества са следните: от двигателните е *физическата издръжливост*; от психическите - *оперативното и прогностично мислене*; от личностните - *отговорност, дисциплинираност и организираност*.

Изследваният контингент са студенти-мъже от I и II курс от различни специалности в МГУ „Св. Иван Рилски“, записали спорт по избор в учебни групи по баскетбол, тенис на маса, фитнес и футбол по дисциплината „Физическо възпитание“ - изборно задължителна форма на обучение. Общият брой обхванати в изследването през двата семестъра студенти участници в спортно-педагогическия експеримент от групите е 69 (шестдесет и девет):

- баскетбол -13;
- тенис на маса -21;
- фитнес -18;
- футбол -17.

Извършено е начално и крайно тестване за установяване на резултати по 17 показателя в рамките на една учебна година. Тези показатели определихме по достъпност на подходящи апробирани тестове, както и по степента на значимост с оглед броя на посочванията в осемте професиограми (табл.1):

Таблица 1. Тестове за изследване на двигателните качества

№	Тестове и показатели	Мерни единици	Точност на измерването	Посока на нарастването
1	Бягане 600 m (мъже)	s	0,01	-
2	Сила	брой	1	+
3	Пъргавина	s	0,1	-
4	Гъвкавост	cm	1	+
5	Сръчност на пръстите	s	0,1	-
6	Концентрация на вниманието	s	1	-
7	Устойчивост на вниманието		0,01	близко до 1
8	Оперативно мислене - ходове	брой	1	-
9	Оперативно мислене - време	s	1	-
10	Оперативно мислене - коефициент	балове	0,01	-
11	Логическо мислене	точки	1	+
12	Зрителна памет	точки	1	+
13	Нравствени качества	точки	1	+
14	Волеви потенциал	точки	1	+
15	Комуникативни заложби	точки	1	+
16	Организаторски заложби	точки	1	+
17	Емоционална устойчивост	балове	1	+

Резултатите от изследването са обработени, като в зависимост от задачите на изследването са приложени следните статистически методи:

1. Вариационен анализ – определят се средните нива и вариативност на изследваните показатели при всяка от наблюдаваните съвкупности, както и коефициента на вариация на изследваните показатели.

2. Сравнителен t-критерий на Стюдънт – доказва се значимостта на разликите между средните нива на изследваните признаци при нормално разпределение и независими извадки, с ниво на достоверност $P(t) \geq 95\%$.

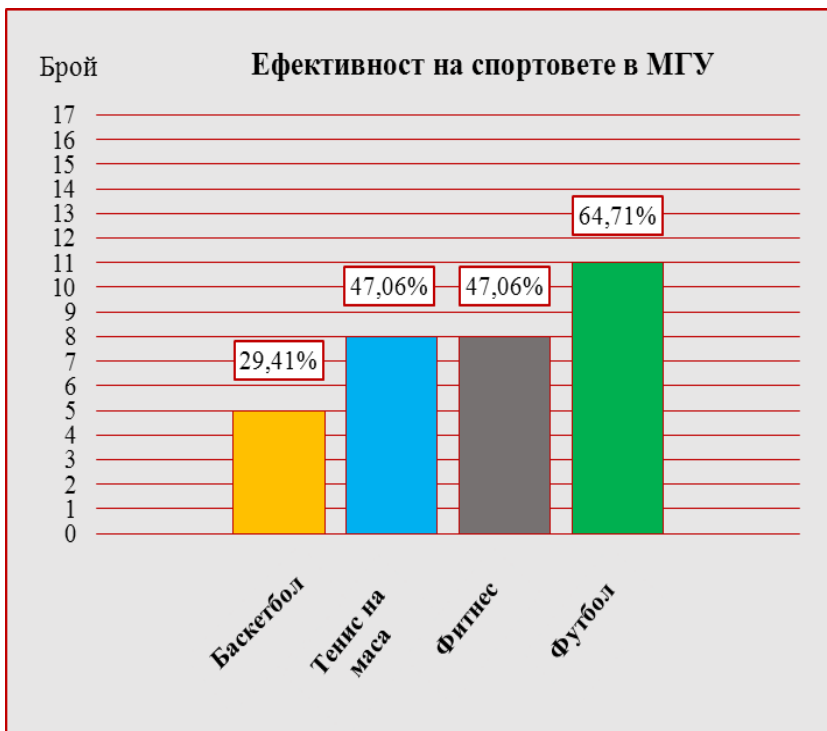
3. Факторен анализ - използва главен компонент варимакс ротация, за да се разкрият най-информативните тестове от използваните за физически, психически и личностни качества, и определяне на основните фактори.

Спортно-педагогическият експеримент включва занимания по групи и спортове по приета учебна програма. Всяко от тях включва: в началото микролекция за запознаване със задачите и целите на предстоящото занимание; подготвителна част в рамките на 10-15 минути за вработване на организмите на студентите за предстоящата работа; основна част, в която се изпълняват целите и поставените задачи; и в края заключителна част.

След проведения спортно-педагогически експеримент и приложен сравнителен анализ се доказва ефективността от заниманията по физическо възпитание със студентите в учебните групи: баскетбол - 29,41%; тенис на маса и фитнес - 47,06% и футбол - 64,71% (фиг. 1).

След прилагане на факторен анализ върху резултатите от начално и крайно изследване, първи фактор и при двете се определя *от бързината, точността и качеството на оперативното мислене*, разкриващи значимостта за професията на тези качества.

Проучванията на литературни източници, проведените две изследвания със студенти от МГУ „Св. Иван Рилски“, приложеният спортно-педагогически експеримент, както и цялостното изследване, дават основание за следните изводи:

Фиг. 1. Ефективност на изследваните спортове след едногодишни занимания

1. В резултат от направения теоретичен анализ на професиограмите за практикуване на инженерната професия са систематизирани професионалнозначимите двигателни, психически и личностни качества:

- общата физическа издръжливост и силата от двигателните качества;
- оперативно, прогностично, аналитично и логическо мислене, концентрацията на внимание и добрата памет от психическите качества;
- коректност и отговорност (нравствени), дисциплинираност (волеви), прецизност и умение за работа в екип (личностна активност), организираност и комуникативност (комуникативни) и психическа устойчивост (емоционална устойчивост) от личностните качества.

2. Установени са средните нива на развитие и вариативност на показателите, характеризиращи професионалнозначимите качества на студентите:

- *показатели за двигателни качества* - за групите по баскетбол и тенис на маса и при двете изследвания определят групите като сравнително еднородни, с изключение на силата, където групите са разнородни. Групите по фитнес и футбол в началното и крайно изследване са сравнително еднородни по показателя за обща физическа издръжливост. По отношение на пъргавината и гъвкавостта групите са еднородни през есента и сравнително еднородни през пролетта. Двете групи са силно разнородни по показателя за сила в двете изследвания;

- *показатели за психически качества* - четирите групи на студентите от изследваните спортовете се определят преобладаващо като сравнително еднородни и в двете изследвания. Баскетболната и фитнес групите са силно еднородни при есенното тестване по отношение на точността на оперативното мислене. В пролетното тестване по този показател всички учебни групи са еднородни. По отношение на показателя за качество на оперативното мислене в крайното тестване групите са еднородни. Стойностите на коефициента за вариация за логическото мислене определя групите по тенис на маса, фитнес и футбол като разнородни в началното изследване. Разнородни са групите по тенис на маса и футбол за зрителната памет в началното тестване. В крайното изследване баскетболът, фитнесът и футболът по показателя за логическо мислене и при футбола за зрителната памет са разнородни;

- *показатели за личностни качества* - определят групите на студентите като сравнително еднородни и в двете изследвания. Изключение прави групата по баскетбол през есента по отношение на нравствените и комуникативните качества, тенисът на маса и фитнесът в двете изследвания за нравствените качества, които са разнородни. Коефициентът на вариация за емоционалната устойчивост определя четирите групи като разнородни и в двете изследвания.

3. Прилагането на сравнителния анализ върху получените от началното и крайното изследване резултати установи ефективността на спортно-педагогическия експеримент върху развитието на качествата на обучаващите се. Сравнението на резултатите показва че:

- при занимаващите се с баскетбол студенти достоверни разлики в прирастите на резултатите се получиха при 5 от общо 17 изследвани показателя. С голяма гаранционна вероятност баскетболът е спомогнал да се подобрят: сръчността на пръстите, концентрацията на внимание, скоростта и качеството на оперативното мислене и логическото мислене. Ефективността на заниманията по баскетбол за студентите в изследванията, изразено в проценти, е **29,41%**;

- при занимаващите се с тенис на маса студенти са подобрени 8 от общо 17 показателя. При тях достоверни разлики в прирастите на резултатите от двигателните качества се получиха при общата физическа издръжливост и пъргавината. От групата на психическите качества статистически достоверни разлики се получиха за сръчност на пръстите, концентрация на вниманието, точност, скорост и качество на оперативното мислене, логическото мислене. Ефективността на заниманията по тенис на маса за студентите от проведените изследвания, изразено в проценти, е **47,06%**;

- при занимаващите се с фитнес студенти висока гаранционна вероятност има при 8 от 17 показателя. От двигателните качества това са силата и пъргавината, а от психическите са: сръчност на пръстите, концентрация на вниманието, точност, скорост и качество на оперативното мислене, логическото мислене. Изразената в проценти ефективност на провежданите занимания със спорта фитнес е еднаква с тази на студентите от групата по тенис на маса, а именно **47,06%**;

- при занимаващите се с футбол студенти са подобрени 11 от 17 показателя. Подкрепени с висока гаранционна вероятност са всички изследвани показатели от двигателните качества, както и тези от групата на психическите, изключвайки устойчивостта на вниманието. Този резултат е и най-високият от четирите спорта, което показва, че заниманията с футбол са най-ефективни за студентите от МГУ „Св. Иван Рилски“. Изразената в проценти ефективност на заниманията с футбол е **64,71%**.

В четирите изследвани спорта не бяха установени достоверни прирасти в резултатите за личностни качества.

4. Установена е комплексна факторна структура от началното и крайното изследване за формирането на професионалнозначимите качества на целия контингент изследвани студенти:

- **първи по значимост фактор** и при двете изследвания за студентите е точност, *бързина и качество на оперативно мислене*;

- **втори фактор** за студентите от есенното тестване е двигателният, докато в пролетното той е заместен от „комуникативно-организационен и емоционален“;

- **трети по значимост фактор** при студентите-бъдещи инженери от първото изследване се идентифицира „взаимовръзка между концентрация на вниманието и зрителна памет“, а в крайното се идентифицира като координационно-психически фактор.

5. Заниманията по физическо възпитание и спорт въздействат положително върху развитието и усъвършенстването на професионално-значимите качества за специалистите, което ще подпомогне бъдещата професионална реализация на студентите.

Всичко гореизложено, заедно с получените и анализирани резултати, прави извършеното изследване особено значимо от практическа гледна точка и потвърждава нашата хипотеза, че физическото възпитание в МГУ „Св. Иван Рилски“, в частност разглежданите занимания по четирите вида спорт, допринася за изграждане и усъвършенстване на професионалнозначимите качества на студентите, което ще допринесе за успешна реализация в бъдещата им професионална дейност.

ЛИТЕРАТУРА

Ставрева, И. Значими физически и интелектуални качества за специалисти в миннодобивната промишленост. Годишник на Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“-София, Том 57, Св. том IV: „Хуманитарни и стопански науки“, София, Издателска къща „Св. Иван Рилски“, 2014. с. 104-106.

Ставрева, И., С. Ставрев. Изисквания към двигателните и интелектуалните качества за специалисти от минно-добивната промишленост и икономическата професия и съпоставката им. Международна научна конференция „Педагогическото образование – традиции и съвременност“, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Педагогически факултет, Сборник доклади. В. Търново, Ай енд Би, 2015.

Ставрева, И. Ориентиране на заниманията по тенис на маса на студенти от МГУ „Св. Иван Рилски“ към изискванията на бъдещата им професионална дейност. Адаптация на физическото възпитание

и спорта на студентите към изискванията на съвременното общество, Сборник научни доклади от Юбилейна научна конференция по случай 60 години катедра ФВС - организирано спортно движение в МГУ и 80 години от рождението на проф. д.н. Михаил Бъчваров. София, Зона Арт ПРИНТ ЕООД, НСА ПРЕС, ИДК при НСА, 2016. с. 83-90. ISBN 978-954-718-450-3.

Информационна папка М-002, Маркшайдер (код 2146). Национална служба по заетостта, Център за професионално развитие и ориентиране, 1996.

Информационна папка М-007, Минен инженер (код 2146). Национална служба по заетостта, Център за професионално развитие и ориентиране, 1996.

Професионално-приложна ефективност на физическото възпитание и спорт в МГУ „Св. Иван Рилски“ (Резюме)

Бъдещото професионално развитие на студентите е зависимо не само от усвояване на определени теоретични знания и умения, а е и пряко свързано със степента на развитие на определени качества – двигателни, психически и личностни. Именно те са обект на изследване в настоящата разработка. Направен е анализ на осем професиограми в миннодобивния, минерално-суровинен и енергиен сектор в България. Систематизирани са качествата за успешно практикуване на професията инженер в сектора. Намерени са подходящите достъпни тестове за изследване на тези качества, след което в рамките на една учебна година се проведе спортно педагогически експеримент. Началното тестване се проведе през есента на 2017, а крайното - през пролетта на 2018 г. При обработката на резултатите се установи ефективността от практикуваните в учебните групи спортове. В различна степен тези занимания допринасят за усъвършенстване на двигателните и психически качества, което е подкрепено статистически и потвърждава работната хипотеза.

Ключови думи: физическо възпитание, студенти, професионално-значими качества, ефективност.

**Vocationally Applicable Efficiency
of Physical Education and Sports
at the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”
(Summary)**

The future occupational development of students depends not only on the acquisition of certain theoretical knowledge and skills, but is also directly related to the degree of development of certain qualities - motive, mental, and personal. These qualities are the object of study in the current work. Eight profesiograms have been analysed in the mining, mineral, and energy sectors in Bulgaria. The qualities for the successful practicing of the job of an engineer in the sector are rendered systematic. The appropriate available tests to examine these qualities were found. These were followed by a sport pedagogical experiment conducted in the course of one academic year. The initial testing was carried out in the autumn of 2017 and the final one was completed in the spring of 2018. The processing of the results has revealed the efficiency of the sports practiced in the training groups. To varying degrees, these activities contribute to the improvement of motive and mental qualities, which is statistically supported and confirms the working hypothesis.

Key words: physical education, students, vocationally significant qualities, efficiency.

ЕСЕ ВЪРХУ ЙЕРАРХИЯТА НА КРЕАТИВНОСТТА ПРЕЗ СРЕДНОВЕКОВИЕТО

Христо Христов¹

Съвременното понятие за креативност безспорно има своите корени в епохата на ранната модерност². От друга страна, именно модерното понятие за креативност е понятие, което предполага доминираща роля за парадигмата на научното откритие. Това научно откритие се мисли като разкриващо законите на физическия свят и човешката природа. Тези закони са определени в качеството на универсално валидни, във вселена, мислена преди всичко тук и сега, но не и като съдържаща алюзия за трансцендентното битие на Божията Промисъл. Модерното понятие за креативност следователно има своя генезис в лоното на западния научен рационализъм, доколкото като креативни започват да се мислят учените, които създават нови начини на изследване на цялата тази материя, която от хилядолетия се изправя пред човечеството – светът и човекът, ограниченията на природно необходимото и бляскавите хоризонти на свободата, сигурните пътеки на традицията в познанието и морала и аномалното в човешкия опит, което в крайна сметка го трансформира, т.е. едни резки очертания на екзистенциална дихотомия³. Креативността през модерната епоха по необходимост е обвързана с идеята за ролята на учения като откривател на полезно познание, което не се основава на ненадеждни догмати, а на авторитета на набиращата мощ позитивна наука. Креативността тук най-вече представлява креативността на позитивиста да предлага познание за света и човека, което има своите сериозни последствия за еволюцията на модерните общества.

Описаното по-горе понятие за креативността през модерната епоха по твърде ярък начин допълва утвърдените отдавна в академичните среди дефиниции на модерната епоха, които я представят като крайно секуларизирана, разوماгьосана и рационализирана. Естествено, тези дефиниции носят в себе си много от интелектуалното наследство на автори като Макс Вебер, Валтер Бенямин, Якоб Буркхард и Ханс Блу-

---

¹ гл. ас. д-р, Институт по философия и социология, БАН

² *The Cambridge Handbook of Creativity*. Eds. James C. Kaufman and Robert J. Sternberg. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp. 6 ff.

³ Пак там.

менберг⁴. От друга страна, на фона на подобни описания на Модерността Средновековието се мисли най-вече като епоха, която е враждебно настроена спрямо създаването на новости в рамките на човешкия жизнен свят⁵. С право в този случай нашето внимание е насочено от Патриша Ингам – медиевист, чието актуално по въпроса изследване цитирам по-горе – към нуждата да си дадем сметка колко силен е и днес подобен академичен предразсъдък. Ингам ни подсказва, че не само гореспоменатите изследователи в областите на социологията и историята на културата имат своя принос за затвърждаването на тази концепция за Модерността и Средновековието, но също и някои философи и медиевисти. В числото на последните изследователката включва Ричард Фърт Грийн, Ханс Гумбрехт, Берил Смоли и Майкъл Камил. Тя в стегнат вид успява да ни убеди, че общото между тези иначе твърде различни автори е тяхното настояване, че Средновековието няма как да ни предложи исторически свидетелства за привързаност към иновативността и вяра в творческата мощ на човечеството⁶.

В противовес на тази теза, която най-общо можем да разпознаем като стояща в основата на изследователските усилия на гореспоменатите учени, Ингам извежда предложението да се ревизира това, което мислим, че в периода от XII до XVI в. е обозначавало понятието за новост⁷. Понятието за новостта, новото като основополагащ факт на човешката екзистенция, безспорно е доминираща реалия през средновековната епоха, чието силно влияние може да се проследи, както ни подсказва и Ингам, в живота и творчеството на бележити личности като св. Тома Аквински, св. Бонавентура, Джон (Йоан) Дънс Скот, Роджър Бейкън или Данте Алигиери. Дискурсът, свързан с конотациите на понятието за новост, се разгръща панорамно през Средновековието, почивайки на свои основни отправни точки, които може да бъдат открити в редица жизненоважни области като схоластиката, хагиографията, лириката, романа и прозиметрическият

---

⁴ Ingham, P. C. *The Medieval New. Ambivalence in an Age of Innovation*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015, p. 5.

⁵ Пак там.

⁶ Пак там.

⁷ Пак там., стр. 4.

литературен жанр – жанр, чийто основен образец в края на Средновековието си остава „Нов живот“ (Vita Nuova) на Данте Алигиери⁸.

Ингам по мое мнение правилно отбелязва, че понятието за новост само по себе си е свързано с представата за иновативност в познавателната и нравствената страна на човешкия живот, макар концепциите за новост (novitas) и иновативност (innovatio), или правене на нововъведения, да не са считани за тъждествени през средновековната епоха⁹. Познавателните течения през същата тази епоха в сферите на религията, метафизиката, политиката и изкуството са силно повлияни най-вече от една таксономия на новостта. Последната по необходимост предполага нуждата да се размишлява за творчеството като за основно онтологическо и епистемологическо измерение. Бог сътворява света от нищото. Човекът е сътворен от Бог по Неговите образ и подобие. Човекът притежава познавателна и съзидателна способност, с чиято помощ възприема и пресъздава света в рамките на познанието и изкуството. Таксономията на новостта съдържа като свой организационен принцип порядъка на чисто креативното, на сътворяването на нещо ново, което в същината си се оказва по парадоксален начин предизвикателство и решение за средновековната интелектуална традиция.

Ярка илюстрация за всичко това откриваме в един известен фрагмент от трактата на св. Бонавентура, посветен на същината на изкуството¹⁰. Според св. Бонавентура човешката душа притежава способността да съчинява нови сюжети, нови сложни образи (novae compositiones), черпейки от даденото ѝ в границите на нейния сетивен опит, като в същото време душата е и авторът на всичко това, което можем да наречем творчество в живописата и скулптурата¹¹. Душата в този смисъл, допълва св. Бонавентура, в чисто метафизически план не притежава творческата способност да създава нови реалии (novae res)

---

⁸ Пак там., стр. 4-5.

⁹ Пак там., стр. 4

¹⁰ Bonaventura, St. *Sancti Bonaventurae Opera*, III S. 37. Dub. 1 (III 830). Ex typographia Vaticana, 1589.

¹¹ За повече информация вж. Spargo, E. J. M. *The Category of Aesthetic in the Philosophy of Saint Bonaventure*. New York: The Franciscan Institute St. Bonaventure, 1953, pp. 108-129.

по начина, по който Бог върши това¹². Поради тази причина човешкото творчество по необходимост е осъдено да прави нововъведения във вече съществуващото Божие творение, като винаги тук става дума за една вторична творческа дейност спрямо Божията съзидателност. Човешкото творчество в най-широкия смисъл на думата се опира на познанието, което позволява на хората механично да подражават на механизмите, заложили в Божието творчество, като тук се има предвид изкуствеността на една инженерна мисъл. Връзката между понятията за новост и творчество, в човешкото му измерение, в този случай предполага изпълненото с напрежение взаимодействие между представата за човека, който създава нови неща и представата за липсата на оригиналност в неговото творчество, което се оказва подражателно по един механистичен и коварен начин. В този ред на мисли е редно да се отбележи, че съвсем не е случайна етимологията на думата „инженер“, водеща началото си от латинската дума *ingenium*. В класическата древност с тази дума по-скоро се е означавало идеята за вродена дарба или черта на характера най-вече в интелектуален план, докато през Средновековието думата започва да обозначава идеите, свързани с хитроумие, изкусно изготвено изобретение или машинен механизъм¹³.

По такъв начин можем най-вероятно да предположим, че през Средновековието по никакъв начин не се поставя безпроблемно въпросът за познанието, доколкото същият този въпрос по необходимост се е свързвал с нееднозначното определяне на връзката между идеята за новостта и идеята за характера на човешкото творчество като почиващо на подражателните механистични и хитроумни техники, които са заложили в средновековната концепция за *ingenium*.

Хуго от Сен Виктор е предложил една убедителна вариация на тази песимистична визия за човешката творческа дейтелност в своето съчинение за суетата на мирските дела¹⁴. Хората са запленили от илюзорните земни радости, даващи им обещания за натрупване на богатство и насладата от нови и непознати преживявания, което е и причината за тяхната гибел. Човешката изобретателност, която следва

---

¹² Вж. бел. 9.

¹³ <http://ducange.enc.sorbonne.fr/INGENIUM>.

¹⁴ Вж. http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1096-1141_Hugo_De_S_Victore_De_Vanitate_Mundi_Et_Rerum_Transuentium_Usu_Libri_Quatuor_MLT.pdf.html

амбицията да се прекосяват морета и да се достигат далечни земи, да се лови много риба и да се трупат печалби от успешна търговия, се оказва лош съветник в моментите, когато ѝ се доверяваме прекомерно. Хуго от Сен Виктор обаче не осъжда мирското като нещо, което може да се мисли единствено като изтъкано от нечестивост и грехопадналост. Той ни подсказва, че ние цял живот се радваме на света, макар той да е нечестив, защото човешкият живот е и изпълнен с красотата на дръзновението и изобретателността, които откриваме в пределите на познанието за света, постигнато от хората с упорит труд, макар те да са изкушени от алчността и хедонизма си.

В заключение бих единствено отбелязал следното. Първо, Средновековието в своя зрял период между XII и XIII в. в действителност представлява епоха, която е подчинена на жизнена иновативност в редица области като философията, математиката, инженерната мисъл, икономиката и изкуството¹⁵. Второ, през Средновековието проблемът относно стойността на човешкото познание по необходимост се е третираше като свързан с етическите измерения на категорията за новото в човешката творческа дейтелност¹⁶. Хората създават нови неща, като използват вече създаденото от Бог. По такъв начин техните творения може да бъдат разглеждани като хитри реплики на Божието творение. Човешката креативност поради това е субординирана като второстепенна спрямо проявите на Божията творческа сила в света, като в същото време тя се мисли и като основна черта, която описва идеята за хорското познание. Трето, тази, условно казано, йерархия на креативността през Средновековието съдържа в себе си неспокойното размишление относно етиката на новостта в познавателната сфера. Примерът, взет от съчинението на Хуго от Сен Виктор, ни подсказва, че прекалената увереност на хората да организират живота си на базата на своите изобретателност, жажда за новото и инструментално познание може да се окаже гибелна, или да ги направи по-скоро нещастни в един нравствен смисъл на отдалечили се от истинското познание за света.

При всички положения тезата, че Средновековието не е епоха, която можем да свържем с развитие на рационалността и иновативността

---

¹⁵ Frugoni, Chiara. *Books, Banks, Buttons and Other Inventions from the Middle Ages*. New York: Columbia University Press, 2003.

¹⁶ Вж. бележки 4-9 по-горе.

в човешкото познание, се оказва неправилна, когато насочим внимание към изложеното дотук. Така и научаваме, че всъщност Средновековието е епохата, която полага основите на това, което днес е известно като песимизъм спрямо прогреса в познанието и техниката. Този песимизъм е бил бичуван през Просвещението, но става отново лйт-мотив за мнозина интелектуалци от времето на Романтизма, когато също така интересът към Средновековието се разбужда с неимоверна скорост.

ЛИТЕРАТУРА

- Bonaventura, St. *Sancti Bonaventurae Opera*, III S. 37. Dub. 1 (III 830). Ex typographia Vaticana, 1589.
- Frugoni, Chiara. *Books, Banks, Buttons and Other Inventions from the Middle Ages*. New York: Columbia University Press, 2003.
- Hugo De St Victore. *De vanitate mundi et rerum transeuntium. Usu Libri Quatuor*. In: <http://www.documentacatholicaomnia.eu>.
- Ingham, P. C. *The Medieval New. Ambivalence in an Age of Innovation*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015.
- Spargo, E. J. M. *The Category of Aesthetic in the Philosophy of Saint Bonaventure*. New York: The Franciscan Institute *St. Bonaventure*, 1953.
- The Cambridge Handbook of Creativity*. Eds. James C. Kaufman and Robert J. Sternberg. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Есе върху йерархията на креативността през Средновековието (Резюме)

Понятието за креативността през модерната епоха по твърде ярък начин допълва утвърдените отдавна в академичните среди дефиниции на модерната епоха, които я представят като крайно секуларизирана, разوماгьосана и рационализирана. Естествено, тези дефиниции носят в себе си много от интелектуалното наследство на автори като Макс Вебер, Валтер Бенямин, Якоб Буркхард и Ханс Блуменберг. На фона на подобни описания на Модерността Средновековието се мисли най-вече като епоха, която е враждебно настроена спрямо създаването на новости в рамките на човешкия жизнен свят. Патриша Ингам, медиевист, чието актуално по въпроса изследване цитирам в тази статия, извежда предложението да се ревизира това, което мислим, че

в периода от XII до XVI в. е обозначаващо понятието за новост. Понятието за новостта, новото като основополагащ факт на човешката екзистенция, безспорно е доминираща реалия през средновековната епоха, чието силно влияние може да се проследи, както ни подсказва и Ингам, в живота и творчеството на бележити личности като св. Тома Аквински, св. Бонавентура, Джон (Йоан) Дънс Скот, Роджър Бейкър или Данте Алигиери.

Ключови думи: креативността през Средновековието; познанието през Средновековието; новостта през средновековната и модерната епоха.

Essay on the Hierarchy of Creativity in the Middle Ages

(Summary)

The concept of creativity in the modern epoch in a lively manner complements the affirmed long time ago academic definitions of the Modernity. The latter represent the modern times as secularized, disenchanted, and rationalized stage of historical development. Clearly, they imply a big deal of the intellectual heritage of the authors like Max Weber, Walter Benjamin, Jacob Burckhardt, or Hans Blumenberg. In the background of such a view of Modernity, the Middle Ages is chiefly thought of as hostile age toward the creation of novelties in the realm of human living world. Patricia Ingham, a mediaevalist whose up-to-date research work on the topic I cite in that article, proposes a way to rethink what we mean as a signifier of the concept of the new from the twelfth to the sixteenth centuries. The concept of novelty, the new as a basic part of the factuality of human existence, with no doubt was a dominating feature in the mediaeval epoch the strong influence of which might be traced, as Ingham herself suggested, in the lives and works of noteworthy persons like Thomas Aquinas, Bonaventure, Duns Scotus, Roger Bacon, or Dante Alighieri.

Keywords: Creativity in the Middle Ages; Knowledge in the Middle Ages; Novelty in the Mediaeval and Modern Times.

III. ЕЗИКОЗНАНИЕ

ДЕРИВАЦИЯТА КАТО СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЕН МОДЕЛ

Милена Първанова¹

В контекста на съвременната динамика на чуждоезиковото обучение и наложилите се в методиката комуникативни методи, понякога темата за образуването на думи остава встрани от вниманието на обучаемите. Но с натрупването на лексически фонд, познанието за начина на съставяне на думи става особено важно. Ето защо понятието за словообразуване е фундаментално - дори и в език като английския, при който правилата често са изместени от куп изключения и въвеждането им нерядко става ненужно, защото по-добрата стратегия за следване, налагана по време на практически занятия, е „Просто го запомнете“.

Продължаваме обсъждането на теми от областта на езикознанието, включващи: словообразуването като наука²; словообразователни модели и класификацията им; видове значения в словообразуването; афикси; съпоставка с българския език по отношение на някои производни суфикси, и др.

В статията предлагаме подтемата за естеството на деривацията като словообразователен модел.

При създаването на нови думи посредством разнообразие от методи, английският език използва наравно както вече наличния англо-саксонски първоначален езиков фонд, от една страна, така и материал, зает от латински и френски, навлязъл в английския език с нахлуването и установяването на норманските нашественици от 1066 г. нататък, от друга. Деривацията е един такъв метод. Най-общо, деривацията може да се обясни като „образуване на производни думи“. Езиковеци като Н. Колин (Kolin 1968, 3) дефинират деривацията като „създаването на нови думи от стари [т.е. съществуващи - бел. авт.] чрез добавянето в края им на производни елементи...които имат семантична стойност, но не се срещат като самостоятелни единици на речта“. Артър Кенеди (Kennedy 1970, 332) разглежда деривацията, в смисъл на „добавяне на

---

¹ Старши преподавател по английски език в катедра „Чужди езици“ при ДЧЕС, МГУ „Св. Иван Рилски“, София

² Вж. сп. „Известия на департамент „Чужди езици и спорт“ при МГУ „Св. Иван Рилски“, т. XVIII, 2018, 35-40.

суфикси и префикси към по-стари коренни морфемии“, като един от трите вида словосъставяне. Съставянето на думи, според него, е „просто процес на образуване на нови думи при употребата на определени съставни, или деривационни, елементи“. Словосъставянето е проява на един от четирите важни метода, които се използват за създаването на нови думи, а именно: на методите за променяне на формите на стари думи“ (пак там, 335). В своя фундаментален труд „Семантика“ корифеят-лингвист Джон Лайънс (Lyons 1977, 522) разглежда деривацията като „морфологически процес, който води до образуването на нови лексеми“. П. Х. Матюз (Matthews 1974, 41) е дори по-точен, заявявайки: „Деривацията е подклон на словообразуването и той се занимава с образуването на лексеми посредством афиксация.“ Още по-нататък развива темата Лори Бауър (Bauer 1983, 34), разделяйки деривацията на следните два подтипа:

а) клас-запазваща – това е деривацията на нови лексеми, които са от същата част на речта с основата, от която са производни;

б) клас-променяща – това е деривацията на нови лексеми, които принадлежат на части на речта, различни от тези на основите, от които са производни.

Очевидният извод, който може да се направи от дадените в горните цитати съждения, е, че сред учените няма твърдо становище по отношение на термина „деривация“. Някои от езиковедите разглеждат деривацията като синоним на словообразуването и чрез този термин привнасят много широк смисъл в понятието. Други са по-конкретни и отнасят деривацията към определен словообразователен модел. В този смисъл деривацията е синоним на афиксацията. С оглед на яснотата в изложението, в терминологичния строй се придържахме към второто мнение и отграничаваме термина „словообразуване“ като общия, базисния, а „деривация“ е подчинен термин, отнасящ се до един конкретен аспект на словообразуването.

Целта на деривационния процес е създаването на производна дума, в езикознанието наричана още *деривант*. П. Х. Матюз (Matthews 1974, 124) дава определение на производната дума като „формата, която е резултат от прилагането на процес или операция към един *оперант*“. Оперантът, по думите на Е. С. Кубрякова (Бортничук 1988, 18), е първоначалната единица, източникът за деривация“ и следователно мотивиращата единица; докато деривантът е „резултат от процеса на деривацията“ и следователно, като резултантна, е мотивираната

единица. Производната дума (деривантът) се състои от „оперант ... плюс нов *формант*, който е бил добавен или „афиксиран“ към него“ (Matthews 1974, 124). Така, например производната дума LADY-LIKE се състои от операнта *l a d y* плюс формант, изписан като *- l i k e* . Деривационният процес може да бъде представен чрез следната формула:

$$O_{1,2,3...n} + \text{-LIKE} \rightarrow D_{1,2,3...n}$$

където O обозначава който и да е от възможните операнти (напр. *map*, *cow* и т.н.), -LIKE е разглежданият формант (т.е. словообразователен елемент), а D обозначава кой да е от възможните дериванти (*MAN-LIKE*, *COWLIKE* и т.н.). В обратния речник на съвременния английски език (Lehnert 1971) са регистрирани 109 лексически единици - дериванти - съдържащи форманта -LIKE. Тяхното детайлно семантично разделение, обаче, както и съпоставката с регистрирани речникови преводни единици или със случайно съставени в литературата за стилистични цели единици са обект на друго наше изследване. Така както вече е била обект и семантиката на LIKE като самостоятелна лексическа единица³.

За всички словообразователни процеси приемаме, че производната дума се състои от оперант плюс добавен, или афиксиран, формант; т.е., тя е комбинация от две единици. Проблемът с отграничаването на дериванти, операнти и форманти при деривацията е идентичен с този за раграничаване на думи, основи и афикси по отношение на морфологията. Морфологичният подход към обсъждания езиковедски проблем е от съществено значение поради междинното местоположение, заемано от словообразуването между клоновете лексика и морфология. Започвайки да обсъждаме основи и афикси в опит да определим статута на дадена морфема в границите на думата, вече сме на морфологично ниво и считаме, че ще е от полза в бъдещо изследване да застъпим и въпроси от теория на морфемите.

Надяваме се с това кратко изложение да подпомогнем младите читатели да се ориентират в засегнатата теоретична сфера, да стимулираме интереса им към възприемането на езиковедска литература, защото тя възпитава у тях умения да разбират езиковия строй, да

---

³ Вж. сп. „Известия на департамент „Чужди езици и спорт“ при МГУ „Св. Иван Рилски“, т. XVII, 2017, 92-96.

спазват принципите на словообразуването и сами да словосъградят при употребата на майчин и чужд език.

ЛИТЕРАТУРА

- Bauer, Laurie. English Word-Formation. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Kennedy, Arthur. Current English. Ch.IX. Westport, Connecticut: Greenwood Press Publishers, 1970.
- Kolin, Nadja. The Adjectival Suffixes in English. Sofia: Nauka i Izkoustvo, 1968.
- Lehnert, Martin. Reverse Dictionary of Present-Day English. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, 1971.
- Lyons, John. Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
- Matthews, P. H. Morphology: An Introduction to the Theory of Word-Structure. Cambridge: Cambridge University Press, 1974.
- Бортничук, Е. Н., И. В. Василенко, Л. П. Пастушенко. Словообразование в современном английском языке. Киев: Вища школа, 1988.
- Първанова, Милена. LIKE като самостоятелна лексикална единица. В: Известия на департамент „Чужди езици и спорт“ при МГУ „Св. Иван Рилски“, т. XVII. София: ИК „Св. Иван Рилски“, 2017, 92-96.
- Първанова, Милена. Някои теоретични постановки по словообразуване. В: Известия на департамент „Чужди езици и спорт“ при МГУ „Св. Иван Рилски“, т. XVIII. София: ИК „Св. Иван Рилски“, 2018, 35-40.

Деривацията като словообразователен модел

(Резюме)

В статията продължаваме обсъждането на теми от областта на езикознанието, акцентирайки върху словообразуването като наука. Предлагаме подтемата за естеството на деривацията като словообразователен модел и включваме понятие за определения и цел на деривационния процес.

Ключови думи: словообразуване, деривация

Derivation as a Model in Word-Formation

(Summary)

This article continues our discussion on topics in the field of linguistics, focusing on Word-Formation as a science. We offer the subtopic of the nature of derivation as a model in word-formation and include a concept of the definition and purpose of the derivative process.

Key words: word-formation, derivation

IV. ОБУЧЕНИЕ

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА КОГНИТИВНИТЕ УМЕНИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ЗА РАЗПОЗНАВАНЕ НА СПЕЦИФИЧНИ ТЕРМИНИ ПРИ РАБОТА С НАУЧНИ ТЕКСТОВЕ НА ЧУЖД ЕЗИК В МГУ „Св. Иван Рилски“ краен отчет

***Милена Първанова¹, Моника Христова¹, Велислава Паничкова¹,
Маргарита Папазова¹, Цветелина Вукадинова²,
Екатерина Балачева³, Елена Давчева⁴***

Проект № ХД 018/2019 г. на катедра „Чужди езици“ е по научно направление „Филология“ в научна област „Хуманитарни науки“, по-конкретно в областта на методиката на чуждоезиковото обучение по специализиран чужд език. Реализацията му започна в края на м. март 2019 г., веднага след одобряването на предложението за финансирането му. Продължи през летния семестър на академичната 2018/2019 г. и приключи през м. ноември 2019 г. (т.е. през зимния семестър на академичната 2019/2020 г.)

Проектът е продължение на предходни изследвания на участниците в екипа, като в настоящия проект са се включили 100% от преподавателите в катедрата. Предните наши научно-приложни дейности вече са наложили успешен алгоритъм на работа, като е налице приемственост с методите от предишна наша изследователска дейност. Стартирахме я със създаване на условия за приложение на съвременни методи за ЧЕО (2005 г.), поставихме началото на изграждане на мултимедийна езикова лаборатория (2008 г.), въведохме нови информационни и комуникационни технологии в обучението по чужд език (2011 г.), за обучението в модула по специализиран чужд език разработихме, апробирахме и започнахме да използваме нови учебни материали, развивайки презентационни умения у студентите от МГУ „Св. Иван Рилски“ (2014 г.), а накрая активно включихме студентите в

---

¹ Старши преподаватели по английски език в кат. „Чужди езици“ при ДЧЕС.

² Старши преподавател по немски език в кат. „Чужди езици“ при ДЧЕС.

³ Старши преподавател, д-р по френски и испански език в кат. „Чужди езици“ при ДЧЕС.

⁴ Старши преподавател, д-р по руски език в кат. „Чужди езици“ при ДЧЕС.

извличането на термини от оригинални научни текстове на съответния език от областите, в които те се обучават – минно производство, компютърни технологии, геология, екология, електроенергетика и т.н. (2017 г.). Настоящият проект е в две насоки:

- първо, към практическата страна в процеса на обучение на студенти в МГУ „Св. Иван Рилски“ в модула по специализиран чужд език - чрез въвеждането на общоакадемична и конкретна институционална терминология;

- второ, към методическата страна на обучението - чрез анализ на когнитивните умения на студентите да разпознават и превеждат специфични термини при работа с научни текстове на чужд език.

Анализ на състоянието на проблема, чието разрешаване целим с тазгодишния си проект:

Студентите в МГУ „Св. Иван Рилски“ в образователно-квалификационна степен „Бакалавър“, редовна форма на обучение, както и в някои от специалностите в задочна форма, изучават чужд език. В повечето специалности е предоставена възможност за избор между английски, немски, френски или испански и руски език. Само учебните планове за специалностите КТИД и ГГИ предвиждат обучение единствено по английски език. В учебните програми за всички специалности е включено изучаването на техническа терминология като част от общия хорариум за чужд език. Важността на техническата терминология е ключова поради факта, че материалите, които студентите използват в процеса на обучение и по-нататък в процеса на професионална реализация, съдържат голям процент термини и следователно терминологията е базисното средство за предаване на факти и знания. Разпознаването и употребата на правилните термини повишава прецизността на изказа и елиминира двусмислието. Качеството на използваната терминология обуславя качеството на комуникацията на специалистите в различни инженерни сфери.

Глобализацията на нашето съвремие е в основата на сформиранието на многонационални екипи, които осъществяват научни разработки и извършват съвместни експерименти, а създадените крайни продукти разпространяват отвъд държавни граници ценните инженерно-технически решения. Това особено важи за сферата на добива и производството на суровини, тъй като суровинната база в световен мащаб е застрашена от изчерпване. Функционирането на промишле-

ността и задоволяването на потреблението на минерални суровини се гарантира от международни екипи от специалисти, които развиват нови мултидисциплинарни технологии, усъвършенстват индустрията, инициират появата на нови производства, обслужвани от ултрамодерни, автоматизирани компютърни технологии и обезпечени от надеждна телекомуникация.

Осигуряването и предаването на информация за тези тенденции, процеси, разработки и достижения е един от най-важните фактори и е белег за сигурност в съвременните реалности.

Оттук произтича и значимостта на осигуряването на информация на студентите от МГУ „Св. Иван Рилски“. Придобиването на познания за понятия на чужд език по специалността е особено важно с оглед на обучението на студентите. Тъй като болшинството от нашите възпитаници се реализират в динамични международни екипи, такива знания са основополагащи за по-нататъшното им научно развитие и професионални изяви.

Ето защо придобиването на познания за терминологични понятия на чужд език в специалностите, изучавани в МГУ „Св. Иван Рилски“, както и разширяването на когнитивните умения на студентите за разпознаване на такива понятия, са от ключова важност за последващото обучение и професионално развитие на курсистите в образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ и „Магистър“, както и в образователно-научна степен „Доктор“.

Фактор за ефективността на академичното обучение не са само умениято и стратегиите на преподаване, но и когнитивните компоненти. В тях учени като проф. С. Терзиева и др. включват знания и опит в познавателната дейност, емоционални и социални, мотивационни и контекстуални и т.н. В методическата литература изследователи като Д. Изворска определят когнитивността като онзи елемент от информационната компетентност на студентите, който „отразява процесите на обработка на информацията чрез ... използването на нова информация и взаимодействието ѝ с налични бази знания, ... [чрез] умение за прилагане на получените знания в професионалната дейност, умение за определяне на възможните източници на информация и стратегия за търсене, получаване и предаване на информация, умение за анализиране на получената информация и оценяването ѝ, умение за съхраняване и създаване на информация във формата на знания за използването ѝ в професионалната дейност“.

Обект на изследването ни са студентите от всички специалности в МГУ „Св.Иван Рилски“ при работата им по извличането на термини от оригинални научни текстове на съответния език.

Причината за този ни интерес към обекта е, че работата със специално познание и информация, особено при комуникирането в чуждоезикова среда, е задължително обвързано с разпознаването и употребата на терминологични единици, управлението на термини и разпространението на терминологични ресурси. Умението да се борави с информация, особено в чуждоезикова среда, се обвързва с терминологията и при предаване на знания по чужд език фокусът е върху терминологичните понятия. В резултат на овладяването от студентите на колкото се може по-голям набор от термини се постигат знания за разнообразни постижения и продуктови ефекти и се разпространяват научни продукти.

Термините са специална група думи, които имат някои специфични характеристики: те са по-рядко срещани думи, ограничени в определена област, в която се срещат сравнително често, с ясна връзка към други термини в тази област. Въпреки тези критерии, разграничаването на терминологичното и нетерминологичното значение на думите не винаги е ясно. Това разграничаване често е зависимо от контекста. При работа с терминологични текстове по инженерните дисциплини се използва разнообразие от методи и подходи, свързани с разпознаване, превод, семантично подреждане и групиране, съхраняване на термините. Проектът е насочен към разширяване на познавателните способности на студентите от специалностите в МГУ „Св.Иван Рилски“ с цел още по-активното им включване при извличането на термини от научни текстове на съответния език и идентифицирането на точния български терминологичен еквивалент както в общонаучен контекст, така и в различни специфични области на проучвателното и минното дело.

Сред **задачите, които визирахме с проекта**, бяха следните:

- Студентите да разпознаят термини в учебен научен текст, съдържащ общоакадемична терминология и специализирана такава за трите факултета на МГУ „Св.Иван Рилски“;

- Студентите самостоятелно да намерят точния български еквивалент на извлечените термини, отчитайки конкретиката на научния текст;

- Напътствани от преподавателя, студентите да се опитат да променят извлечените термини – чрез добавянето на представки/наставки или компресиране (съкращение, акроним);

- Чрез самостоятелна работа с речник, студентите тематично да систематизират извлечените термини и терминологични словосъчетания;

- Въз основа на самостоятелната работа на студентите, преподавателят да изготви анализ на трудностите при работа със специализирани текстове на съответните езици. Анализът да бъде на морфологично, лексикално, синтактично, общограматическо и семантично ниво.

- Въз основа на този анализ да се направи съпоставително изследване по езици на трудностите, които обучаемите срещат при разпознаване и работа с термините на научния текст;

- Да се сравнят когнитивните умения на студентите за разпознаване на специфични термини и да се предложат практики за разширяване на тези умения.

В хода на работата по проекта извършихме следните **дейности по проекта**:

Подготвителна работа на преподавателите:

До края на м. март 2019 г. направихме предварителен подбор на актуални специализирани технически текстове на съответния чужд език, съобразен от всеки преподавател с конкретното ниво на възприемане на чуждоезикови понятия. Съвместно обсъдихме следните текстове с разнообразна научна и техническа тематика:

- „Геологията като наука и отношението ѝ с други клонове на науката“;

- „Клонове на геоложката наука“;

- „Минералогията като наука“;

- „Клонове на минералогията“;

- „Екологията като наука“;

- „Екологични проблеми, породени от експлоатацията на полезните изкопаеми“;

- „Геоложки проучвания“;

- „Сондаж - основни понятия, видове сондажи“;

- „Геодезията като наука“;

- „Дялове на геодезията“;

- „Професията на маркшайдера“;

- „Полезни изкопаеми в Родопите“;
- „Обогатяване на полезни изкопаеми“;
- „Операции на обработка на добитата руда“;
- „Флотация“;
- „Биотехнологиите“;
- „Газ и понятия в газовата динамика“;
- „Класификация на газовете и газовите смеси“;
- „Механика и клонове на механиката“;
- „Електроенергетиката като стратегически отрасъл на икономиката“;
- „Електроника“;
- „Автоматика“;
- „Автоматизация на технологични процеси“;
- „Микропроцесори“;
- „Информационни системи“;
- „Компютърни технологии и значението им за инженерния процес“;
- „Програмиране“;
- „Машинният инженер и неговата професионална реализация“;
- „Основни видове минни трошачки“;
- „Минни транспортни системи“;
- „Машини за обработка на скалнооблицовъчни материали“.

Подборката бе внимателно обсъдена и се констатира, че ще бъде нелеко да се съгласуват текстовете по трудност за всички нива и групи в модула по ЧЕО. Това се дължи на следните причини:

- фактът, че в групите, изучаващи чужд език в поток, студентите са от различни специалности и темите в текстовете за работа трябва да се съобразяват с представителството на видовете специалности в сформираните групи. Т.е. на група от преимуществено преобладаващи студенти напр. от спец. КТИД не е целесъобразно да се предложи текст за 17 вида сондажи, защото познанията на тези студенти по темата са изключително ограничени или дори несъществуващи. Ако все пак им се предложи текст от областта на сондирането, той трябва да е с минимална степен на трудност, за да очакваме изпълнимост на заданието; или пък в такава група да е заложена минимална или ниска степен на изпълнимост на заданието;

- освен това текстовете за работа в модула по специализирано ЧЕО е задължително да са съобразени с нивото на познание на съответния чужд език. Неспазването на това изискване може да доведе до две

негативни крайности: или текстът ще се окаже прекалено лесен и това ще доведе до спад в познавателния интерес в групата, или задачата в часа може да се окаже особено трудноизпълнима или дори неизпълнима и това пак да не доведе до постигане на образователните цели на занятието;

- текстовете трябва да се съобразяват дори и *динамично*: според присъствието на студентите от конкретни специалности на конкретно занятие, на което се разглежда конкретна научна тема - в противен случай съществува риск от липса на интерес към темата и, в резултат, от неизпълнение на учебните задачи и непостигане на образователните цели на занятието.

Първа фаза на проекта:

Вземайки предвид горните съображения, през първата седмица на м. април 2019 г., въз основа на част от подбраните технически текстове, беше разработен *единен учебен текст* „Интервю“ на български език. Текстът бе съобразен със средното ниво на общоинженерно и чуждоезиково познание на студентите в групите по чужд език към момента на започване на работа по проекта. Основните критерии за подбор на информацията бяха:

- актуалност на материала
- ниво на трудност на включените терминологични единици.

Вторият критерий бе от съществено значение с оглед на диференцираното разпределение на студентите, изучаващи английски език, по нива на владене на чуждия език, но също и в смесените групи по останалите чужди езици, а освен това и за студентите, обучавани извън потока.

Преподавателите-участници в проекта преведоха единния текст „Интервю“ на съответния преподаван от тях чужд език (английски, немски, френски, испански и руски). Така подготвеният текст бе съгласувано предложен на студентите-участници в проекта за извършване на *прав учебен превод*, т.е. от чужд език на български език.

Активна съвместна работа със студенти по проекта през летния семестър реализирахме и при ЧЕО в поток в трите факултета на МГУ (от средата на м. април 2019 г. в редовна форма на обучение и през м. май 2019 г. в задочна форма на обучение), и при обучението извън потока за специалностите КТИД и ГГИ (от първата седмица на м. април 2019 г. за студентите от I, II и III курс в двете специалности и от IV курс

в спец. КТИД).

През летния семестър на учебната 2018/2019 г. в работата по проекта се включиха 99 студенти, както следва от:

- групите по английски език, II ниво на изучаване - 9 студенти, по трима от факултет:

- от Минно-технологичния факултет (МТФ) - 2 студенти от спец. „Разработка на полезни изкопаеми“ (РПИ) и 1 студент от спец. „Управление на ресурси и производствени системи“ (УРПС);

- от Геологопроучвателния факултет (ГПФ) - по 1 студент от спец. „Екология и опазване на околната среда“ (ЕООС), „Биотехнологии“ (БТ) и „Геология и проучване на минерални ресурси“ (ГПМЕР);

- от Минно-електромеханичния факултет (МЕМФ) - 2 студенти от спец. „Газова, горивна и пречиствателна техника и технологии“ (ГПТТ) и 1 студент от спец. „Автоматика, информационна и управляваща техника“ (АИУТ);

- групите по английски език, III ниво на изучаване - 8 студенти:

- от Минно-технологичния факултет (МТФ) - 3 студенти от спец. „Управление на ресурси и производствени системи“ (УРПС), 2 студенти от спец. „Разработка на полезни изкопаеми“ (РПИ) и един студент от спец. „Подземно строителство“ (ПС);

- от Геологопроучвателния факултет (ГПФ) - 1 студент от спец. „Биотехнологии“ (БТ) и 1 един студент от спец. „Геология и проучване на минерални ресурси“ (ГПМЕР);

- групите по английски език, IV ниво на изучаване - 13 студенти:

- от Минно-технологичния факултет (МТФ) - 1 студент от спец. УРПС, 4 студенти от спец. „Маркшайдерство и геодезия“ (МиГ) и 1 студент от спец. „Подземно строителство“ (ПС);

- от Минно-електромеханичния факултет (МЕМФ) - 2 студенти от спец. АИУТ и 1 студент от спец. ГПТТ;

- от Геологопроучвателния факултет (ГПФ) – 3 студенти от спец. ЕООС и 1 студент от спец. БТ;

- групите по немски език - 7 студенти:

- от МТФ - 4 студенти от спец. МиГ; и 2 студенти от спец УРПС

- от МЕМФ - 1 студент от спец. „Електроенергетика и електрообзавеждане“ (ЕЕЕО);

- групите по френски език - 3 студенти:

- от МТФ - 1 студент от спец. МиГ

- от МЕМФ - 2 студенти от спец. ЕЕЕО и АИУТ;
- групите по испански език - 2 студенти;
- от ГПФ - 2 студенти от спец. ЕООС и „Хидрогеология и инженерна геология“ (ХИГ)
- групите по руски език - 7 студенти:
- от МТФ - 3 студенти от спец. РПИ и 2 студенти от спец. УРПС;
- от МЕМФ - 1 студент от спец. ЕЕЕО;
- от ГПФ - 1 студент от спец. ЕООС;
- групите извън потока - 50 студенти
- от Минно-електромеханичния факултет (МЕМФ) - 45 студенти в бакалавърска степен, редовна форма на обучение, разпределени както следва: 11 студенти от спец. „Компютърни технологии в инженерната дейност“ (КТИД) I курс - 5 студенти от групата с ниско ниво на владее на английски език и 6 студенти от групата с високо ниво на владее на английски език; 17 студенти от спец. КТИД II курс - 9 студенти от групата с ниско ниво на владее на английски език и 8 студенти от групата с високо ниво на владее на английски език; 9 студенти от спец. КТИД III курс - 3 студенти от групата с ниско ниво на владее на английски език и 6 студенти от групата с високо ниво на владее на английски език; 8 студенти от спец. КТИД IV курс;
- от Геологопроучвателния факултет (ГПФ) - 3 студенти от спец. „Сондиране, добив и транспорт на нефт и газ“ (СДТНГ) I курс задочна форма на обучение в бакалавърска степен;
- като контролна група: още 1 студент от МЕМФ в магистърска степен на обучение - от спец. КТИД II курс и още 2 студенти от МЕМФ в докторска степен.

Според учебния план, по който се обучават студентите по чужд език в поток, през своето следване те покриват общо три семестъра. Към момента на провеждане на изследването през летния семестър студентите от потока се намираха в края на първата година от своето обучение в МГУ. На този етап те бяха изучавали чужд език почти два семестъра. Т.е. към дадения момент те бяха преминали 2/3 от обучението си по чужд език.

Съгласно учебните програми, в специалностите от потока през летния семестър на 2018/2019 г. и през зимния семестър на 2019/2020 г. в смесените групи по немски, френски, испански и руски език, а също и във II ниво от разделените по нива групи по английски език, се изучава

общоупотребим чужд език. Същото важи и за групата от I курс в спец. КТИД. За тези групи в трите факултета терминология на чужд език, свързана с изучаваните специалности, е включена в учебната програма през третия семестър.

За групите от III и IV ниво по английски език през първите два семестъра студентите се обучават по технически английски учебник със степен на трудност, съобразена с тяхното ниво на владееене на езика, като успоредно с въвеждането на обща техническа терминология студентите изучават и редица граматически въпроси и структури, без чието познаване те не биха били ефективни при работа със специализирана техническа литература.

От друга страна, в учебната програма по английски език за спец. КТИД е залегнало терминология да започне да се изучава както следва: в групата от ниското ниво - в началото на II курс, т.е. от III сем. нататък; в групата от високото ниво в спец. КТИД - още от края на II сем., т.е. от I курс нататък. Особеното за тази специалност е, че обучението по терминология продължава до края на следването на студентите, т.е. до VIII сем. вкл.

Поради този разнороден характер на студентите в групите, беше предложен специализиран текст, който бе съобразен с нивото на възприемане на общонаучна и общоакадемична терминология и със степента на информираност на курсистите относно академичния живот. За всички студенти обаче възложеното задание за превод беше върху непознат текст от изучавания чужд език на български език.

Прилагаме същия по-долу:

ЕДИНЕН ТЕКСТ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

ИНТЕРВЮ

*Здравейте, уважаеми читатели на нашето месечно издание!
Наближава времето за кандидатстване в университет и изборът на професия е важен.*

Представяме Ви интервю, което взехме наскоро от доц. Иванчева, заместник-ректор в престижния Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ в София във връзка с предстоящите Дни на отворените врати:

ИНТЕРВЮИРАЩ: Добър ден, г-жо Заметник ректор.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Добър ден.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Разкажете ни, моля, за структурата на Вашето висше училище.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: МГУ „Св. Иван Рилски“ има пет основни звена: три факултета (Геолого-проучвателен, Минно-технологичен и Минно-електромеханичен), един филиал (в Кърджали) и един департамент (Департамент „Чужди езици и спорт“).

ИНТЕРВЮИРАЩ: Какво обучение предлагате?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Обучаваме бакалаври, магистранти в редовна и задочна форма, както и докторанти.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Можете ли да кажете кой от факултетите е най-добър?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Всичките са на много високо ниво.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Какви науки се изучават във Вашия университет?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Науки за Земята, скалите и минералите - за техния състав, произход, начин на образуване, разпространение, свойства. Те са обект на Общата геология. Минералогията изучава минералите, които са естествени неорганични вещества. Тя изучава физичните и химическите свойства на всички минерали. Петте клона на минералогията изследват различни фактори, свързани с минералите, а именно: обща минералогия, детерминативна минералогия, генезис на минералите, дескриптивна минералогия и икономическа минералогия.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Тези знания се придобиват в ГПФ, нали така?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Основно там, но чрез отделни общи дисциплини също се преподават и в МТФ и на студентите от МЕМФ.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Например?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Знанието за скалите и минералите е фундаментът, върху който се основава минно-геоложката дейност и затова то се изучава във всички специалности в нашия ВУЗ.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Предполагам, че фокусът в МТФ е добивът на полезни изкопаеми. Прав ли съм?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Абсолютно. Открит добив се нарича минен добив на повърхността на земята. Подземен добив е този, който се реализира в самата земя. За реализирането на открит и подземен добив се налага употребата на експлозиви. Важна роля за успешното провеждане на открит и подземен добив е наличието на добра

руднична вентилация. Тя доставя необходимия въздух за екипа от хора и съоръженията.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Кои са важните клонове на науката, които обезпечават правилното разбиране на земята, скалите и работата в такива условия?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Например механиката. Тя е клон от физиката, който изучава и анализира движението и еволюцията на телата под въздействието на сили. При проучването и при добива на минерали, върху скалния масив въздействат сили и те трябва да се познават и контролират. Тук идват на помощ класическата механика, теоретичната механика и др. клонове, отнесени към скалния масив, към строежа под и над скалата, към конструкциите, поддържащи скалите, и не на последно място към конструкциите, гарантиращи безопасната работа на миньорите и инженерите.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Само добивът ли е сферата на приложение на получените в МТФ знания?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Съвсем не. Предполагам, че не е много известен фактът, че наши минни инженери строят метродиаметрите на софийското метро.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Това е новост!

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Ние сме изключително горди, защото наши възпитаници от специалност „Подземно строителство“ реализират строежа на метрото. Началните му етапи са отпреди 40-тина с тунела под бул. „Драган Цанков“.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Поздравления за успешната работа!

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Благодаря!

ИНТЕРВЮИРАЩ: А какви знания се предлагат на студентите от МЕМФ?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Едни от основните знания, получавани в МЕМФ, са свързани с обезпечаването на минното и добивното дело с минни машини, геотехника, проучвателни и електротехнически съоръжения и електроника.

ИНТЕРВЮИРАЩ: А те са пряко свързани с познаването на средата, в която ще се инсталират, нали така?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Да, а също и с конкретните задачи, които ще се решават с такива машини. Електрификацията и минната механизация осигуряват техническата страна на добива. Автоматизацията гарантира гладкото функциониране на машините, а компютризацията

на машини и процеси води до безопасно протичане на процесите, до ефективност и контрол на всеки етап от дейността на минните предприятия.

ИНТЕРВЮИРАЩ: С други думи, машините и съоръженията са видимата част на минното дело...

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: ... да, заедно с кариерите, скалните блокове, каменната настилка за пътищата и мн. др. Невидимата част е много по-голяма и включва индустриален мениджмънт, намаляване на риска, екологична чистота, безопасни вещества и материали за промишлеността и металургията.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Видно е, че завършилите висшето си образование в МГУ могат да се реализират в разнообразни сфери.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Да, като инженери, геолози, проучватели, еколози, информатици.

ИНТЕРВЮИРАЩ: У нас или и в чужбина?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Навсякъде. С голяма доза гордост твърдя, че няма друг университет, който да може да подготви кадри за пълния цикъл на дейности, свързани с изучаването, добиването и използването на суровини и материали, които българската земя ни предлага щедро. Качеството на възпитаниците ни е на световно ниво и затова те успешно намират работа и в чужди фирми на наша територия и извън страната.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Предполагам, че за това помага и обучението по чужд език на студентите Ви.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Определено. И то е на много високо ниво. Осъществява се във всички специалности в продължение поне на три семестъра, а за някои специалности - и през осемте семестъра в бакалавърската степен.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Благодаря Ви за отделеното време, доц. Иванчева. Надявам се младите ни читатели да бъдат заинтригувани от това описание на този уникален за България университет.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Аз им пожелавам да изберат да учат и работят в родината си, която има нужда от тях.

ИНТЕРВЮИРАЩ: Пожелавам успешна нова академична година на МГУ с много ентузиазирани и работоспособни младежи в първи курс догодина!

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Благодаря Ви!

Драги читатели, това беше интервю, взето за Вас и подготвено за Вас, които се интересувате от добри възможности за обучение и сигурна работа след дипломиране. Предоставят Ви се от МГУ „Св. Иван Рилски“. Решете мъдро и с мисъл за сигурната си реализация.

Текстът, предназначен за учебен превод, спада към жанра научно интервю. Той позволява да се анализират преводаческите умения на студентите в сферата на общонаучната и специфичната терминология. Включени са и академични термини. В същото време е възможно да се проследят различни граматически единици/структури, които са елементи от учебните програми по съответния чужд език и към момента на провеждане на дейността „извършване на учебен превод от студентите“ преподавателят очаква същите да са възприети, усвоени и затвърдени от курсистите. Изхождахме от гледна точка на това какъв набор от знания за уредбата на ВУ са придобили студентите от съответния курс (в болшинството от случаите в потока - от I курс), както и от това какъв обем инженерни познания се очаква студентите да притежават по специалните дисциплини в този етап от следването си. Текстът беше съставен съобразно следните критерии:

- сложност - средна;
- брой на понятията - 49 общоакадемични и 99 специфични за МГУ ;
- обем - 2 печатни страници.

Студентите трябваше да разпознаят термини с невисока сложност (често поради принадлежността им към международната лексика, в резултат на което такива се възприемат като заемки/чуждици в българския език) в адаптиран учебен текст, информацията в който е подбрана съобразно нивото на тясно специализираните им научни познания към момента. Трябваше да намерят точния български еквивалент на съответния термин съобразно контекста на научния текст и да го включат в правилни синтактични единици на български език. Накрая трябваше преводът в езика-приемник да се огледа и за стилистични съответствия.

Уточнен бе **форматът** за представяне на преведения от студентите текст: или изписан на ръка по време на занятие, или на електронен носител. За целта екипът на проекта или размножи текстовете на съответния език и ги раздаде на занятия, или подготви файлове с текста за превод и ги предостави на желаещите да участват в проекта

студенти в електронен вариант.

Подготовка на студентите за работата:

Преди възлагането на заданието за превод, със студентите беше проведено занятие, на което те бяха запознати с правилата за работа с двуезичен технически речник. За огромна изненада на преподавателите се оказа, че някои от студентите никога не бяха ползвали речник във вид на книжно тяло, а някои дори и не знаеха, че съществуват технически речници. Студентите се упражниха, като работиха с терминологични речници, чието използване е необходимо условие за ефективно справяне с възложената задача за превод. Ето защо дейностите по работа с речници на тези занятия:

- разшириха кръгзора на обучаемите;
- показаха им, че са средство за повишаване на когнитивните им умения;
- способстваха за мотивирането им за работа;
- подпомогнаха студентите така, че да могат същите да навлязат в сферата на терминологията и, следователно, на научното познание.

Част от студентите успяха да се справят със заданието в рамките на едно учебно занятие. През това време им бяха осигурени: общоезикови речници от чужд на български език (английско-български, немско-български, френско-български, испанско-български и руско-български), технически речници от съответния чужд език на български (за езиците, за които такива съществуват и бяха налични - английско-български, немско-български, френско-български, и руско-български), а в групите по английски език - и специализирани английско-български речници по минно дело и геология. На друга част от студентите, при които се появи необходимостта да довършат работата си в извънучебно време, бяха дадени насоки и препоръки за използване на специализирани речници, налични в Методическия кабинет по хуманитарни науки и в Университетската библиотека на МГУ. На онези, които работиха у дома и неминуемо бяха изкушени да ползват речници в електронен вариант, бе обърнато внимание на факта, че повечето подобни речници не са с необходимия обем думи, а ако са налични дигитални терминологични речници, то те обхващат термини преобладаващо от общоинженерните сфери и поради това не са подходящи за превод на минно-геоложки текстове.

Текстът за превод съответно на английски, немски, френски, испански и руски език е приложен по-долу:

ТЕКСТ ЗА ПРЕВОД ОТ АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Име: .....,
фак.№: ....., спец. ...., курс .....

Преведете на български език:

INTERVIEW

Hello, dear readers of our monthly edition!

It is time for applying for a university and the choice of job is important.

We present to you an interview that we have recently taken from Assoc. Prof. Ivancheva, Deputy Rector at the prestigious University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski" in Sofia in connection with the upcoming Open Days:

INTERVIEWER: Good afternoon, Mrs. Deputy Rector.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Good afternoon.

INTERVIEWER: Please tell us about the structure of your higher school.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: The University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski" has five major units: three faculties (the Faculty of Geo-Exploration, the Faculty of Mining Technology, and the Faculty of Mining and Electromechanics) one branch (the Kardzhali Branch), and one department (the Department of Foreign Languages and Sports).

INTERVIEWER: What training do you offer?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: We train full-time and part-time students taking bachelors' and masters' degrees, as well as PhD students.

INTERVIEWER: Could you tell us which the best of the faculties is?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: They are all at a very high level.

INTERVIEWER: What branches of science are taught at your university?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Earth sciences, the study of rocks and minerals - of their composition, origin, mode of formation, distribution, properties. They are subject to General Geology. Mineralogy studies

minerals that are natural inorganic substances. It studies the physical and chemical properties of all minerals. The five branches of mineralogy study various factors associated with the minerals, namely: general mineralogy, determinative mineralogy, mineral genesis, descriptive mineralogy, and economic mineralogy.

INTERVIEWER: This knowledge is acquired in the Faculty of Geo-Exploration, isn't it?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Basically there, but through some common course units it is also offered at the Faculty of Mining Technology and to the students at the Faculty of Mining and Electromechanics.

INTERVIEWER: Can you be more specific?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: The knowledge of rocks and minerals is the foundation on which the mining and geological activity is based, so it is offered in all courses of studies at our higher educational institution.

INTERVIEWER: I suppose that the focus at the Faculty of Mining Technology is the extraction of minerals. Is that right?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Absolutely. Quarrying on the surface of the earth is called opencast mining. Underground mining is the one that takes place below the surface, in the land itself. Opencast and underground mining require the use of explosives. The existence of appropriate mine ventilation plays an important part in the successful opencast and underground mining. It supplies the air necessary for the team of people and the facilities.

INTERVIEWER: Which are the important branches of science that provide the proper understanding of the earth, the rocks and the operation under such working conditions?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Mechanics, for example. It is a branch of physics that studies and analyses the movement and evolution of bodies under the influence of forces. In exploration and in the mining of minerals, forces act on the rock mass and they must be studied, known and controlled. We are helped here by classical mechanics, by theoretical mechanics and other branches that are related to the rock massif, to the construction below and above the rock, to the structures supporting the rocks, and last but not least to the constructions that guarantee the safe operation of miners and engineers.

INTERVIEWER: Is the extraction the only field where the knowledge acquired at the Faculty of Mining Technology is applied?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Not at all. I suppose that few readers are aware of the fact that our mining engineers are building the metro diameters of the Sofia underground railway.

INTERVIEWER: This is a novelty!

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: We are extremely proud because our graduates from the course of studies in *Underground Construction* have been building the underground. The initial stages date back to some 40 years ago with the tunnel below the Dragan Tsankov Blvd.

INTERVIEWER: Congratulations on this very successful work!

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Thank you!

INTERVIEWER: What scope of knowledge is offered to students at the Faculty of Mining and Electromechanics?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Some of the basic knowledge obtained at the Faculty of Mining and Electromechanics is related to the provision of the area of mining with mine machinery, geological equipment, exploration and electrical facilities and electronics.

INTERVIEWER: And they are directly related to the knowledge of the environment in which they will be installed, aren't they?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Yes, but also to the specific tasks that will be solved through such machines. Electrification and mining mechanisation provide the technical side of mining. Automation ensures the smooth operation of machines, and computerisation of machines and processes leads to safe processes, to efficiency and control at every stage of the functioning of mining enterprises.

INTERVIEWER: In other words, machines and equipment are the visible part of mining ...

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: ... yes, along with the quarries, the rock blocks, the stone ballasting for the roads, and many others. The invisible part is much larger and comprises industrial management, risk reduction, environmental cleanliness, safe substances and materials for the industry and metallurgy.

INTERVIEWER: It is obvious that the holders of a degree from the University of Mining and Geology can find occupational fulfilment in a variety of fields.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Yes, as engineers, geologists, prospectors, ecologists, information experts.

INTERVIEWER: In this country or abroad?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Everywhere. I do claim, with a great

deal of pride, that there is no other university able to train staff for the full cycle of activities related to the study, extraction, and use of raw materials that are generously offered to us by the Bulgarian land. The quality of our graduates is on a world level and, therefore, they are also successfully employed in foreign companies in this country and abroad.

INTERVIEWER: I suppose this is facilitated by the foreign language teaching of your students.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Definitely. And that, accordingly, is at a very high level. It is offered in all courses of studies in the length of at least three terms, whereas for some courses of studies - during all eight semesters in the Bachelor's degree.

INTERVIEWER: Thank you for the time spared, Assoc. Prof. Ivancheva. I hope that our young readers will be intrigued by your description of this unique Bulgarian university.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: May they choose to study and work in their homeland, because it needs them.

INTERVIEWER: I wish the University of Mining and Geology a successful new academic year with many enthusiastic and hard-working young people in their first year at university next year!

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Thank you very much, indeed!

Dear readers, this was an interview taken and prepared for you, the people who are interested in good opportunities for training and secure employment following your graduation. These are offered to you by the University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski". Take a wise decision and think about your secure fulfilment.

ТЕКСТ ЗА ПРЕВОД ОТ НЕМСКИ ЕЗИК

Име: .....
фак.№: ....., спец. ...., курс .....

Преведете на български език:

INTERVIEW

Hallo, liebe Leser unserer monatlichen Ausgabe!

Die Bewerbungszeit für eine Universität steht vor der Tür und die Wahl des Berufes ist wichtig.

Wir präsentieren Ihnen ein Interview, das wir kürzlich von Dozent Ivancheva, stellvertretender Rektor der renommierten Universität für Bergbau und Geologie "St. Ivan Rilski" in Sofia bekommen haben. Dies ist im Zusammenhang mit den bevorstehenden Tagen der offenen Tür.

INTERVIEWER: Guten Tag, Frau stellvertretender Rektor.

DOZENT IVANCHEVA: Guten Tag.

INTERVIEWER: Erzählen Sie uns bitte über die Struktur Ihrer Hochschule.

DOZENT IVANCHEVA: Die Universität für Bergbau und Geologie (UBG) "St. Ivan Rilski" hat fünf Abteilungen: drei Fakultäten (Fakultät für Geologische Untersuchungen, Fakultät für Bergbautechnologie, Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus), eine Zweigstelle in Kurdzhali, und die Abteilung für Fremdsprachen und Sport.

INTERVIEWER: Welche Ausbildung bieten Sie an?

DOZENT IVANCHEVA: Wir bilden Studenten auf Bachelor, Master in Vollzeit- und Teilzeitausbildung sowie Doktoranden aus.

INTERVIEWER: Können Sie sagen, welche Fakultät die beste ist?

DOZENT IVANCHEVA: Sie sind alle auf sehr hohem Niveau.

INTERVIEWER: Welche Wissenschaften werden an Ihrer Universität studiert?

DOZENT IVANCHEVA: Auf unserer Universität werden folgende Wissenschaften studiert: Geowissenschaften, Gesteine und Mineralien - über ihre Zusammensetzung, Herkunft, Bildungsart, Verbreitung, Eigenschaften. Sie unterliegen der Allgemeinen Geologie. Die Mineralogie untersucht Mineralien, die natürliche anorganische Substanzen sind. Sie untersucht die physikalischen und chemischen Eigenschaften aller Mineralien. Die fünf Bereiche der Mineralogie untersuchen verschiedene Faktoren, die mit den Mineralien zusammenhängen, nämlich: die allgemeine Mineralogie, die bestimmende Mineralogie, die Entstehung von Mineralien, die beschreibende Mineralogie und die ökonomische Mineralogie.

INTERVIEWER: Dieses Wissen wird in der Fakultät für Geologie erworben, oder?

DOZENT IVANCHEVA: Hauptsächlich dort, aber durch bestimmte gemeinsame Studienfächer, kann dieses Wissen auch von den Studenten

in der Fakultät für Bergbautechnologie und in der Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus erworben werden.

INTERVIEWER: Zum Beispiel?

DOZENT IVANCHEVA: Das Wissen über Gesteine und Mineralien ist die Grundlage, auf der die Bergbau- und geologische Aktivitäten basiert sind, und aus diesem Grund werden sie in allen Studiengängen unserer Universität unterrichtet.

INTERVIEWER: Ich nehme an, der Schwerpunkt der Fakultät für Bergbautechnologie liegt auf der Gewinnung von Bodenschätzen. Habe ich Recht?

DOZENT IVANCHEVA: Das ist richtig. Tagebau wird als "Bergbau auf der Erdoberfläche" bezeichnet. Der Untertagebau findet unter der Erde statt. Für die Durchführung des Tagebaus und des Untertagebaus ist die Verwendung von Sprengstoffen erforderlich. Wichtige Rolle für einen erfolgreichen Tage- und Untertagebau ist das Vorhandensein einer guten Grubenbewetterung. Sie liefert die notwendige Luft für das Team und die Einrichtungen.

INTERVIEWER: Was sind die wichtigen Zweige der Wissenschaft, die das richtige Verständnis der Erde, der Felsen und der Arbeit unter solchen Bedingungen ermöglichen?

DOZENT IVANCHEVA: Zum Beispiel die Mechanik. Sie ist ein Zweig der Physik, der die Bewegung und Entwicklung von Körpern unter dem Einfluss von Kräften untersucht und analysiert. Bei der Erforschung und Mineralgewinnung wirken sich Kräfte auf die Gesteinsmasse aus, und sie müssen bekannt sein und kontrolliert werden. Hier hilft die klassische Mechanik, die theoretische Mechanik und andere Zweige, die sich sowohl auf das Felsmassiv, als auch auf die Konstruktion unterhalb und oberhalb des Felsens, und auch auf die Strukturen beziehen, die die Felsen stützen, und nicht zuletzt auf die Konstruktionen, die den sicheren Betrieb der Bergarbeiter und Ingenieure gewährleisten.

INTERVIEWER: Ist ausschließlich die Gewinnung das Anwendungsfeld des in der Fakultät für Bergbautechnologie erworbenen Wissens?

DOZENT IVANCHEVA: Überhaupt nicht. Ich nehme an, es ist nicht sehr bekannt, dass unsere Bergbauingenieure die Durchmesser der U-Bahn in Sofia bauen.

INTERVIEWER: Das ist aber eine Neuigkeit!

DOZENT IVANCHEVA: Wir sind äußerst stolz darauf, dass unsere

Absolventen des Studienfaches "Tiefbau" den Bau der U-Bahn ausführen. Die frühen Stadien haben vor 40 Jahren mit dem Tunnel unter dem Dragan Tsankov Boulevard begonnen.

INTERVIEWER: Herzlichen Glückwunsch zu diesem Erfolg!

DOZENT IVANCHEVA: Danke sehr!

INTERVIEWER: Und welche Art von Wissen wird den Studenten in der Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus angeboten?

DOZENT IVANCHEVA: Einige der in der Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus erworbenen Grundkenntnisse beziehen sich auf die Gewährleistung des Bergbaus mit Bergbaumaschinen, Geotechnik, Forschungs- und elektrotechnische Ausrüstungen.

INTERVIEWER: Und sie sind direkt mit dem Kennen der Umgebung verbunden, in der sie installiert werden, oder?

DOZENT IVANCHEVA: Ja und auch mit den spezifischen Aufgaben, die mit solchen Maschinen gelöst werden. Elektrifizierung und Bergwerksmechanisierung bilden die technische Seite des Bergbaus. Die Automatisierung gewährleistet den reibungslosen Betrieb von Maschinen und die Computerisierung von Maschinen und Prozessen führt zu sicheren Prozessen, Effizienz und Kontrolle in jeder Phase des Bergbaus.

INTERVIEWER: Mit anderen Worten, Maschinen und Anlagen sind also der sichtbare Teil des Bergbaus.

DOZENT IVANCHEVA: Ja, zusammen mit den Steinbrüchen, den Steinblöcken, dem Steinpflaster für die Straßen und vielen anderen. Der unsichtbare Teil ist viel größer und umfasst Industriemanagement, Risikominderung, ökologische Sauberkeit, sichere Stoffe und Materialien für Industrie und Metallurgie.

INTERVIEWER: Es ist klar, dass die Hochschulabsolventen der UBG auf verschiedenen Gebieten tätig sein können.

DOZENT IVANCHEVA: Ja, als Ingenieure, Geologen, Erzsucher, Umweltschützer, Informatiker.

INTERVIEWER: Hier im Land oder im Ausland?

DOZENT IVANCHEVA: Überall. Mit großem Stolz behaupte ich, dass es keine andere Universität gibt, die in der Lage ist, Mitarbeiter auf den gesamten Zyklus von Aktivitäten vorzubereiten, die mit dem Studium, der Gewinnung und der Verwendung von Rohstoffen in Zusammenhang stehen, und die Bulgarien großzügig anbietet. Die Qualität unserer Absolventen ist auf Weltniveau und deshalb finden sie erfolgreich Arbeit in ausländischen Unternehmen im In- und Ausland.

INTERVIEWER: Ich nehme an, das Fremdsprachenlernen hilft Ihren Studenten dabei.

DOZENT IVANCHEVA: Auf jeden Fall. Und der Fremdsprachenunterricht ist auf sehr hohem Niveau. Er wird in allen Studiengängen für mindestens drei Semester durchgeführt, und für einige Hauptfächer - während der acht Semester des Bachelor Studiums.

INTERVIEWER: Ich bedanke mich für Ihre Zeit, Dozent Ivancheva. Ich hoffe, dass unsere jungen Leser von der Beschreibung dieser einzigartigen bulgarischen Universität fasziniert werden.

DOZENT IVANCHEVA: Ich wünsche ihnen, dass sie sich dafür entscheiden, in ihrem Heimatland zu studieren und zu arbeiten, wo sie gebraucht werden.

INTERVIEWER: Ich wünsche der UBG ein erfolgreiches neues akademisches Jahr mit vielen begeisterten und arbeitenden jungen Menschen im ersten Semester!

DOZENT IVANCHEVA: Ich danke Ihnen!

Sehr geehrte Leser, dies Interview war für diejenigen von Ihnen vorbereitet, die an guten Ausbildungsmöglichkeiten und gesicherter Arbeit nach dem Studium interessiert sind. Sie werden von der UBG bereitgestellt. Entscheiden Sie sich weise und denken Sie an Ihre sichere Realisierung.

ТЕКСТ ЗА ПРЕВОД ОТ ФРЕНСКИ ЕЗИК

Име: .....
фак.№: ....., спец. ...., курс .....

Преведете на български език:

INTERVIEW

*Bonjour, chers lecteurs, de notre édition mensuelle!
Il est temps de postuler à une université et le choix de profession est important.*

On vous présente un interview que l'on a récemment pris de Mme Ivancheva, Maître de conférences (MCF) et Vice-rectrice de la prestigieuse

Université des Mines et de Géologie „Saint Ivan Riski” à Sofia et par rapport aux prochains Jours des portes ouvertes:

INTERVIEWEUR: Bonjour, Mme la Vice-rectrice.

IVANCHEVA, MCF: Bonjour.

INTERVIEWEUR: Racontez, s'il vous plaît, sur la structure de votre École supérieure.

IVANCHEVA, MCF: L'Université des Mines et de Géologie „Saint Ivan Riski” a cinq unités principales: trois facultés (la Faculté de Géologie et d'Exploration, la Faculté des Technologies Minières, la Faculté des Mines et d'Électromécanique), une filiale (à Kardzhali) et un département (le Département des Langues étrangères et du Sport).

INTERVIEWEUR: Quel type de formation offrez-vous?

IVANCHEVA, MCF: On forme des étudiants à temps complet et à temps partiel à la licence, à la maîtrise et ainsi que des étudiants au doctorat.

INTERVIEWEUR: Pourriez-vous dire laquelle de vos facultés est la meilleure?

IVANCHEVA, MCF: Toutes les facultés sont à très haut niveau.

INTERVIEWEUR: Quelles sont les sciences que l'on peut étudier à votre Université?

IVANCHEVA, MCF: Sciences de la Terre, études des roches et des minéraux – de leur composition, de leur origine, de leur mode de formation, de leur distribution, de leurs propriétés. Ils sont objet de la Géologie générale. La Minéralogie étudie les minéraux qui sont des substances naturelles inorganiques. Elle étudie des propriétés physiques et chimiques des tous les minéraux. Les cinq branches de la minéralogie étudient les différents facteurs associés aux minéraux, notamment: la minéralogie générale, la minéralogie déterminative, la genèse des minéraux, la minéralogie descriptive et la minéralogie économique.

INTERVIEWEUR: Tous ces savoirs sont acquis à la Faculté de Géologie et d'Exploration, n'est-ce pas?

IVANCHEVA, MCF: Essentiellement là, mais à partir des cours de disciplines générales communes que l'on donne aussi à la Faculté des Technologies Minières, et aux étudiants de la Faculté des Mines et d'Électromécanique.

INTERVIEWEUR: Par exemple?

IVANCHEVA, MCF: Le savoir des roches et des minéraux est le

fondement sur lequel se base l'activité minière et géologique et c'est pour ça que l'on les étudie dans toutes les courses de notre École supérieure.

INTERVIEWEUR: Je suppose que le focus de la Faculté des Technologies Minières c'est l'extraction de minerais. Est-ce que j'ai raison?

IVANCHEVA, MCF: Absolument. Extraction à ciel ouvert on appelle l'extraction minière à la surface de la terre. Extraction souterraine c'est celle qui se réalise dans la terre elle-même. Pour la réalisation d'une extraction à ciel ouvert ou souterraine, il faut utiliser des explosives. Un rôle important pour réaliser avec succès une extraction à ciel ouvert ou souterraine, c'est l'existence d'une bonne ventilation minière. Elle fournit l'air nécessaire pour l'équipe de personnel et les installations.

INTERVIEWEUR: Quelles sont les importantes branches de la science qui fournissent la compréhension correcte de la terre, des minéraux et du travail dans des conditions similaires?

IVANCHEVA, MCF: Par exemple, la mécanique. Elle est une branche de la physique qui étudie et analyse le mouvement et l'évolution des corps sous l'influence des forces. Lors de l'exploration de l'extraction des minéraux, sur le massif de roches, des forces agissent et on doit les connaître et contrôler. C'est ici que la mécanique classique vient nous aider, aussi la mécanique théorique et autres branches associées au massif, à la composition sous et au-dessus de la roche, aux constructions soutenant les roches et pas en dernier lieu, aux constructions garantissant un travail sans danger aux mineurs et aux ingénieurs.

INTERVIEWEUR: Est-ce que l'extraction est la sphère unique de la mise en pratique des connaissances obtenues à la Faculté des Technologies Minières?

IVANCHEVA, MCF: Pas du tout. Je suppose qu'un fait pas très connu, c'est que certains de nos ingénieurs miniers construisent les metro diamètres du metro de Sofia.

INTERVIEWEUR: C'est une nouveauté !

IVANCHEVA, MCF: Nous sommes très fiers parce que nos diplômés de la course de *Construction souterraine* réalisent la construction du metro. Ses étapes initiales ont commencé il y a une quarantaine d'années avec le tunnel sous le boulevard de Dragan Tsankov.

INTERVIEWEUR: Félicitations pour le bon travail!

IVANCHEVA, MCF: Je vous en remercie!

INTERVIEWEUR: Et quelles connaissances on offre aux étudiants de

la Faculté des Mines et d'Électromécanique?

IVANCHEVA, MCF: Unes des connaissances principales obtenues à la Faculté des Mines et d'Électromécanique sont associées à la fourniture des activités minières et d'exploration avec des machines, équipement géologique, équipement électrotechnique et électronique.

INTERVIEWEUR: Et elles sont directement reliées à la connaissance du milieu où on va les installer, n'est-ce pas?

IVANCHEVA, MCF: Oui, mais aussi aux tâches concrètes que l'on va décider grâce aux machines comme celles-ci. L'électrification et la mécanisation minière assurent la part technique de l'exploration. L'automatisation garantit le bon fonctionnement des machines et l'informatisation des machines mène au bon déroulement des processus, à l'efficacité et au contrôle de chaque étape de l'activité des entreprises minières.

INTERVIEWEUR: Autrement dit, les machines et les équipements sont la part visible de l'activité minière...

IVANCHEVA, MCF: ...oui, ensemble avec les carrières, les blocs rocheux, revêtement de pierres pour les chemins et beaucoup d'autres. La part invisible est beaucoup plus grande et elle inclut le management industriel, la réduction du risque, la propreté de l'environnement, les substances sans danger et les matériaux pour l'industrie et pour la métallurgie.

INTERVIEWEUR: C'est évident que les gradués de l'Université des Mines et de Géologie peuvent se réaliser dans des sphères très différentes.

IVANCHEVA, MCF: Oui, en tant qu'ingénieurs, géologues, prospecteurs, écologues, informaticiens.

INTERVIEWEUR: Chez nous ou à l'étranger?

IVANCHEVA, MCF: Partout. Je suis fière d'affirmer qu'il n'y a pas une autre université qui puisse préparer des cadres pour le cycle entier d'activité reliées à l'étude, l'extraction et l'usage des matières primaires et des matériaux que la terre bulgare nous offre en abondance. La qualité de nos gradués est à un niveau mondial et c'est pourquoi ils trouvent avec succès du travail dans des entreprises étrangères en Bulgarie et à l'étranger.

INTERVIEWEUR: Je suppose que pour tout cela contribue la formation en langues étrangères de vos étudiants.

IVANCHEVA, MCF: Absolument. Et à un niveau très haut. Et elle

s'offre à chaque course avec une durée d'au moins trois semestres, de même, pour quelques unes – tous les huit de la licence.

INTERVIEWEUR: Je vous remercie le temps dédié, Mme Ivancheva. J'espère que nos jeunes lecteurs sont bien intéressés de cette présentation de cette université unique pour la Bulgarie.

IVANCHEVA, MCF: Moi, je leur souhaite de choisir d'étudier et de travailler dans son pays qui a besoin d'eux.

INTERVIEWEUR: Je souhaite à l'Université des Mines et de Géologie une nouvelle année académique pleine de succès et avec des jeunes gens de grand enthousiasme et capacité de travail durant l'année prochaine!

IVANCHEVA, MCF: Je vous remercie!

Mes chers lecteurs, c'était l'interview pris et élaboré pour vous, parce que ce sont vous qui s'intéressent de bonnes possibilités de formation et d'un travail sûr après la remise de diplômes.

On vous les offre à l'Université des Mines et de Géologie. Décidez sagement et pensant à une réalisation sûre.

ТЕКСТ ЗА ПРЕВОД ОТ ИСПАНСКИ ЕЗИК

Име: .....,
фак.№: ....., спец. ...., курс .....

Преведете на български език:

ENTREVISTA

¡Buenos días, estimados lectores, de nuestra edición mensual!

Se acerca la temporada de aplicar a una universidad y la elección de una profesión es importante.

Les presentamos la entrevista que hemos tomado recientemente de la Profesora Titular de Universidad Ivancheva, Vicerrectora en la prestigiosa Universidad de Minería y Geología „San Iván Rilski”, en Sofía y en relación con los próximos Días de las puertas abiertas:

ENTREVISTADOR: Buenos días, Sra Vicerrectora.

TITULAR IVANCHEVA: Buenos días.

ENTREVISTADOR: Cuéntenos, por favor, sobre la estructura de su Escuela superior.

TITULAR IVANCHEVA: La Universidad de Minería y Geología „San Iván Rilski” tiene cinco unidades principales: tres facultades (la Facultad de Exploración Geológica, la Facultad de Tecnologías Mineras, la Facultad de Minería y Electromecánica), una sucursal (en la ciudad de Kardzhali) y un departamento (el Departamento de „Lenguas extranjeras y Deportes”).

ENTREVISTADOR: ¿Qué formación ofrece?

TITULAR IVANCHEVA: Formamos estudiantes de licenciatura, de maestría y de doctorado a tiempo completo y a tiempo parcial.

ENTREVISTADOR: ¿Nos podría decir cuál de las facultades es la mejor?

TITULAR IVANCHEVA: Todas están a un nivel muy alto.

ENTREVISTADOR: ¿Cuáles de las ramas de ciencias se enseñan en su universidad?

TITULAR IVANCHEVA: Las ciencias de la Tierra, el estudio de las rocas y de los minerales – su composición, origen, manera de formación, distribución y propiedades. Son objeto de la Geología general. La mineralogía estudia los minerales que son sustancias inorgánicas naturales. Ella estudia las propiedades físicas y químicas de todos los minerales. Las cinco ramas de la mineralogía estudian los diferentes factores relacionados con los minerales, es decir: mineralogía general, mineralogía determinativa, génesis de los minerales, mineralogía descriptiva y mineralogía económica.

ENTREVISTADOR: Estos conocimientos se adquieren en la Facultad de Exploración Geológica, ¿no?

TITULAR IVANCHEVA: Básicamente allí, pero mediante algunas asignaturas comunes que se imparten también en la Facultad de Tecnologías mineras y a los estudiantes de la Facultad de Minería y Electromecánica.

ENTREVISTADOR: ¿Por ejemplo?

TITULAR IVANCHEVA: El conocimiento de las rocas y de los minerales es el fundamento sobre el cual se basa la actividad minera y geológica y por eso, estas asignaturas se imparten en todas las carreras en nuestra Escuela superior.

ENTREVISTADOR: Supongo que el enfoque en la Facultad de Tecnologías mineras es la extracción de minerales. ¿Tengo razón?

TITULAR IVANCHEVA: En absoluto. Extracción a cielo abierto se

llama la extracción minera en la superficie de la tierra. Extracción subterránea es ésta que se realiza en la misma tierra. Para la realización de una extracción a cielo abierto y de una extracción subterránea se requiere el uso de explosivos. Un papel importante para la realización exitosa de una extracción a cielo abierto y una extracción subterránea es el hecho de disponer de una buena ventilación minera. Ella proporciona el aire necesario para el equipo de personas y los equipamientos.

ENTREVISTADOR: ¿Cuáles son las ramas importantes de la ciencia que proporcionan la buena comprensión de la tierra, de las rocas y el trabajo en tales condiciones?

TITULAR IVANCHEVA: Por ejemplo, la mecánica. Ella es una rama de la física que estudia y analiza el movimiento, y la evolución de los cuerpos bajo la influencia de fuerzas. Durante la exploración y la extracción de minerales sobre el macizo de rocas actúan fuerzas y ellas se tienen que conocer y controlar. Aquí vienen a ayudarnos la mecánica clásica, la mecánica teórica y otras ramas relacionadas con el macizo de rocas, la construcción debajo de la roca y encima de la roca, las estructuras que sostienen las rocas y no en último lugar, las construcciones que garantizan un proceso de trabajo seguro de los mineros y los ingenieros.

ENTREVISTADOR: ¿Es solamente la extracción la esfera de aplicación de los conocimientos adquiridos en la Facultad de Tecnologías mineras?

TITULAR IVANCHEVA: De ningún modo. Supongo que no es muy conocido el hecho de que ingenieros mineros, que fueron nuestros estudiantes, construyen los metro diámetros del metro de Sofía.

ENTREVISTADOR: ¡Esto es una novedad!

TITULAR IVANCHEVA: Somos orgullosísimos, porque nuestros graduados de la carrera „Construcción subterránea” realizan la construcción del metro. Sus etapas iniciales han comenzado desde hace unos cuarenta años con el túnel debajo del bulevar „Dragan Tsankov”.

ENTREVISTADOR: ¡Felicidades por el buen trabajo!

TITULAR IVANCHEVA: ¡Gracias!

ENTREVISTADOR: ¿Cuáles son los conocimientos que se ofrecen a los estudiantes de la Facultad de Minería y Electromecánica?

TITULAR IVANCHEVA: Unos de los conocimientos fundamentales obtenidos en la Facultad de Minería y Electromecánica están relacionados con la provisión de los trabajos de minería y extracción con máquinas mineras, equipamientos geológicos, equipamientos de exploración,

equipamiento eléctrico y electrónica.

ENTREVISTADOR: Y ellos están directamente relacionados con el conocimiento del medioambiente donde se instalan, ¿verdad?

TITULAR IVANCHEVA: Sí, también con las tareas concretas que se van a solucionar con máquinas como éstas. La electrificación y la mecanización minera proporcionan la parte técnica de la extracción. La automatización. La automatización garantiza el buen funcionamiento de las máquinas y la computarización de las máquinas y de los procesos conduce a una realización segura de los procesos, a la eficacia y al control de cada etapa de la actividad de las empresas mineras.

ENTREVISTADOR: Con otras palabras, las máquinas y los equipamientos son la parte visible de la actividad minera...

TITULAR IVANCHEVA: ...sí, junto con las canteras, los macizos de rocas, el manto de escollera para carreteras y muchos otros. La parte invisible es mucho más grande y incluye el management industrial, la reducción del riesgo, la pureza ecológica, sustancias seguras y materiales para la industria y la metalurgia.

ENTREVISTADOR: Es obvio que los graduados en la Universidad de Minería y Geología pueden realizarse en esferas diferentes.

TITULAR IVANCHEVA: Sí, como ingenieros, geólogos, exploradores, ecólogos, informáticos.

ENTREVISTADOR: ¿En Bulgaria o en el extranjero?

TITULAR IVANCHEVA: En todas partes. Con gran orgullo puedo decir que no hay otra universidad que podría formar personal para el ciclo entero de actividades relacionadas con el estudio, la extracción y el uso de materias primas y materiales que la Tierra búlgara nos ofrece en abundancia. La calidad de la educación obtenida de nuestros graduados es a un nivel mundial y por eso, ellos encuentran trabajo con gran facilidad tanto en empresas extranjeras con sede en Bulgaria, como fuera del país.

ENTREVISTADOR: Supongo que para eso contribuye la enseñanza de lenguas extranjeras de sus estudiantes.

TITULAR IVANCHEVA: Definitivamente. Y el nivel es muy alto. Se imparte en todas las carreras a lo largo de al menos tres semestres y para algunas carreras – durante los ocho semestres de la licenciatura.

ENTREVISTADOR: Gracias por el tiempo dedicado, Sra Ivancheva. Espero que nuestros jóvenes lectores se interesen por esta descripción de esta universidad única para Bulgaria.

TITULAR IVANCHEVA: Yo les deseo que elijan estudiar y trabajar en

su patria que les necesita.

ENTREVISTADOR: Deseo un año académico lleno de éxitos para la Universidad de Minería y Geología y con muchos estudiantes de gran entusiasmo y ganas de trabajar en el primer curso el año siguiente!

TITULAR IVANCHEVA: ¡Gracias! ¡Igualmente!

Estimados lectores, esta era la entrevista, hecha para Ustedes y elaborada para Ustedes, ya que son los que se interesan por buenas posibilidades de educación y un trabajo seguro después de graduarse. Se les ofrecen por la Universidad de Minería y Geología. Decidan con sabiduría y pensando en su realización segura.

ТЕКСТ ЗА ПРЕВОД ОТ РУСКИ ЕЗИК

Име: .....,
фак.№: ....., спец. ...., курс .....

Переведите на болгарский язык:

ИНТЕРВЬЮ

Здравствуйте, уважаемые читатели нашего ежемесячного выпуска!

Приближается время подачи заявлений на прием в университет и выбор профессии важен.

Предоставляем Вам интервью, которое мы недавно взяли у доц. Иванчевой, Заместителя Ректора в престижном Горно-геологическом университете „Св. Иван Рильский“ в г. София, Болгария, в связи с предстоящими Днями открытых дверей:

ЖУРНАЛИСТ: Добрый день, г-жа Заместитель Ректора.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Добрый день.

ЖУРНАЛИСТ: Расскажите нам, пожалуйста о структуре Вашего высшего учебного заведения.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: У ГГУ „Св. Иван Рильский“ есть пять основные звена: три факультета (Геолого-разведочный, Горно-технологический и Горно-электромеханический) один филиал (в Кырджале) и один

департамент (Департамент „Иностранные языки и спорт“).

ЖУРНАЛИСТ: Какое обучение вы предлагаете?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Готовим бакалавров, магистрантов в очной и заочной форме, а так же аспирантов.

ЖУРНАЛИСТ: Можете ли Вы сказать какой из факультетов самый лучший?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Все они на очень высоком уровне.

ЖУРНАЛИСТ: Какие науки изучаются в Вашем университете?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Науки о Земле, скалах и минералах о ихнем составе, происхождении, способе образовывании, распространении, свойств. Они являются объектом Общей геологии. Минералогия изучает минералы, которые являются естественными неорганическими веществами. Она изучает физические и химические свойства всех минералов. Все петеро ветвей минералогии исследуют разные факторы, связанные с минералами, а именно: общая минералогия, определяющая минералогия, генезис минералов, описательная минералогия, экономическая минералогия.

ЖУРНАЛИСТ: Эти знания приобретаются в ГРФ, не так ли?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: В основном там, но через отдельные общие дисциплины так же преподаются и в ГТФ и студентам с ГЭМФ.

ЖУРНАЛИСТ: К примеру?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Знания о скалах и минералов являются фундаментом, поверх которого основывается горно-геологическая деятельность и поэтому изучаются во всех специальностях нашего ВУЗ-а.

ЖУРНАЛИСТ: Предполагаю, что акцентом в МТФ являются полезные ископаемые. Я прав?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Абсолютно. Открытую добычу называется горной добычей на поверхности земли. Подземная добыча это та добыча, которая реализуется в самой земле. Для реализации открытой и подземной добычи необходимо использовать взрывчатые вещества. Важной ролью в успешном проведении открытой и подземной добычи является хорошая рудничная вентиляция. Она доставляет необходимый воздух для команды людей и сооружений.

ЖУРНАЛИСТ: Какие важные отрасли науки обеспечивают правильное понимание земли, скал и работу в таких условиях?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Например механика. Она является направлением физики, которое изучает и анализирует движение и эволюции тел под воздействием сил. При изучении и при добыче минералов,

поверх скального массива воздействуют силы и их надо уметь узнавать и контролировать. Тут приходят на помощь классическая механика, теоретическая механика и другие отрасли, которые относятся к скальному массиву, к строительству под и над скалой, к конструкциям, поддерживающие самых скал, и не на последнем месте, к конструкциям, гарантирующие безопасность работы шахтеров и инженеров.

ЖУРНАЛИСТ: Является ли добыча единственной сферой приложения полученных в ГТФ знаний?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Вовсе нет. Думаю, что не очень известен тот факт, что наши горные инженеры строят метростанции софийского метро.

ЖУРНАЛИСТ: Это новость!

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Мы очень гордимся тем, что наши воспитаники специальности „Подземное строительство“ реализовывают строительство метро. Его начальные этапы начались раньше 40-лет с туннеля под бул. „Драган Цанков“.

ЖУРНАЛИСТ: Поздравляем с успешной работы.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Спасибо!

ЖУРНАЛИСТ: А какие знания предлагаются студентам ГЭМФ?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Одни из основных знаний, получаемых в ГЭМФ, связанных с обеспечением горного и добывающего дела с горными машинами, геотехникой, исследовательскими и электротехническими сооружениями и электроникой.

ЖУРНАЛИСТ: А они напрямую связаны со знанием окружающей среды, в которой будут инсталлироваться, не так ли?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Да, а так же с конкретными задачами, которые будут разрешаться с такими машинами. Электрификация и горная механизация обеспечивают техническую сторону добычи. Автоматизация гарантирует безупречную работу машин, а компьютеризация машин и процессов ведет к безопасному выполнению процессов, до эффективности и контроля каждого этапа деятельности горных предприятий.

ЖУРНАЛИСТ: Другими словами машины и сооружения являются видимой частью горного дела...

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: ... да, наряду с карьерами, скальными глыбами, каменными покрытиями для дорог и множество других. Невидимых процессов намного больше и включают в себя индустриальный менеджмент, уменьшение риска, экологическая чистота, безопасные

вещества и материалы для промышленности и металлургии.

ЖУРНАЛИСТ: Видно, что закончившие свое высшее образование в ГГУ могут реализовать себя в разнообразных областях.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Да, как инженеры, геологи, исследователи, экологи, специалисты информатики.

ЖУРНАЛИСТ: В Болгарии или за границей?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Повсюду. С большой дозой гордости могу утверждать, что нет иного университета, который может подготовить кадры для полного цикла деятельности, связанных с изучением, добычей и использованием сырья и материалов, которые щедро предлагает нам болгарская земля. Качество наших воспитанников является на мировом уровне и поэтому они успешно находят работу, как в иностранных фирмах на нашей территории так и за пределами страны.

ЖУРНАЛИСТ: Могут предположить, что изучение иностранного языка вашими студентами помогает в этом.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Определенно. При том, что оно на очень высоком уровне. Осуществляется во всех специальностях в продолжении по меньшей мере в 3-х семестрах, а для некоторых специальностей – и на протяжении 8-ми семестрах бакалаврской степени.

ЖУРНАЛИСТ: Спасибо Вам за Ваше время, доц. Иванчева. Надеюсь наши молодые читатели будут заинтриговываемыми этим описанием этого уникального для Болгарии университета.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Желаю им выбрать учиться и работать на своей Родине, которая нуждается в них.

ЖУРНАЛИСТ: Желаю ГГУ успехов в новом академическом году с множеством энтузиазированных и работоспособных молодых людей в первом курсе следующего года!

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Благодарю Вас!

Дорогие читатели, это было интервью, взятое для Вас и подготовлено для Вас, которые интересуются хорошими возможностями обучения и обеспеченной работой после дипломирования. Предоставляются Вам ГГУ „Св. Иван Рильский“. Решайте мудро и с мыслью о вашей уверенной реализации.

В идеалния случай преведеният и представен от всички студенти-участници текст на български език трябваше да е идентичен.

Някои от студентите предпочетоха да изпълнят задачата в час,

докато други работиха вкъщи. Всички студенти успяха да се справят с възложената им задача, при това в доста кратки срокове. Студентите самостоятелно изпълниха заданието, като имаха достъп до терминологичен речник и речник по общ чужд език (книжно тяло или в електронен вариант), до електронни източници и до библиотека. За извършване на правилен превод на голяма част от академичната терминология се налагаше работа в среда Интернет - акцентът бе върху сайта на МГУ в частта му за структурата на висшето училище (факултети и катедри) и специалностите (в частта за професионална реализация на завършилите студенти).

Особености на работата по проекта:

Предвиждаше се студентите във всички групи да работят с два текста: един в началото на семестъра и един в края на семестъра. Но тъй като проектът бе одобрен в средата на летния семестър, алгоритъмът на работа по проекта бе променен и след актуализацията се осъществи дейност през втората половина и в края на *летния семестър*, а със студентите от IV курс спец. КТИД дори след завършване на занятията им по дисциплината „Английски език“, на кореспондентски принцип - тези студенти се включиха дистанционно.

Към края на летния семестър на 2018/2019 г. *задачите към студентите-участници в проекта* включваха:

- подготвителна работа с терминологичен речник;
- самостоятелна работа по учебен текст, описващ организацията на учебната дейност в университета ни и реализацията на завършилите; текстът е съставен в съответствие със спецификата на висшето ни училище и неговите четири факултета.
- въвеждане/възприемане на общоакадемична терминология;
- работа в среда Интернет за въвеждане/възприемане на институционална терминология на МГУ;
- въвеждане/възприемане на основна минно-геоложка терминология.

Резултатите от работата на студентите-участници в различните групи и по езици в първата фаза на проекта, т.е. през летния семестър, бяха **подробно анализирани** през периода м. май - м. юли 2019 г.

Най-напред трябва да отбележим големия брой на обхванатите бакалаври (общо 95) от различните езикови групи, изявили готовност

да се включат в първата част на проекта. Повечето са показали старание и усърдие при изпълнението на задачите, с което са заявили правилното си отношение към образователната дейност и поведенческа зрялост. Високата степен на осъзнатост и мотивация са важни елементи на познавателния акт и предпоставящи фактори за повишаване на познавателните способности на студентите. В резултат на това се гарантира и ефектът на учебния процес.

Направен бе **анализ и на срещаните затруднения** на студентите при работа със специализиран технически текст.

Анализът по съответния език и в конкретното ниво даде представа за особеностите на познавателната активност на студентите при усвояването и превода на терминологична лексика. Анализираха се постиженията и затрудненията при работа със специализиран текст на следните нива:

- морфологично;
- лексикално;
- синтактично;
- общограматическо;
- стилистично.

На морфологично ниво (по отношение състава на думите - напр. представки, окончания, спомагателни глаголи) се проверяват знанията на студентите за думите като части на речта, формите им, образуването, състава и функционирането им. Студентите разпознаваха и превеждаха правилно думите като части на речта, глаголните форми в деятелна и страдателна конструкции и т.н. Това отдаваме на факта, че в съответствие с учебните програми, към момента във всички групи в потока и в I курс в групите извън потока вече бяха обсъдени, упражнени и усвоени темите от общоупотребимия чужд език, необходими за морфологично възприемане на единици на съответния език. Само при отделни студенти се забелязаха неточности. Ето някои:

- окончанието -ics, предаващо смисъла [наука] в английския език, напр. "mechanics" със значение „механика“, на места бе неправилно преведено като „механици“; "physics" – като „физици“ вместо правилното „физика“;

На лексикално ниво анализирахме познавателните способности на

участниците в следните направления:

А: общоакадемична терминология;

Б: общонаучна и специфична минно-геоложка терминология;

В: общоупотребима лексика.

По първото направление от студентите се очакваше да разпознаят *академични понятия*. Те най-общо са разделени на две подгрупи:

1. *институционалната терминология* - напр. „висше учебно заведение“ (дадено в текста и като абревиатурата ВУЗ), „висше училище“ (и варианта ВУ), „университет“, „факултет“ и др.;

2. *специфичната академична терминология*, включваща специалности, дисциплини, титли, и пр. - напр. административната длъжност „заместник-ректор“, академичната длъжност „доцент“, „специалност“, „дисциплина“, „академична година“, „семестър“, „курс“, „дипломиране“, „висше образование“, „образователно-квалификационна степен бакалавър“, „образователно-квалификационна степен магистър“, глаголните конструкции „предлагам обучение“, „получавам/придобивам знания“, „завършвам [висше образование]“, „възпитаници“ и мн. др. Почти всички студенти са изпитали известни затруднения с академичната терминология. Ето примери:

- вместо „доцент“ (което в английския текст е „Associate Professor“) студенти от ГПФ и МЕМФ са употребили „доцент-професор“, варианта му със съкращения „доц. проф.“, „доц. д-р проф.“, „професор“, а в преводите на студенти от МТФ се появяват дори още по-неправилните варианти „сътрудник-професор“ и „кореспондент-професор“; студенти от групата по френски език са превели термина (*„Maître de conférences“* в оригиналния език) буквално - като „магистър по конференции“ или „старши преподавател“; в групата по испански език пък академичната длъжност е преименувана на „преподавател“;
- сбъркана е при превода и административната длъжност „Заместник-ректор“; грешки са допуснати при изписването;
- вместо „семестър“ английският термин „term“ се появява в някои преводи като „срок“ - значение, валидно за училищното образование - или дори като „мандат“ - значение, излизащо на семантичната повърхност в обществено-политическата терминология;
- „part-time studies“ се появява като „обучение на непълно време“

вместо „задочно обучение“;

- “training” се появява като „трениране“ вместо „обучение“;
- Няколко студенти - дори такива от подгрупите на високо ниво извън потока и от групите в III и IV ниво по английски език в потока, а също и в групата по руски език - считат себе си за „ученици“, а не за „студенти“ или „възпитаници“.

Преводът на термини по второто направление, в частта му от *общонаучна лексика*, не е затруднил студентите по отношение на лексически единици от международната лексика, т.е. идентични по значение и в езика-източник, и в българския език. Такива терминологични единици са от „любимите“ на студентите, тъй като фонетичните сходства между езика-източник (чуждия език) и езика-приемник (българския) ги поставят в групата на лесните за разбиране понятия и ги правят лесни и бързи за възпроизвеждане от обучаемите, а тези им характеристики като цяло улесняват познавателния процес.

Ето примери за кратки термини на френски език, чието сходство по звучене с термините на български език улеснява предаването им при превод: френски език: structure (f) - структура, université (f) – университет, mine (f) - мина, géologie (f) - геология, doctorat (m) - докторат, niveau (m) - ниво, composition (f) - състав, композиция, formation (f) - формиране, образуване, minéralogie (f) - минералогия, substance (f) - субстанция, minéralogie générale (f) - обща минералогия, minéralogie déterminative (f) - детерминативна минералогия, minéralogie descriptive (f) - дескриптивна минералогия, minéralogie économique (f) – икономическа минералогия, personnel (m) - персонал, installation (f) – инсталация, mécanique (f) - механика, physique (f) - физика, évolution (f) – еволюция, mécanique classique (f) - класическа механика, massif (m) - масив, construction (f) - конструкция, sphère (f) - сфера, machine (f) - машина, électronique (f) - електроника, électrification (f) - електрификация, mécanisation (f) - механизация, automatisa ion (f) - автоматизация, management industriel (m) - индустриален мениджмънт, industrie (f) – индустрия, промишленост, métallurgie (f) - металургия, ingénieur (m) – инженер,  cologue (m) - еколог, informaticien (m) - информатик.

Подобна е и ситуацията с преводите на общонаучни термини от испански език: universidad (f) - университет, geolog  (f) - геология, tecnolog  (f) - технология, formación (f) - формиране (това е значението, предадено от студентите), образуване, factor (m) - фактор, física (f) -

физика, química (f) - химия, sustancia (f) - субстанция, mineralogía descriptiva (f) - дескриптивна минералогия, mineralogía económica (f) - икономическа минералогия, ventilación (f) - вентилация, explosivo (m) - експлозив, mecánica (f) - механика, evolución (f) - еволюция, estructura (f) - структура, ingeniero (m) - инженер, túnel (m) - тунел, etapa (f) - етап, electrificación (f) - електрификация, mecanización (f) - механизация, material (m) - материал, industria (f) - индустрия, metalurgia (f) - металургия, geólogo (m) - геолог, ecólogo (m) - еколог, informático (m) - информатик.

В преводите от руски език думите от общонаучната лексика („силы“, „окружающая среда“, „електрификация“, „металургия“, „риск“, „безопасные вещества“, „промышленность“, „механика“, „класическая механика“, „теоретическая механика“ и др.) не са затруднили студентите. Общо взето допуснатите грешки при превода не са много. Това е резултат от близостта на двата езика (български и руски). Допуснатите грешки са незначителни. В отделни случаи се дължат на подвеждане по езика на оригинала: напр. „теоретическа“ вм. „теоретична“. Освен това този термин дълги години е битувал в българския език в миналото. По веднъж са употребени термините „електроника“ вместо „електротехника“.

По второто направление видимо повече грешки са допуснати при работа със *специализираните минно-геоложки термини*. Те служат за разширяване на познавателния кръгзор на студентите. Очакваше се участниците в проекта да разпознаят институционални понятия като „Минно-геоложки университет“ (дадено и като абревиатурата МГУ), наименованията на звената в структурата на МГУ (изписани изцяло и дадени и като абревиатури - общо 9 на брой), понятия, назоваващи някои специалности и науки.

- Срещнаха се несъответствия с името на университета – усеща се влиянието на чуждия език (английски) в превода на “University of Mining and Geology” като „Университет по минни дейности и геология“. В групата по немски език е направен опит за директен превод на “Universität für Bergbau und Geologie” като „Университет за добив на поток и добив“/ „Университет за добив и геология“ вместо МГУ;
- Във всички преводи на места имаше грешен превод на наименованията на факултетите в МГУ пак под влияние на езика-източник – напр. ГПФ се появи като „Факултет по геоложки проучвания“,

„Факултет по геопроучвания“ (от англ. “Faculty of Geo-Exploration”), МТФ - като „Факултет по минни технологии“ (от англ. “Faculty of Mining Technology”). Освен това се забелязваше непоследователност на тази терминология в рамките на целия текст – в началото наименованията са преведени правилно, но по-нататък в текста се появяват различни варианти. Това показва, че не всички студенти са проверили на сайта на МГУ правилните наименования на административните единици в структурата на университета. В преводите от руски език пропуските в този вид терминология са единични. В единия от преводите се среща запис на абривиатурата на ГПФ според руския образец (ГРФ) - тази неточност вероятно е механична. На едно място има замяна на абривиатурата на факултета ГПФ с абривиатурата на университета МГУ. В една от работите повторението на абривиатурата на факултета МЕМФ е избягната чрез показателно местоимение „този“ („този факултет“), което в никакъв случай не може да се възприеме като грешка.

- Правилно са преведени от руски и науките, които се изучават: „геология“, „общая геология“, „минералогия“, „определяющая минералогия“, „генезис минералов“, „описательная минералогия“, „икономическая минералогия“. Обикновено студентите са давали буквален превод на „описательная“ и „определяющая“ минералогия – съответно „описателна“ и „определяща“, като само един студент е използвал по-съвременните термини – „дескриптивна“ и „детерминативна“. Вероятно механично е било изпускането на един от клоновете на минералогията („дескриптивна минералогия“) в един от преводите от руски. Улесняващо при превода е било сходството по звучене с българския език на друга група термини: „минералы“, „полезные ископаемые“, „рудничная вентиляция“, „скальный массив“ и др.

Неточностите в превода на лексикални единици от специализираната терминология основно се дължат на:

1. все още недостатъчно добро владение на тази терминология и на български език. На студентите тепърва им предстои да се запознаят с нея в занятията по специализиращи дисциплини и това е причината в някои преводи да се появяват дори измислени нови думи за превод на непознатите термини, напр. английското “electrification” вместо „електрификация“ е преведено „електрифи-

зация“, „prospectors“ вместо „проучватели“ е преведено като „проспектори“, „properties“ е преведено като „характерности“ вместо „свойства“ или „характеристики“;

2. лексикални особености на езика-източник:

- напр. типични за немския език са сложните съставни съществителни имена и в минно-геоложката терминология те изобилстват; поради това и за студентите те представляват затруднение и в резултат, в преводите възникват затруднения - „ökologische Sauberkeit“ се появява като „екологична чистота“ вместо „опазване на околната среда“; при превод се обръщат местата на двете съществителни, от които е съставена сложната дума;
- горното явление е всъщност изключително срещано и в английския език, но е познато в езиковедската и методическата литература като „The Stone Wall Problem“ („Проблемът с каменната стена“). Синтактичното подреждане на последователности от съществителни имена без видима аналитична връзка помежду им, но с връзка между елементите на низата в дълбоките семантични структури, е характерен словообразователен модел в германските езици, наричан още „низи от съществителни имена“ (на английски „strings of nouns“) в терминообразуването. Този модел се подчинява на строги словоредни закономерности и води до синтетизъм на изказа. Моделът обаче не е обичаен за славянските езици, при които връзката между думите е аналитично изразена и присъства в повърхностните структури на терминовите фрази. Затова такива терминологични единици представляват трудност за обучаемите. В английския текст присъстват 12 такива термина.
- във френския език затруднение за някои студенти са представлявали сложните описателни термини, напр.:
extraction à ciel ouvert (f) - открит добив (същ.и. ж.р. + предлог + същ.и. м.р. + прил.и.);
revêtement de pierres (m) - каменна настилка (същ.и. м.р. + предлог + същ.и. ж.р. мн.ч.),
Maître de conférences (m\f) - доцент (същ.и. м.р. + предлог + същ.и. ж.р. мн.ч.);
la sphère d'application - сферата на приложение;
étudiants à temps complet - редовна форма;
étudiants à temps partiel - задочна форма;

extraction des minerais - добив на полезни изкопаеми;
constructions soutenant les roches - конструкции, поддържащи скалите;

usage des matières primaires et des matériaux - използването на суровини и материали;

- идентичен е случаят със сложни описателни термини в испанския език, напр.:

extracción a cielo abierto (f) - открит добив (същ.и. ж.р. + предлог + същ.и. м.р. + прил.и.);

macizo de rocas (m) - скален масив (същ.и. м.р. + предлог + същ.и. ж.р. мн.ч.);

manto de escollera (m) - каменна настилка за пътища (същ.и. м.р. + предлог + същ.и. ж.р.);

- в руския език някои от тази подгрупа термини са подвеждащо близки с българския език, напр. „горно-геологическая“, „добыча“, „минная“, „открытая добыча“, „подземная добыча“, „взрывчатые вещества“, „горная механизация“, „шахтёр“, „горное дело“. Като цяло, обаче, те не са затруднили студентите.

3. недостатъчно вникване в текста, на буквален превод, без да се вземе предвид спецификата на терминологията:

- напр. при превода от английски език “rocks” е предадено като „камъни“ вместо „скали“, “opencast mining” – като „открито/отворено миньорство“ вместо „открит добив“, “underground mining” – като „подземно миньорство“ вместо „подземен добив“, “underground construction” – като „подземна конструкция“ или „подземен строеж“ вместо „подземно строителство“, “raw materials” – като „сурови материали“ или „необработени материали“ вместо „суровини“, “Sofia underground railway” – като „софийски подземни железници“ вместо „софийското метро“, “stone ballasting for the roads” – като „баластиране на камъните за пътищата“ вместо „каменната настилка за пътищата“, “distribution” - като „разпределение“ (има и такова значение), но в случая правилното значение е „разпространение“;

- в преводите от немски език примери за горното затруднение са следните: наименованието на специалността “Tiefbau” се появява като „Строително инженерство“ вместо „Подземно строителство“; “die Erzsucher” - като „златотърсачи“ вм. „проучватели“, “der Tage-

„bau“ - като „отворено минно дело“ вместо „открит добив“; „die Durchmesser der U-Bahn“ - като „диаметърът на метрото“ вм. „метродиаметър“;

- в преводите от руски език се наблюдават единични случаи от различен характер на неправилно преведени думи и изрази: „честота“ вместо „чистота“; „представят“ вместо „предоставят“; „процент“ вм. „процес“; „съвсем не говоря“ вм. „мисля, че“; „вяра“ вм. „мисъл“; „представят“ вм. „предоставят“; „извършват задачи“ вместо „решават задачи“; „новина“ вместо „новост“; „изучаване“ вместо „образуване“. Няма грешки, които грубо да изопачават оригинала, т.е. грешки с абсолютно неточно предаване на смисъла. Като положително решение може да се възприеме замяната на термина „добиване“ с „извличане“ в един от преводите, тъй като става въпрос за разбиране на текста и правилно използване на речниковия запас.
- поради близкото звучене на думите в езика-оригинал (визираме английския език) и в българския, също има сгрешен превод – напр. „mechanics“ / „mechanic“ – вместо правилната за текста дума „механика“ е преведено от един студент като „механици“. Терминът „composition“ в смисъл на „състав (на скалите и минералите)“ е преведен буквално, с думата „композиция“. „Extraction“ (във фразата „extraction of minerals“) повечето студенти превеждат като „извличане“, някои дори и като „изваждане“, а не като „добив“, който е по-подходящият термин. Често се бърка и преводът на думата „equipment“, която в техническата терминология по-скоро означава „оборудване“, а не „екипировка“. „Department“ (от фразата „Department of Foreign Languages“) е преведено „отдел“ вместо „департамент“ („Департамент по чужди езици и спорт“). „Economic“ (от фразата „Economic mineralogy“) е „икономична“, а не „икономическа“ („Икономическа минералогия“). Вместо като минния термин „кариери“ от добивното дело, „quarries“ е предадено като „запитвания“ - вероятно поради някаква прилика с „inquiries“ или може би по погрешна аналогия с термина „заявки“ от бази данни в информатиката „queries“.
- доста често се употребяват чуждици, вместо съответните правилни български термини – напр. „substances“ някои от студентите са превели като „субстанции“ вместо „вещества“, „natural“ – като „на-

турални“ в м. „естествени“, „reduction“ – като „редуциране“ в м. „на-
маляване“, „distribution“ – като „дистрибуция“ в м. „разпростране-
ние“, „operation“ – като „операция“ в м. „работа“.

Въпреки гореизброените неточности всички участници в проекта са се постарали да намерят подходящ превод. Оптимистичното в случая за студентите, срещнали затруднения с превода на термини е, че на тях им предстои обучение по чужд език още един семестър, през който те ще подобрят познавателните си умения, ще работят изцяло с чуждестранна литература на минно-геоложка тематика, някои за пръв път ще се запознаят, а други ще задълбочат работата си със специализирани текстове, ще отработят усвояването на съответната техническа терминология на чужд език.

По третото направление също са констатирани пропуски в преподаването на *общоупотребима лексика*. Буквален превод е регистриран и при *общоупотребими* изрази.

- Примери от английския текст са: фразата „time spared“ е преведена като „спестено време“ вместо „отделено време“; „secure fulfilment“ е преведено като „сигурно изпълнение“, а не като „сигурната си реализация“ и дори като лишено от контекстуален смисъл „сигурното си удовлетворение“; „not at all“ е предадено като „въобще не“ в м. „съвсем не“; фразата „the only field“ (от изречението „Is the extraction the only field where the knowledge acquired at the Faculty of Mining Technology is applied?“) в повечето студентски преводи се появява като „единственото поле“, което не е най-подходящият вариант - има обаче и такива, които са се замислили за правилния изказ и са написали клишираното, но по-често използвано „единствената сфера“; думата „comprises“ (в изречението „The invisible part is much larger and comprises industrial management ...“) вместо „обхваща“ е преведена като „компромети-ра“ сигурно в резултат на грешка в краткотрайната памет на курсиста, който явно я е запомнил при превода като „compromises“. Това е грешка, дължаща се по-скоро на недоглеждане, защото е направена от най-добрия студент по английски език в групата от IV ниво и е единственият му лексически пропуск, като се изключи и един неправилно използван предлог.
- Фрапиращ случай на „словотворчество“, резултат от опит за авто-

матично привнасяне на чуждици в българския език, е предложена дума „интервьюер“ - лишена от смисъл, но напълно отговаряща на правилата за транслитерация при заемки; с нея студентът е предал английската дума “interviewer”, „интервьюиращ“/„журналист“.

- Немският език също „не е пощаден“ от преводачески неточности. Примери се забелязват още в самото начало на текста: обръщението “Liebe Leser” не се появява като „скъпи читатели“ или „драги читатели“, а като лишено от логика „любовни лазери“. Неправилното приемане на семантичния елемент „обичам/любов“ в “liebe” като водещ е комбинирано допълнително с правописната грешка при изписването на една буква във втория елемент от фразата: читатели “Leser” („читатели“) при промяна на коренната гласна е станало Leser $\leftrightarrow$ Laser („лазери“). Считаме, че това объркване е плод на невнимание. Друг пример е неточното предаване на “Neuigkeit” като „нюанс“ вместо „новина“.

На синтактично ниво проверяваме знанията на студентите, свързани със строежа на изречението, и уменията им да разпознават връзката между неговите части, видовете изречения по цел на общуване и състав и т.н. Някои от студентите показват добри познания по отношение на правилата, по които думите се съчетават в изрази и изречения. Съумели са да се изразят правилно на български език, като са съобразили разликата в словоредта:

- напр. при пасивните изречения на английски език словоредът е фиксиран, а на български език можем да разместваме думите, без да се променя смисълът на изречението;
- в немския език в определени случаи има краен словоред (т.е. глаголът стои в края на изречението), но студентите са съобразили тази особеност и не са допуснали краен словоред в превода на български. В тези работи изреченията са преведени с умение, с познаване на правилния словоред и структура, а не дума по дума;
- има и студенти, които не са положили усилия, за да звучи текстът добре – изреченията са преведени буквално, без да се отчита различния словоред в българския и английския (напр. въпросът “Is the extraction the only field where the knowledge acquired at the Faculty of Mining Technology is applied?” е преведен като „Добиването

единственото поле ли е, където знанието е добито във Факултета по минни технологии е приложено“ вместо правилното „Само добивът ли е сферата на приложение на получените в МТФ знания?“).

- някои студенти не са различили сравнителни конструкции (напр. английската свързваща дума за контраст “whereas” - вместо „докато“ е преведена като „също така“);
- често в работите липсва съгласуване по род и число (напр. „успешното открито и подземно добив“; „и откритото, и подземното добиване има нужда от експлозиви“);
- някои студенти не са разпознали дали думата е глагол или съществително име, тъй като в английския език, чийто основен принцип е този за икономия на езиковите средства, една и съща лексическа единица може да се проявява и като глагол, и като съществително (без да ѝ се добавят окончания за различни части на речта). В този случай единствено познаването на фиксирания словоред в английския език прави възможно това отграничение, а то е от същностно значение за правилното разбиране и последващо превеждане на синтактични конструкции (напр. “are subject to General Geology” е преведено от трима студенти като „подлежат на общата геология“ вместо като „са обект на общата геология“).

На общограматическо ниво проверяваме познанията на студентите от модула по общоупотребим чужд език относно:

- видове изречения (изявителни, въпросителни и заповедни; прости и сложни с подчинени);
- словоред (фиксиран в английския и немския език);
- специфични глаголни категории (някои глаголни времена – сегашно и бъдеще; модални глаголи в английския език; залог – страдателен залог; минало причастие; подчинително наклонение);
- категории на съществителните/прилагателните имена – род и число (във френски, испански, немски, руски език); падеж (в немски и руски език); член (определителен член в английски, немски език) и др.
- По отношение на съдържанието най-много са съобщителните изречения – 73%, следват въпросителните – 16% и възклицателните - 11%. В някои от преводите от английски език са регистрирани

затруднения при превода на няколко въпросителни изречения. В един от преводите от руски език е изпуснато едно въпросително изречение („Нали така?“), което в известна степен води до нарушаване на комуникативността.

- В зависимост от състава на изреченията в текста на руски език преобладават простите изречения (64%). В преводите са извършени само няколко замени в синтактичната структура на изреченията. В две от работите общо на три места са извършени замени на две прости изречения в едно сложно чрез съюзна връзка („за да“) и подчинителна местоименна връзка („които“), като в крайна сметка в превода на български език има слабо завишаване на броя на сложните изречения. Той се е увеличил до 41%. Има и един случай на замяна на едно сложно изречение с две прости. Замените не водят до промяна на смисъла, а последният случай олекотява изказа.
- В преводите от руски език се срещат и някои случаи на замяна на времената: минало свършено вместо сегашно (2 случая) и бъдеще вместо минало (1 случай).
- Предизвикателство се е оказало и английското подбудителното изречение: „May they choose to study and work in their homeland ....“. Повечето са го превели правилно: „Дано те да изберат...“ или „Да изберат...“. Има и един превод: „Надявам се да изберат...“, което според нас е напълно приемливо. Но в някои от работите студентите неправилно са го превели: „Може те да изберат ...“, което е лош пример за превод на подчинително наклонение (или The Subjunctive в английското езикознание).
- Затруднения относно словореда при превода от испански език не се забелязват, но това се дължи на факта, че испанският словоред е сходен с този в български език.
- При превода от английски език някои студенти са се затруднили при различаването на минало причастие и са го употребили неправилно (напр. „дипломиран“) вместо минало свършено време в преизказно наклонение (напр. „дипломирал се“) или минало свършено деятелно причастие (напр. „дипломирал“).
- Работата на определени студенти се откроява на общия фон с изключително високо качество на превода. Много добро впечатление прави използването от тях в българския превод на някои спе-

цифични граматически структури на български език, напр. нелични глаголни форми при предаването на страдателни конструкции от чуждия език; сегашни деятелни причастия, минали страдателни причастия, минали свършени деятелни причастия. Такъв начин на изразяване на български език показва, че тези студенти имат задълбочени познания по българска граматика, както и доста добри умения по отношение на изказа. При тях като цяло преводът на български език е на много високо ниво.

- В текстовете от немски език в редки случаи в преведеното изречение се губи смисълът при пояснението на информацията. Това се дължи на дългите сложни съставни изречения в немския език, които студентите са застъпили съвсем бегло към края на летния семестър и които не са били достатъчно упражнявани.
- Сложно се е оказало и именното определение в предпозиция (т.е. пред съществителното) в топонима „dem Dragan Tsankov Boulevard“, преведено буквално и неправилно в предпозиция като „Драган Цанков Булевард“ вместо „Бул. „Драган Цанков““;
- С неясен синтактичен характер е предложеният превод от немски език на част от сложно изречение като „Въобще не предполагам, че не е добре известно“ вместо „Предполагам, че не е известно“ ;
- Определителният член „the“ от английския език е предаден масово неправилно на български с пълно незначитане на правилата за пълен и непълен член; при преводите от руски език също се наблюдават някои грешки при членуването: липса на членуване (12 случая), добавяне на член (3 случая), неправилна употреба на кратък член вместо пълен (2 случая).
- Грешки, свързани със замяна на род при преводите от руски език, не са открити. Отделни пропуски се срещат при съгласуването по род и число, смяна на единствено с множествено число и обратно (напр.: „нашето месечен брой“; „идват на помощ“ вм. „идва на помощ“; „твърдим“ вм. „твърдя“; „важно“ вм. „важни“). Вероятно някои от тези грешки имат технически характер.
- Среща се и употреба на отглаголни съществителни вместо прилагателно и съществително. Например: „пряко свързване“ вместо „пряка връзка“; „осигуряване“ вместо „сигурна“. Както отглаголните съществителни, така и някои замени с деепричастия, не оказват съществено влияние на качеството на превода.

На стилистично ниво се анализират въпроси, свързани с употребата на: учтивост; формите за модалност, изразяваща учтивост; официална реч и др.

- Болшинството от работите в групите по английски език са на лично стилистично ниво, речта върви гладко и смислено, с добро познание на модалност и правилност на изказа. В повечето случаи нормата на изказа е предадена коректно в преведения на български език текст. Особено видно е това в групите на III и IV ниво на обучение в потока и в групите на високо ниво за специалностите извън потока.
- Изразената учтивост чрез обичайните думи и поздрави „Добър ден“ [“Good afternoon” (англ.)/“Guten Tag” (нем.)/“Bonjour” (фр.)/“Buenos días” (исп.)/„Добрый день“ (рус.)], „Благодаря Ви“ [“Thank you very much, indeed” (англ.)/“Ich danke Ihnen” (нем.)/“Je vous remercie” (фр.)/„¡Gracias! ¡gialmente!” (исп.)/„Благодарю Вас/Спасибо“ (рус.)], а също и чрез формите на модалния глагол „мога“ са правилно предадени.
- Има и пропуски, неминуемо. Например грешка, появяваща се в две работи от IV ниво и в преводи на студенти от ниското ниво в групите извън потока, е неподходящият превод на глагола “tell” (в изречението “Please tell us about the structure of your higher school”). Вместо с „разкажете ни“ е предаден с „кажете ни“.
- Учивостта е важен аспект на социалната употреба на езика. В руски и български тя се изразява чрез формите на глаголите и личните местоимения за 2 л. мн. ч. „Вы“. „Вам“, „Ваш“ и т.н. Грешките тук са относно нормата за изписването на местоимението „Вие“ с главна буква. В 18 броя (или 38%) от всички случаи в текста местоименните форми „Вие“, „Ви“, „Вас“, „Вашето“, „Вашия“ (последата използвана 9 пъти) в превода от руски език са изписани с малка буква. В отделни случаи (6 на брой или 9%) учтивите форми на местоименията са изпуснати.
- На две места в оригиналния текст учтивостта е изразена чрез лексикални средства – обръщения, титулуване: „госпожо Заместник-ректор“, „доц. Иванчева“. В групите се регистрираха случаи на неправилен превод на учтивото обръщение пред титла/длъжност/фамилия (в нашия случай пред човек, обозначен с ака-

демичната му длъжност): „Mrs. Deputy Rector“. Тук изказът се утежнява и от липсата на звателен падеж в обръщението: изписано в някои преводи като „г-жа заместник-ректор“ вм. „госпожо Заместник-ректор“. В някои от преводите от руски език обръщението не е предадено - необходимо е да се обърне внимание на липсата на звателен падеж в руския и съответно на грешките при превода. Най-сериозна е грешката, регистрирана в някои от преводите от английски език, където „Mrs“ е предадено като „госпожице“ вм. като „госпожо“.

- В преводите от немски език са взети под внимание официалната реч и учтивата форма. Студентите са спазили изискванията и нормите за учтива форма на обръщение, която в немския език може да бъде сбъркана с личното местоимение за 3 л. мн. ч. В работите на студентите, обаче, няма допусната такава грешка.
- Известно затруднение са изпитали студентите при предаването на официалната реч от френски и испански, която в тези езици е в условно наклонение. Групата по испански език са използвали формите за учтивост „Ви“ и „моля“, вместо „бихте ли“, но можем да приемем, че тези форми все пак са приемливи, при положение че са опит за предаване на стилистиката на оригиналния текст.
- В част от текстовете има повторения (напр. „основата, върху която се основава“, „строят метрото в метрото на софийското метро“, „И последно, но не на последно място“, което е буквален превод на английския логически маркер за завършване на изброяване „And last but not least“ - „И накрая, но не на последно място“).
- Грешка, присъстваща в множество преводи, е изписването на съкращения. Те са в разрез с жанра и стила на предложения текст (интервю, официална реч) и грубо нарушават писмената езикова норма на българския език. Освен това са показател за ниска езикова култура. Единственото „оневиняващо“ обяснение в този случай е, че може би тези нарушения на писмената норма са резултат от липсата на достатъчно време за изписване на пълните думи в рамките на едно занятие, когато се е извършил преводът. Около 1/3 от студентите, превели интервюто от руски на български език, са допуснали съкращения. По-долу прилагаме списък на всички 23 съкращения, регистрирани в преводите от руски език на участниците в проекта:

Таблица 1. Допуснати съкращения в преводите от чужд на български език

Съкращение	Заместена дума, израз
м-на	машина
св-ва	свойства
р-ние	разпространение
м-ли	материали
клас. мех.	класическа механика
спец-та	специалността
е-ка	електроника
м.дело	минно дело
инд.	индустриален
в-ва	вещества
изпол.	използване
„СМ“	софийското метро
строит.	строителство
теор.	теоретичната
к-циите	конструкциите
пол. изк.	полезни изкопаеми
минер.	минерология
мн.	много
с-ята	съоръженията
Б-я	България
намал.	намаляване
разл.	различни
и-вю	интервю

Накрая преподавателите направиха и съпоставителен анализ на резултатите от работата на участниците в различните групи и на срещаните от затруднения на студентите при работа със специализиран технически текст.

Изводи относно работата по първа фаза на проекта:

- * Разработи се единен учебен текст с термини от три области: общоакадемична, общонаучна и специфична минно-геоложка.
- * Студентите преведоха текста от съответния изучаван чужд език

на български. Като цяло преводите им могат да се оценят като добри и много добри.

- * Грешките при превода в повечето случаи не са съществени. Обемът им, с малки изключения, е в рамките на допустимото за адекватен учебен превод.
  - * Проблемите се дължат основно на слабата граматична подготовка по роден език. Нарушенията на задължителните норми на езика, от които са превеждали студентите, не влияят на еквивалентността на превода.
  - * Нарушенията на нормата в преводите на български език свидетелстват за:
    - недостатъчно владение на родния език;
    - неумението да се преодолее езика на оригинала.
- Грешките от този род дават основание за преценка на общоезиковата култура и грамотността на студента-преводач.
- * Част от пропуските са технически.
  - * Тъй като всички студенти работиха върху идентичен текст, анализът на преподавателите по съответния език и в конкретното ниво даде представа за особеностите на познавателната активност на студентите при усвояването и превода на терминологична лексика.
  - * Анализираха се постиженията и затрудненията при работа със специализиран текст на морфологично, синтактично, семантично и стилистично ниво.

Втора фаза на проекта:

През зимния семестър на академичната 2019-2020 г. работата по проекта се възобнови през м. октомври и м. ноември 2019 г.

- Тъй като по учебен план чуждоезиковото обучение на студентите от потока продължава и през III семестър, обхванахме студенти-второкурсници от следните специалности в редовна форма:

- в Минно-технологичния факултет (МТФ) - от специалностите „Разработка на полезни изкопаеми“ (РПИ), „Управление на ресурси и производствени системи“ (УРПС), „Подземно строителство“ (ПС) и „Маркшайдерство и геодезия“ (МИГ);
- в Геологопроучвателния факултет (ГПФ) - от специалностите „Геология и проучване на минерални ресурси“ (ГПМЕР),

„Биотехнологии“ (БТ), „Екология и опазване на околната среда“ (ЕООС) и „Хидрогеология и инженерна геология“ (ХИГ) ;

- в Минно-електромеханичния факултет (МЕМФ) - от специалностите „Автоматика, информационна и управляваща техника“ (АИУТ), „Електроенергетика и електрообзавеждане“ (ЕЕЕО) и „Газова, горивна и пречиствателна техника и технологии“ (ГПРТТ).

- В групите извън потока:

- в Минно-електромеханичния факултет (МЕМФ) - спец. „Компютърни технологии в инженерната дейност“ (КТИД) редовна форма на обучение в бакалавърска степен също продължава обучението си по английски език и студенти от всички подгрупи взеха участие във втората фаза на проекта; във II курс се включиха и нови студенти, които не бяха участвали в първата фаза на проекта; включени бяха и новоприети студенти от I курс;
- в Геологопроучвателния факултет (ГПФ) - спец. „Геология и геоинформатика“ беше представена от студентка от IV курс, редовна форма на обучение, посещаваща факултативни занятия по английски език в дисциплината „Чужд език“, както и от студентка от първи курс, обучаваща се в поток с I курс от спец. КТИД;
- Само студенти от Геологопроучвателния факултет (ГПФ) от спец. „Сондиране, добив и транспорт на нефт и газ“ (СДТНГ), I курс, задочна форма на обучение в бакалавърска степен не бяха включени във втора фаза на проекта, тъй като по новия учебен план техният първи семестър започва през м. януари 2020 г., т.е. след приключване на проекта.

Подготвителна работа:

През м. септември 2019 г. преподавателите отново запознаха колегите си с основните резултати от подробния анализ. Съобразявайки се с особеностите на възприятията на студентите, демонстрирани през предходния етап, обсъдиха възможните насоки на работа. Взеха под внимание затрудненията, с които се срещнаха студентите-участници в първия етап на проекта. Те бяха основно на лексикално ниво, свързани с неточности в превода на лексикални единици от сферата на терминологията. Тъй като текстът „Интервю“ изобилства от термини, се обсъди необходимостта от допълнителни занимания, свързани с вече предложения на студентите набор от термини. В последна сметка акцентът на втория етап от реализирането на проекта беше поставен

върху подготовянето на учебни материали и извършването на задачи за:

- запознаването на участниците с пълния набор от понятия в текста „Интервю“, разпределени в категориите:

- общоакадемична терминология;
- основна научна терминология, която е част от минно-геоложкото научно знание;
- специфична за МГУ терминология;
- затвърждаване на този набор от термини;
- упражняване и затвърждаване на някои трудни граматически единици от спецификата на всеки от изучаваните езици.

За целта терминологични единици бяха сортирани по тематичен признак. Бяха съставени списъци със сортираните термини, оформящи учебни банки. Списъците бяха включени в работни таблици с понятията на български език. По-долу са приложени примерните таблици, както следва:

А) таблица с 49 общоакадемични термини за превод на съответния чужд език:

Таблица 2. Общоакадемични термини

ОБЩОАКАДЕМИЧНА ТЕРМИНОЛОГИЯ		
български език		превод на чужд език
кандидатстване в университет	1.	
доц.	2.	
Заместник-ректор	3.	
университет	4.	
Дни на отворените врати	5.	
структура	6.	
висше училище	7.	
звено	8.	
факултет	9.	
филиал	10.	
департамент	11.	
Департамент „Чужди езици и спорт“	12.	
предлагат обучение	13.	
бакалаври	14.	
магистранти	15.	

редовна форма	16.	
задочна форма	17.	
докторанти	18.	
се изучават науки	19.	
се придобиват знания	20.	
дисциплини	21.	
общи дисциплини	22.	
се преподават	23.	
студенти	24.	
специалности	25.	
ВУЗ	26.	
получените знания	27.	
възпитаници	28.	
възпитаници от специалност	29.	
предлагат се знания	30.	
знания, получавани в	31.	
висше образование	32.	
завършилите висшето си образование	33.	
завършилите висшето си образование в МГУ	34.	
да се реализират в	35.	
да подготви кадри	36.	
възпитаници	37.	
възпитаниците ни	38.	
намират работа	39.	
обучението по чужд език	40.	
семестър	41.	
бакалавърска степен	42.	
академична година	43.	
в първи курс	44.	
обучение	45.	
възможности за обучение	46.	
работа след дипломиране	47.	
реализация	48.	
сигурна реализация	49.	

Б) таблица с 99 термини, специфични за МГУ „Св. Иван Рилски“, за превод на съответния чужд език:

Таблица 3. Минно-геоложки термини

ТЕРМИНОЛОГИЯ, СПЕЦИФИЧНА ЗА МГУ „СВ. ИВАН РИЛСКИ“		
<i>български език</i>		<i>превод на чужд език</i>
Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“	1.	
Геолого-проучвателен факултет	2.	
Минно-технологичен факултет	3.	
Минно-електромеханичен факултет	4.	
Филиал Кърджали	5.	
Департамент „Чужди езици и спорт“	6.	
науки за Земята	7.	
скала/скали	8.	
минералите	9.	
състав	10.	
произход	11.	
начин на образуване	12.	
разпространение	13.	
свойства	14.	
Обща геология	15.	
минералогия	16.	
минерал	17.	
неорганични вещества	18.	
физични свойства	19.	
химически свойства	20.	
обща минералогия	21.	
детерминативна минералогия	22.	
генезис на минералите	23.	
дескриптивна минералогия	24.	
икономическа минералогия	25.	
ГПФ	26.	
МТФ	27.	
МЕМФ	28.	
минно-геоложка дейност	29.	

добив	30.	
добив на полезни изкопаеми	31.	
открит добив	32.	
минен добив	33.	
повърхността на земята	34.	
подземен добив	35.	
експлозиви	36.	
руднична вентилация	37.	
доставя въздух	38.	
съоръжения	39.	
земята	40.	
механика	41.	
физика	42.	
движение	43.	
еволюция	44.	
тела	45.	
въздействие на сили	46.	
проучване	47.	
класическа механика	48.	
теоретична механика	49.	
скален масив	50.	
строеж	51.	
конструкции, поддържащи скалите	52.	
безопасната работа	53.	
миньори	54.	
инженер	55.	
сферата на приложение	56.	
минни инженери	57.	
специалност „Подземно строителство“	58.	
тунел	59.	
минно и добивно дело	60.	
минни машини	61.	
геотехника	62.	
проучвателни съоръжения	63.	
електротехнически съоръжения	64.	

електроника	65.	
среда	66.	
инсталират	67.	
машини	68.	
електрификация	69.	
минна механизация	70.	
техническата страна	71.	
автоматизация	72.	
функциониране на машините	73.	
компютризация	74.	
процеси	75.	
безопасно	76.	
ефективност	77.	
контрол	78.	
минни предприятия	79.	
съоръжения	80.	
кариери	81.	
скални блокове	82.	
каменната настилка за пътищата	83.	
индустриален мениджмънт	84.	
намаляване на риска	85.	
екологична чистота	86.	
безопасни вещества	87.	
материали	88.	
промишленост	89.	
металургия	90.	
МГУ	91.	
геолози	92.	
проучватели	93.	
еколози	94.	
информатици	95.	
изучаването	96.	
добиването	97.	
суровини	98.	
използването на суровини и материали	99.	

Работа по проекта:

Задачите към студентите-участници в проекта включваха:

- подготвителна работа с терминологичен речник (за новоприетите студенти-първокурсници от спец. КТИД, които не бяха участвали в етап 1 на проекта);

- самостоятелна работа по попълване на учебните таблици с термини от текста - тук според нивото в групите по чужд език и според това дали текстът „Интервю“ беше познат на студентите на нововключилите се участници или не, можеше да се извършат следните две различни задачи:

- извличане от текста на общоакадемична терминология (за новите участници; за подгрупите от ниските нива);
- работа в среда Интернет за възприемане/извличане на институционална терминология на МГУ (в групите със студенти от по-високите нива);
- работа по обединена таблица с всички 145 термини без ползване на текста или справка с Интернет (за студентите на най-високо ниво);

- затвърждаване на основна академична и минно-геоложка терминология.

Изборът на алгоритъм на работа беше предоставен на всеки отделен преподавател съобразно спецификата на работа по съответния чужд език.

Ето как протекоха *дейностите* по втора фаза на проекта *по нива*:

В *ниските нива* на всеки студент бе раздаден по един списък, оформен и разпечатан във вид на учебна таблица. За улесняване на учебния процес, а и за да не се получи отлив от участие поради големия обем единици в таблицата с 99 термини, специфични за МГУ „Св. Иван Рилски“, списъкът бе допълнително разделен на две тематични подчасти с приблизително еднакъв брой елементи.

Б - 1: таблица с 49 общонаучни термини за превод на съответния чужд език:

Таблица 4. Общонаучни термини

ОБЩОНАУЧНА ТЕРМИНОЛОГИЯ		
<i>български език</i>		<i>превод на чужд език</i>
състав	1.	
произход	2.	
начин на образуване	3.	
разпространение	4.	
свойства	5.	
неорганични вещества	6.	
физични свойства	7.	
химически свойства	8.	
съоръжения	9.	
земята	10.	
механика	11.	
физика	12.	
движение	13.	
еволюция	14.	
тела	15.	
въздействие на сили	16.	
класическа механика	17.	
теоретична механика	18.	
строеж	19.	
безопасната работа	20.	
инженер	21.	
сферата на приложение	22.	
електротехнически съоръжения	23.	
електроника	24.	
среда	25.	
инсталират	26.	
машини	27.	
електрификация	28.	
техническата страна	29.	
автоматизация	30.	
функциониране на машините	31.	
компютризация	32.	
процеси	33.	

безопасно	34.	
ефективност	35.	
контрол	36.	
съоръжения	37.	
индустриален мениджмънт	38.	
намаляване на риска	39.	
екологична чистота	40.	
безопасни вещества	41.	
материали	42.	
промишленост	43.	
металургия	44.	
еколози	45.	
информатици	46.	
изучаването	47.	
суровини	48.	
използването на суровини и материали	49.	

Б - 2: таблица с 50 минно-геоложки термини за превод на съответния чужд език:

Таблица 5. Основни минно-геоложки термини

ТЕРМИНОЛОГИЯ, СПЕЦИФИЧНА ЗА МГУ „СВ. ИВАН РИЛСКИ“		
<i>български език</i>		<i>превод на чужд език</i>
Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“	1.	
Геолого-проучвателен факултет	2.	
Минно-технологичен факултет	3.	
Минно-електромеханичен факултет	4.	
Филиал Кърджали	5.	
Департамент „Чужди езици и спорт“	6.	
скала/скали	7.	
минералите	8.	

науки за Земята	9.	
Обща геология	10.	
минералогия	11.	
минерал	12.	
обща минералогия	13.	
детерминативна минералогия	14.	
генезис на минералите	15.	
дескриптивна минералогия	16.	
икономическа минералогия	17.	
ГПФ	18.	
МТФ	19.	
МЕМФ	20.	
минно-геоложка дейност	21.	
добив	22.	
добив на полезни изкопаеми	23.	
открит добив	24.	
минен добив	25.	
повърхността на земята	26.	
подземен добив	27.	
експлозиви	28.	
руднична вентилация	29.	
доставя въздух	30.	
проучване	31.	
скален масив	32.	
конструкции, поддържащи скалите	33.	
миньори	34.	
минни инженери	35.	
специалност „Подземно строителство“	36.	
тунел	37.	
минно и добивно дело	38.	
минни машини	39.	
геотехника	40.	
проучвателни съоръжения	41.	
минна механизация	42.	

минни предприятия	43.	
кариери	44.	
скални блокове	45.	
каменната настилка за пътищата	46.	
МГУ	47.	
геолози	48.	
проучватели	49.	
добиването	50.	

Проведени бяха занятия с дейност превод от български на чужд език за попълване на таблиците. Попълването на терминологичните единици в таблиците беше осъществено с активното участие на студентите и с известна помощ от страна на преподавателя. В групите по френски и испански език, преди същинската работа по съответните таблици бяха подготвени няколко *упражнения, указващи как да се работи с термини от таблиците*. Целта в първото упражнение беше да разгледат термините в контекст. Студентите трябваше да попълнят липсващите термини в кратки текстове на френски/испански език, имайки на разположение пълните текстове на съответните езици за справка и модел. С второто упражнение се целеше да се затвърдят термините от първото. В него бяха изброени същите термини (които представляват сложни комбинации от същ.и + предлог + същ.и. или същ.и + предлог + същ.и + прил.и.) и трябваше да се попълни втората част от термина, която липсваше. В третото упражнение от студентите се изискваше да съставят няколко изречения с предимно прости термини по избор. В съставените изречения бяха използвани термини като: „студент“, „университет“ и „геология“. Тази елементарност в подхода се дължи на факта, че студентите в групите по френски и испански език започнаха от ниво начинаещи. В последното от подготвителните упражнения студентите трябваше да подредят в правилен ред отделните абзаци от текст, раздадени им разбъркани. Накрая се пристъпи към попълване на таблиците с термини, извлечени от текста „Интервю“ на френски и испански език. При попълване на таблиците студентите не разполагаха с други помощни материали.

В групите от II ниво по английски език от потока, на основата на методи от типа „дискусия, обсъждане“ и интензивна работа с текстовия

материал, бяха въведени, коригирани и обсъдени основните специализирани понятия, които студентите бяха срещнали в подобрения текст.

В подгрупите от ниското ниво във II и III курс в спец. КТИД, обучавани извън потока, първо беше проведено подготвително *занятие за разпознаване/затвърждаване на граматическата категория „Страдателен залог“/the Passive Voice* в текста. За целта курсистите трябваше да открият 24 броя пасивни конструкции в английския текст. При разглеждането на текста селективното четене тренира краткосрочната им памет, но погледът попада и върху термините в текста и така те, неактивно, се повтарят и сугестивно се заучават.

Ето визуализация на изпълнението на заданието:

GRAMMAR RECOGNITION: THE PASSIVE VOICE

INTERVIEW

Hello, dear readers of our monthly edition!

It is time for applying for a university and the choice of job is important.

We present to you an interview that we have recently taken from Assoc. Prof. Ivancheva, Deputy Rector at the prestigious University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski” in Sofia in connection with the upcoming Open Days:

INTERVIEWER: Good afternoon, Mrs. Deputy Rector.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Good afternoon.

INTERVIEWER: Please tell us about the structure of your higher school.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: The University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski” has five major units: three faculties (the Faculty of Geo-Exploration, the Faculty of Mining Technology, and the Faculty of Mining and Electromechanics) one branch (the Kardzhali Branch), and one department (the Department of Foreign Languages and Sports).

INTERVIEWER: What training do you offer?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: We train full-time and part-time

students taking bachelors' and masters' degrees, as well as PhD students.

INTERVIEWER: Could you tell us which the best of the faculties is?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: They are all at a very high level.

INTERVIEWER: What branches of science **are taught** at your university?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Earth sciences, the study of rocks and minerals - of their composition, origin, mode of formation, distribution, properties. They are subject to General Geology. Mineralogy studies minerals that are natural inorganic substances. It studies the physical and chemical properties of all minerals. The five branches of mineralogy study various factors associated with the minerals, namely: general mineralogy, determinative mineralogy, mineral genesis, descriptive mineralogy, and economic mineralogy.

INTERVIEWER: This knowledge **is acquired** in the Faculty of Geo-Exploration, isn't it?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Basically there, but through some common course units it **is also offered** at the Faculty of Mining Technology and to the students at the Faculty of Mining and Electromechanics.

INTERVIEWER: Can you be more specific?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: The knowledge of rocks and minerals is the foundation on which the mining and geological activity **is based**, so it **is offered** in all courses of studies at our higher educational institution.

INTERVIEWER: I suppose that the focus at the Faculty of Mining Technology is the extraction of minerals. Is that right?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Absolutely. Quarrying on the surface of the earth **is called** opencast mining. Underground mining is the one that takes place below the surface, in the land itself. Opencast and underground mining require the use of explosives. The existence of appropriate mine ventilation plays an important part in the successful opencast and underground mining. It supplies the air necessary for the team of people and the facilities.

INTERVIEWER: Which are the important branches of science that provide the proper understanding of the earth, the rocks and the operation under such working conditions?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Mechanics, for example. It is a branch of physics that studies and analyses the movement and evolution of

bodies under the influence of forces. In exploration and in the mining of minerals, forces act on the rock mass and they must be studied, known and controlled. We are helped here by classical mechanics, by theoretical mechanics and other branches that are related to the rock mass, to the construction below and above the rock, to the structures supporting the rocks, and last but not least to the constructions that guarantee the safe operation of miners and engineers.

INTERVIEWER: Is the extraction the only field where the knowledge acquired at the Faculty of Mining Technology is applied?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Not at all. I suppose that few readers are aware of the fact that our mining engineers are building the metro diameters of the Sofia underground railway.

INTERVIEWER: This is a novelty!

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: We are extremely proud because our graduates from the course of studies in *Underground Construction* have been building the underground. The initial stages date back to some 40 years ago with the tunnel below the Dragan Tsankov Blvd.

INTERVIEWER: Congratulations on this very successful work!

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Thank you!

INTERVIEWER: What scope of knowledge is offered to students at the Faculty of Mining and Electromechanics?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Some of the basic knowledge obtained at the Faculty of Mining and Electromechanics is related to the provision of the area of mining with mine machinery, geological equipment, exploration and electrical facilities and electronics.

INTERVIEWER: And they are directly related to the knowledge of the environment in which they will be installed, aren't they?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Yes, but also to the specific tasks that will be solved through such machines. Electrification and mining mechanisation provide the technical side of mining. Automation ensures the smooth operation of machines, and computerisation of machines and processes leads to safe processes, to efficiency and control at every stage of the functioning of mining enterprises.

INTERVIEWER: In other words, machines and equipment are the visible part of mining ...

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: ... yes, along with the quarries, the rock blocks, the stone ballasting for the roads, and many others. The invisible part is much larger and comprises industrial management, risk

reduction, environmental cleanliness, safe substances and materials for the industry and metallurgy.

INTERVIEWER: It is obvious that the holders of a degree from the University of Mining and Geology can find occupational fulfilment in a variety of fields.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Yes, as engineers, geologists, prospectors, ecologists, information experts.

INTERVIEWER: In this country or abroad?

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Everywhere. I do claim, with a great deal of pride, that there is no other university able to train staff for the full cycle of activities related to the study, extraction, and use of raw materials that **are generously offered to us by** the Bulgarian land. The quality of our graduates is on a world level and, therefore, they **are also successfully employed** in foreign companies in this country and abroad.

INTERVIEWER: I suppose this **is facilitated by** the foreign language teaching of your students.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Definitely. And that, accordingly, is at a very high level. It **is offered** in all courses of studies in the length of at least three terms, whereas for some courses of studies - during all eight semesters in the Bachelor's degree.

INTERVIEWER: Thank you for the time spared, Assoc. Prof. Ivancheva. I hope that our young readers **will be intrigued by** your description of this unique Bulgarian university.

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: May they choose to study and work in their homeland, because it needs them.

INTERVIEWER: I wish the University of Mining and Geology a successful new academic year with many enthusiastic and hard-working young people in their first year at university next year!

ASSOC. PROF. IVANCHEVA: Thank you very much, indeed!

*Dear readers, this was an interview taken and prepared for you, the people who **are interested in** good opportunities for training and secure employment following your graduation. These **are offered to you by** the University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski". Take a wise decision and think about your secure fulfilment.*

език. Те обаче трябваше да извадят в колонка пасивите. Ето изпълнението на тяхната задача:

Пасивни конструкции на немски език:	
1.	werden studiert – се изучават
2.	werden studiert – се учат
3.	wird erworben – се придобиват
4.	erworben werden – да бъдат придобити
5.	basiert sind – са базирани
6.	unterrichtet werden – се преподават
7.	wird bezeichnet – се определя
8.	kontrolliert werden – се контролира
9.	wird angeboten – се предлага
10.	verbunden sind – са свързани
11.	werden installiert – биват поставени
12.	wird durchgeführt – се провежда
13.	werden fasziniert – ще бъдат впечатлени
14.	werden gebraucht – са нужни
15.	war vorbereitet – беше подготвено
16.	werden bereitgestellt – бяха предоставени

Нуждата от подобна „опреснителна“ дейност в групите по немски език бе продиктувана от факта, че в I курс студентите се запознаха с пасивни конструкции, но те не бяха упражнявани достатъчно дълго, поради настъпване края на семестъра. Все пак в предходната фаза на проекта те са успели да преведат правилно 10 от 16 (за немския език) конструкции със страдателен залог.

В групите на *високо ниво* по английски език тази конструкция също беше преговорена, но с по-бързи темпове, тъй като там граматическият материал е по-познат. Групите от IV ниво по английски от ГПФ и МЕМФ нямаха никакви затруднения да открият пасивните структури. В групата от МТФ (които, по мнение на преподавателя им, са най-добри по английски през настоящата академична година) един студент леко се е колебаел. Като цяло, студентите от III и IV ниво по английски език владеят тази граматическа единица много добре. В подгрупите от ниското и от високото ниво в III курс спец. КТИД, обучавани извън потока, само отделни студенти бяха забравили значението на

граматическото понятие „страдателен залог“, но след даването на един пример на дъската, всички участници изпълниха задачата без грешка.

Обърна се внимание на начина, по който пасивните конструкции се превеждат на български език – в повечето случаи се използват възвратни глаголи. Обсъдени/преговорени бяха пасивни конструкции в различните глаголни времена (напр. “are taught”, „се изучават“, “will be installed”, „ще се решават“ и др.). Разгледани бяха и форми на страдателен залог, разширени с модални глаголи (“must be studied”, „трябва да се познават“) и с едно или повече обстоятелства (“are directly related to”/„са пряко свързани“, “are generously offered to”, “are also successfully employed in”).

В групите по руски език се наложи допълнителна *работа по изчистване на грешки, свързани с падежите*. Причина за това е, че българският е аналитичен, т.е. граматическите значения се изразяват чрез предлози, които се добавят към думите; за разлика от него, руският език е синтетичен език, т.е. граматическите значения се изразяват предимно в пределите на думата чрез формиране на самата дума чрез падежи. Именно предлозите диференцират в руския език значението на падежите, служат за определяне на падежните отношения. Ето защо при превод за студентите е важно да осмислят падежната система чрез правилната употреба на предлозите, които ги съпътстват или да открият правилния предлог в условието на често срещаната липса на предлози в руския текст. На студентите беше поставена задача да открият падежните конструкции в текста. След това им бе представен верният вариант на текста на руски език с маркирани фрази с падежни предлози. Същият им бе предоставен и в електронен вариант със засветени структури.

Ето визуализация на тази задача:

Падежни предлози в текста на руски език
<p style="text-align: center;"><u>ИНТЕРВЬЮ</u></p> <p><i>Здравствуйте, уважаемые читатели нашего ежемесячного выпуска!</i></p> <p><i>Приближается время подачи заявлений на прием в</i></p>

университет и выбор профессии важен.

Предоставляем Вам интервью, которое мы недавно взяли у доц. Иванчевой, Заместителя Ректора в престижном Горно-геологическом университете „Св. Иван Рильский“ в г. София, Болгария, в связи с предстоящими Днями открытых дверей:

ЖУРНАЛИСТ: Добрый день, г-жа Заместитель Ректора

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Добрый день.

ЖУРНАЛИСТ: Расскажите нам, пожалуйста о структуре Вашего высшего учебного заведения.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: У ГГУ „Св. Иван Рильский“ есть пять основные звена: три факультета (Геолого-разведочный, Горно-технологический и Горно-электромеханический) один филиал (в Кырджале) и один департамент (Департамент „Иностранные языки и спорт“).

ЖУРНАЛИСТ: Какое обучение вы предлагаете?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Готовим бакалавров, магистрантов в очной и заочной форме, а так же аспирантов.

ЖУРНАЛИСТ: Можете ли Вы сказать какой из факультетов самы лучший?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Все они на очень высоком уровне.

ЖУРНАЛИСТ: Какие науки изучаются в Вашем университете?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Науки о Земле, скалах и минералах о ихнем составе, происхождении, слособе образывании, распространении, свойств. Они являются объектом Общей геологии. Минералогия изучает минералы, которые являются естественными неорганическими веществами. Она изучает физические и химические свойства всех минералов. Все петеро ветвей минералогии исследуют разные факторы, связанные с минералами, а именно: общая минералогия, определяющая минералогия, генезис минералов, описательная минералогия, экономическая минералогия.

ЖУРНАЛИСТ: Эти знания приобретаются в ГРФ, не так ли?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Восновном там, но через отдельные общие дисциплины так же преподаются и в ГТФ и студентам в ГЭМФ.

ЖУРНАЛИСТ: К примеру?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Знания о скалах и минералов являются фундаментом, поверх которого основывается горно-геологическая

деятельность и поэтому изучаются во всех специальностях нашего ВУЗ-а.

ЖУРНАЛИСТ: Предполагаю, что акцентом в МТФ являются полезные ископаемые. Я прав?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Абсолютно. Открытую добычу называется горной добычей на поверхности земли. Подземная добыча это та добыча, которая реализуется в самой земле. Для реализации открытой и подземной добычи необходимо использовать взрывчатые вещества. Важной ролью в успешном проведении открытой и подземной добычи является хорошая рудничная вентиляция. Она доставляет необходимый воздух для команды людей и сооружений.

ЖУРНАЛИСТ: Какие важные отрасли науки обеспечивают правильное понимание земли, скал и работу в таких условиях?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Например механика. Она является направлением физики, которое изучает и анализирует движение и эволюции тел под воздействием сил. При изучении и при добыче минералов, поверх скального массива воздействуют силы и их надо уметь узнавать и контролировать. Тут приходят на помощь классическая механика, теоретическая механика и другие отрасли, которые относятся к скальному массиву, к строительству под и над скалой, к конструкциям, поддерживающие самых скал, и не на последнем месте, к конструкциям, гарантирующие безопасность работы шахтеров и инженеров.

ЖУРНАЛИСТ: Является ли добыча единственной сферой приложения полученных в ГТФ знаний?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Вообще нет. Думаю, что не очень известен тот факт, что наши горные инженеры строят метростанции софийского метро.

ЖУРНАЛИСТ: Это новость!

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Мы очень гордимся тем, что наши воспитаники специальности „Подземное строительство“ реализовали строительство метро. Его начальные этапы начались раньше 40-лет с туннеля под бул. „Драган Цанков“.

ЖУРНАЛИСТ: Поздравляем с успешной работы.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Спасибо!

ЖУРНАЛИСТ: А какие знания предлагаются студентам ГЭМФ?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Одни из основных знаний, получаемых в

ГЭМФ, связанных с обеспечением горного и добывающего дела с горными машинами, геотехникой, исследовательскими и электротехническими сооружениями и электроникой.

ЖУРНАЛИСТ: А они напрямую связаны со знанием окружающей среды, в которой будут устанавливаться, не так ли?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Да, а так же с конкретными задачами, которые будут разрешаться с такими машинами. Электрификация и горная механизация обеспечивают техническую сторону добычи. Автоматизация гарантирует безупречную работу машин, а компьютеризация машин и процессов ведет к безопасному выполнению процессов, до эффективности и контроля каждого этапа деятельности горных предприятий.

ЖУРНАЛИСТ: Другими словами машины и сооружения являются видимой частью горного дела...

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: ... да, наряду с карьерами, скальными глыбами, каменными покрытиями для дорог и множество других. Невидимых процессов намного больше и включают в себя индустриальный менеджмент, уменьшение риска, экологическая чистота, безопасные вещества и материалы для промышленности и металлургии.

ЖУРНАЛИСТ: Видно, что закончившие свое высшее образование в ГГУ могут реализовать себя в разнообразных областях.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Да, как инженеры, геологи, исследователи, экологи, специалисты информатики.

ЖУРНАЛИСТ: В Болгарии или за границей?

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Повсюду. С большой дозой гордости могу утверждать, что нет иного университета, который может подготовить кадры для полного цикла деятельности, связанных с изучением, добычей и использованием сырья и материалов, которые щедро предлагает нам болгарская земля. Качество наших воспитанников является на мировом уровне и поэтому они успешно находят работу, как в иностранных фирмах на нашей территории так и за пределами страны.

ЖУРНАЛИСТ: Могут предположить, что изучение иностранного языка вашими студентами помогает в этом.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Определенно. При том, что оно на очень высоком уровне. Осуществляется во всех специальностях в продолжении по меньшей мере в 3-х семестрах, а для некоторых

специальностей – и на протяжении 8-ми семестрах бакалаврской степени.

ЖУРНАЛИСТ: Спасибо Вам за Ваше время, доц. Иванчева. Надеюсь наши молодые читатели будут заинтриговываемыми этим описанием этого уникального для Болгарии университета.

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Желаю им выбрать учиться и работать на своей Родине, которая нуждается в них.

ЖУРНАЛИСТ: Желаю ГГУ успехов в новом академическом году с множеством энтузиазированных и работоспособных молодых людей в первом курсе следующего года!

ДОЦ. ИВАНЧЕВА: Благодарю Вас!

Дорогие читатели, это было интервью, взятое для Вас и подготовлено для Вас, которые интересуются хорошими возможностями обучения и обеспеченной работой после дипломирования. Предоставляются Вам ГГУ „Св. Иван Рильский“. Решайте мудро и с мыслью о вашей уверенной реализации.

Съпътстваща задача беше курсистите да определят верния падеж в съставени предварително таблици с извадка на падежни предлози и съответстващите им термини в текста. Таблиците са дадени по-долу:

Таблица 6. Падежни предлози и съответстващите им академични термини в текста на руски език

№	ПРЕДЛОГ	АКАДЕМИЧЕН ТЕРМИН В СЪОТВЕТНИЯ ПАДЕЖ	ПАДЕЖ
1	на	прием в университет	ВП
2	в	Университет	ВП
3	у	доц.	РП
4	в	университете	ПП
5	с	Днями откритых дверей	ТП
6	о	структуре	ПП
7	в	очной и заочной форме	ПП
8	из	факультетов	РП
9	в	университете	ПП

10	во	специальностях	ПП
11	со	знанием	ТП
12	в	3-х семестрах	ПП
13	во	специальностях	ПП
14	для	специальностей	РП
15	в	академическом году	ВП
16	в	первом курсе	ПП
17	о	уверенной реализации	ПП

Таблица 7. Падежни предлози и съответстващите им минно-геоложки термини в текста на руски език

№	ПРЕДЛОГ	СПЕЦИФИЧЕН МИННО-ГЕОЛОЖКИ ТЕРМИН В СЪОТВЕТНИЯ ПАДЕЖ	ПАДЕЖ
1	в	Горно-геологическом университете „Св. Иван Рильский“	ПП
2	у	ГГУ „Св. Иван Рильский“	РП
3	в	Университете	ПП
4	о	Земле, скалах и минералах	ПП
5	о	составе, происхождении, способе образувывании, распространении	ПП
6	с	Минералами	ТП
7	в	ГРФ	ПП
8	в	ГТФ	ПП
9	с	ГЭМФ	РП
10	о	скалах и минералов	ПП
11	в	МТФ	ПП
12	на	поверхности земли	ПП
13	для	сооружений	ПП
14	при	изучении	ПП
15	при	добыче минералов	РП
16	к	скальному массиву	ДП
17	к	строительству	ДП
18	под	скалой	ТП
19	над	скалой	ТП
20	к	конструкциям	ДП
21	к	конструкциям	ДП

22	в	ГТФ	ПП
23	с	туннеля	РП
24	в	ГЭМФ	ПП
25	с	горными машинами, геотехникой, исследовательскими и электротехническими сооружениями и электроникой	ТП
26	с	машинами	ТП
27	к	безопасному выполнению процессов	ДП
28	с	карьерами, скальными глыбами, каменными покрытиями для дорог	ТП
29	для	промышленности и металлургии	РП
30	в	ГГУ	ПП
31	с	изучением, добычей и использованием сырья и матерьялов	ТП
32	во	специальностях	ПП
33	для	специальностей	РП

Друга подготвителна задача във високите нива преди попълването на таблиците с термини беше всеки студент подробно да разгледа собствения си проверен от преподавателя превод от предишния семестър. Трябваше писмено да се отразят думи, изрази и форми, които бяха различни или сбъркани. *Селективното четене и воденето на записки* са съществени когнитивни актове и поради това неотменни елементи от академичното познание. Обърна се внимание на липсата на пунктуация, както и на проблема при доста от студентите с неправилна употреба на предлози. За пореден път бе подчертано огромното значение на знанието на родна граматика.

С това подготвителните задачи към същинската работа по попълването на терминологичните таблици приключи.

Действителното попълване на таблиците беше организирано по различен начин в отделните групи и подгрупи, съобразен отново с капацитета на всяка група.

Например в групите по френски, испански и немски езици някои от студентите работиха по таблицата с академична терминология, използвайки текст с подчертани термините, които те трябваше да разпределят в съответната таблица. По-долу прилагаме два примера

за визуализация на този вариант за работа. Първият е текст на немски език със засветени термини, специфични за МГУ:

ТЕРМИНОЛОГИЯ, СПЕЦИФИЧНА ЗА МГУ „СВ. ИВАН РИЛСКИ“

INTERVIEW

Hallo, liebe Leser unserer monatlichen Ausgabe!

Die Bewerbungszeit für eine Universität steht vor der Tür und die Wahl des Berufes ist wichtig.

Wir präsentieren Ihnen ein Interview, das wir kürzlich von Dozent Ivancheva, stellvertretender Rektor der renommierten Universität für Bergbau und Geologie „St. Ivan Rilski“ in Sofia bekommen haben. Dies ist im Zusammenhang mit den bevorstehenden Tagen der offenen Tür.

INTERVIEWER: Guten Tag, Frau stellvertretender Rektor.

DOZENT IVANCHEVA: Guten Tag.

INTERVIEWER: Erzählen Sie uns bitte über die Struktur Ihrer Hochschule.

DOZENT IVANCHEVA: Die Universität für Bergbau und Geologie (UBG) „St. Ivan Rilski“ hat fünf Abteilungen: drei Fakultäten (Fakultät für Geologische Untersuchungen, Fakultät für Bergbautechnologie, Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus), eine Zweigstelle in Kurdzhali, und die Abteilung für Fremdsprachen und Sport.

INTERVIEWER: Welche Ausbildung bieten Sie an?

DOZENT IVANCHEVA: Wir bilden Studenten auf Bachelor, Master in Vollzeit- und Teilzeitausbildung sowie Doktoranden aus.

INTERVIEWER: Können Sie sagen, welche Fakultät die beste ist?

DOZENT IVANCHEVA: Sie sind alle auf sehr hohem Niveau.

INTERVIEWER: Welche Wissenschaften werden an Ihrer Universität studiert?

DOZENT IVANCHEVA: Auf unserer Universität werden folgende Wissenschaften studiert: Geowissenschaften, Gesteine und Mineralien - über ihre Zusammensetzung, Herkunft, Bildungsart,

Verbreitung, Eigenschaften. Sie unterliegen der Allgemeinen Geologie. Die Mineralogie untersucht Mineralien, die natürliche anorganische Substanzen sind. Sie untersucht die physikalischen und chemischen Eigenschaften aller Mineralien. Die fünf Bereiche der Mineralogie untersuchen verschiedene Faktoren, die mit den Mineralien zusammenhängen, nämlich: die allgemeine Mineralogie, die bestimmende Mineralogie, die Entstehung von Mineralien, die beschreibende Mineralogie und die ökonomische Mineralogie.

INTERVIEWER: Dieses Wissen wird in der Fakultät für geologische Untersuchungen erworben, oder?

DOZENT IVANCHEVA: Hauptsächlich dort, aber durch bestimmte gemeinsame Studienfächer, kann dieses Wissen auch von den Studenten in der Fakultät für Bergbautechnologie und in der Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus erworben werden.

INTERVIEWER: Zum Beispiel?

DOZENT IVANCHEVA: Das Wissen über Gesteine und Mineralien ist die Grundlage, auf der die Bergbau- und geologische Aktivitäten basiert sind, und aus diesem Grund werden sie in allen Studiengängen unserer Universität unterrichtet.

INTERVIEWER: Ich nehme an, der Schwerpunkt der Fakultät für Bergbautechnologie liegt auf der Gewinnung von Bodenschätzen. Habe ich Recht?

DOZENT IVANCHEVA: Das ist richtig. Tagebau wird als "Bergbau auf der Erdoberfläche" bezeichnet. Der Untertagebau findet unter der Erde statt. Für die Durchführung des Tagebaus und des Untertagebaus ist die Verwendung von Sprengstoffen erforderlich. Wichtige Rolle für einen erfolgreichen Tage- und Untertagebau ist das Vorhandensein einer guten Grubenbewetterung. Sie liefert die notwendige Luft für das Team und die Einrichtungen.

INTERVIEWER: Was sind die wichtigen Zweige der Wissenschaft, die das richtige Verständnis der Erde, der Felsen und der Arbeit unter solchen Bedingungen ermöglichen?

DOZENT IVANCHEVA: Zum Beispiel die Mechanik. Sie ist ein Zweig der Physik, der die Bewegung und Entwicklung von Körpern unter der Auswirkung von Kräften untersucht und analysiert. Bei der Erforschung und Mineralgewinnung wirken sich Kräfte auf die

Gesteinsmasse aus, und sie müssen bekannt sein und kontrolliert werden. Hier hilft die **klassische Mechanik**, die **theoretische Mechanik** und andere Zweige, die sich sowohl auf das **Felsmassiv**, als auch auf die **Konstruktion** unterhalb und oberhalb **des Felsens**, und auch auf **die Strukturen** beziehen, die die **Felsen stützen**, und nicht zuletzt auf **die Konstruktionen**, die den **sicheren Betrieb** der **Bergarbeiter** und **Ingenieure** gewährleisten.

INTERVIEWER: Ist ausschließlich **die Gewinnung** das **Anwendungsfeld** des in der **Fakultät für Bergbautechnologie** erworbenen Wissens?

DOZENT IVANCHEVA: Überhaupt nicht. Ich nehme an, es ist nicht sehr bekannt, dass unsere **Bergbauingenieure** die Durchmesser der U-Bahn in Sofia bauen.

INTERVIEWER: Das ist aber eine Neuigkeit!

DOZENT IVANCHEVA: Wir sind äußerst stolz darauf, dass unsere Absolventen des **Studienfaches "Tiefbau"** den Bau der U-Bahn ausführen. Die frühen Stadien haben vor 40 Jahren mit **dem Tunnel** unter dem Dragan Tsankov Boulevard begonnen.

INTERVIEWER: Herzlichen Glückwunsch zu diesem Erfolg!

DOZENT IVANCHEVA: Danke sehr!

INTERVIEWER: Und welche Art von Wissen wird den Studenten in **der Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus** angeboten?

DOZENT IVANCHEVA: Einige der in der **Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus** erworbenen Grundkenntnisse beziehen sich auf die Gewährleistung des **Bergbaus** mit **Bergbaumaschinen**, **Geotechnik**, **Forschungs- und elektrotechnische Ausrüstungen**.

INTERVIEWER: Und sie sind direkt mit dem Kennen der **Umgebung** verbunden, in der sie installiert werden, oder?

DOZENT IVANCHEVA: Ja und auch mit den spezifischen Aufgaben, die mit solchen **Maschinen** gelöst werden. **Elektrifizierung** und **Bergwerksmechanisierung** bilden **die technische Seite** des **Bergbaus**. **Die Automatisierung** gewährleistet den reibungslosen Betrieb von **Maschinen** und **die Computerisierung** von **Maschinen** und **Prozessen** führt zu **sicheren** Prozessen, **Effizienz** und **Kontrolle** in jeder Phase des Bergbaus.

INTERVIEWER: Mit anderen Worten, **Maschinen** und Anlagen

sind also der sichtbare Teil in den Bergbauunternehmen.

DOZENT IVANCHEVA: Ja, zusammen mit den Steinbrüchen, den Steinblöcken, dem Steinpflaster für die Straßen und vielen anderen. Der unsichtbare Teil ist viel größer und umfasst Industriemanagement, Risikominderung, ökologische Sauberkeit, sichere Stoffe und Materialien für Industrie und Metallurgie.

INTERVIEWER: Es ist klar, dass die Hochschulabsolventen der UBG auf verschiedenen Gebieten tätig sein können.

DOZENT IVANCHEVA: Ja, als Ingenieure, Geologen, Erzsucher, Umweltschützer, Informatiker.

INTERVIEWER: Hier im Land oder im Ausland?

DOZENT IVANCHEVA: Überall. Mit großem Stolz behaupte ich, dass es keine andere Universität gibt, die in der Lage ist, Mitarbeiter auf den gesamten Zyklus von Aktivitäten vorzubereiten, die mit dem Studium, der Gewinnung und der Verwendung von Rohstoffen und Materialien in Zusammenhang stehen, und die Bulgarien großzügig anbietet. Die Qualität unserer Absolventen ist auf Weltniveau und deshalb finden sie erfolgreich Arbeit in ausländischen Unternehmen im In- und Ausland.

INTERVIEWER: Ich nehme an, das Fremdsprachenlernen hilft Ihren Studenten dabei.

DOZENT IVANCHEVA: Auf jeden Fall. Und der Fremdsprachenunterricht ist auf sehr hohem Niveau. Er wird in allen Studiengängen für mindestens drei Semester durchgeführt, und für einige Hauptfächer - während der acht Semester des Bachelor Studiums.

INTERVIEWER: Ich bedanke mich für Ihre Zeit, Dozent Ivancheva. Ich hoffe, dass unsere jungen Leser von der Beschreibung dieser einzigartigen bulgarischen Universität fasziniert werden.

DOZENT IVANCHEVA: Ich wünsche ihnen, dass sie sich dafür entscheiden, in ihrem Heimatland zu studieren und zu arbeiten, wo sie gebraucht werden.

INTERVIEWER: Ich wünsche der UBG ein erfolgreiches neues akademisches Jahr mit vielen begeisterten und arbeitenden jungen Menschen im ersten Semester!

DOZENT IVANCHEVA: Ich danke Ihnen!

Sehr geehrte Leser, dies Interview war für diejenigen von Ihnen vorbereitet, die an guten Ausbildungsmöglichkeiten und gesicherter Arbeit nach dem Studium interessiert sind. Sie werden von **der UBG** bereitgestellt. Entscheiden Sie sich weise und denken Sie an Ihre sichere Realisierung.

Вторият пример е текст на френски език с маркирани общоакадемични термини:

ОБЩОАКАДЕМИЧНА ТЕРМИНОЛОГИЯ

INTERVIEW

Bonjour, chers lecteurs, de notre édition mensuelle!

Il est temps de **postuler à une université** et le choix de profession est important.

On vous présente un interview que l'on a récemment pris de Mme Ivancheva, **Maître de conférences (MCF)** et **Vice-rectrice** de la prestigieuse **Université des Mines et de Géologie "Saint Ivan Riski"** à Sofia et par rapport aux prochains **Jours des portes ouvertes**:

INTERVIEWEUR: Bonjour, Mme la Vice-rectrice.

IVANCHEVA, MCF: Bonjour.

INTERVIEWEUR: Racontez, s'il vous plaît, sur la **structure** de votre **École supérieure**.

IVANCHEVA, MCF: L'Université des Mines et de Géologie "Saint Ivan Riski" a cinq **unités** principales: trois **facultés** (**la Faculté de Géologie et d'Exploration**, **la Faculté des Technologies Minières**, **la Faculté des Mines et d'Électromécanique**), une **filiale** (à Kardzhali) et un **département** (**le Département des Langues étrangères et du Sport**).

INTERVIEWEUR: Quel type de **formation** offrez-vous?

IVANCHEVA, MCF: On forme des **étudiants à temps complet** et **à temps partiel** à la licence, **à la maîtrise** et ainsi que des **étudiants au doctoral**.

INTERVIEWEUR: Pourriez-vous dire laquelle de vos facultés est la

meilleure?

IVANCHEVA, MCF: Toutes les facultés sont à très haut niveau.

INTERVIEWEUR: Quelles sont les sciences que l'on peut étudier à votre Université?

IVANCHEVA, MCF: Sciences de la Terre, études des roches et des minéraux – de leur composition, de leur origine, de leur mode de formation, de leur distribution, de leurs propriétés. Ils sont objet de la Géologie générale. La Minéralogie étudie les minéraux qui sont des substances naturelles inorganiques. Elle étudie des propriétés physiques et chimiques des tous les minéraux. Les cinq branches de la minéralogie étudient les différents facteurs associés aux minéraux, notamment: la minéralogie générale, la minéralogie déterminative, la genèse des minéraux, la minéralogie descriptive et la minéralogie économique.

INTERVIEWEUR: Tous ces savoirs sont acquis à la Faculté de Géologie et d'Exploration, n'est-ce pas?

IVANCHEVA, MCF: Essentiellement là, mais à partir des cours de disciplines générales communes que l'on donne aussi à la Faculté des Technologies Minières, et aux étudiants de la Faculté des Mines et d'Électromécanique.

INTERVIEWEUR: Par exemple?

IVANCHEVA, MCF: Le savoir des roches et des minéraux est le fondement sur lequel se base l'activité minière et géologique et c'est pour ça que l'on les étudie dans toutes les courses de notre École supérieure.

INTERVIEWEUR: Je suppose que le focus de la Faculté des Technologies Minières c'est l'extraction de minerais. Est-ce que j'ai raison?

IVANCHEVA, MCF: Absolument. Extraction à ciel ouvert on appelle l'extraction minière à la surface de la terre. Extraction souterraine c'est celle qui se réalise dans la terre elle-même. Pour la réalisation d'une extraction à ciel ouvert ou souterraine, il faut utiliser des explosives. Un rôle important pour réaliser avec succès une extraction à ciel ouvert ou souterraine, c'est l'existence d'une bonne ventilation minière. Elle fournit l'air nécessaire pour l'équipe de personnel et les installations.

INTERVIEWEUR: Quelles sont les importantes branches de la science qui fournissent la compréhension correcte de la terre, des minéraux et du travail dans des conditions similaires?

IVANCHEVA, MCF: Par exemple, la mécanique. Elle est une

branche de la physique qui étudie et analyse le mouvement et l'évolution des corps sous l'influence des forces. Lors de l'exploration de l'extraction des minéraux, sur le massif de roches, des forces agissent et on doit les connaître et contrôler. C'est ici que la mécanique classique vient nous aider, aussi la mécanique théorique et autres branches associées au massif, à la composition sous et au-dessus de la roche, aux constructions soutenant les roches et pas en dernier lieu, aux constructions garantissant un travail sans danger aux mineurs et aux ingénieurs.

INTERVIEWEUR: Est-ce que l'extraction est la sphère unique de la mise en pratique des connaissances obtenues à la Faculté des Technologies Minières?

IVANCHEVA, MCF: Pas du tout. Je suppose qu'un fait pas très connu, c'est que certains de nos ingénieurs miniers construisent les metro diamètres du metro de Sofia.

INTERVIEWEUR: C'est une nouveauté !

IVANCHEVA, MCF: Nous sommes très fiers parce que nos diplômés de la course de *Construction souterraine* réalisent la construction du metro. Ses étapes initiales ont commencé il y a une quarantaine d'années avec le tunnel sous le boulevard de Dragan Tsankov.

INTERVIEWEUR: Félicitations pour le bon travail!

IVANCHEVA, MCF: Je vous en remercie!

INTERVIEWEUR: Et quelles connaissances on offre aux étudiants de la Faculté des Mines et d'Électromécanique?

IVANCHEVA, MCF: Unes des connaissances principales obtenues à la Faculté des Mines et d'Électromécanique sont associées à la fourniture des activités minières et d'exploration avec des machines, équipement géologique, équipement électrotechnique et électronique.

INTERVIEWEUR: Et elles sont directement reliées à la connaissance du milieu où on va les installer, n'est-ce pas?

IVANCHEVA, MCF: Oui, mais aussi aux tâches concrètes que l'on va décider grâce aux machines comme celles-ci. L'électrification et la mécanisation minière assurent la part technique de l'exploration. L'automatisation garantit le bon fonctionnement des machines et l'informatisation des machines mène au bon déroulement des processus, à l'efficacité et au contrôle de chaque étape de l'activité des entreprises minières.

INTERVIEWEUR: Autrement dit, les machines et les équipements

sont la part visible de l'activité minière...

IVANCHEVA, MCF: ...oui, ensemble avec les carrières, les blocs rocheux, revêtement de pierres pour les chemins et beaucoup d'autres. La part invisible est beaucoup plus grande et elle inclut le management industriel, la réduction du risque, la propreté de l'environnement, les substances sans danger et les matériaux pour l'industrie et pour la métallurgie.

INTERVIEWEUR: C'est évident que les diplômés de l'Université des Mines et de Géologie peuvent se réaliser dans des sphères très différentes.

IVANCHEVA, MCF: Oui, en tant qu'ingénieurs, géologues, prospecteurs, écologues, informaticiens.

INTERVIEWEUR: Chez nous ou à l'étranger?

IVANCHEVA, MCF: Partout. Je suis fière d'affirmer qu'il n'y a pas une autre université qui puisse préparer des cadres pour le cycle entier d'activité reliées à l'étude, l'extraction et l'usage des matières primaires et des matériaux que la terre bulgare nous offre en abondance. La qualité de nos diplômés est à un niveau mondial et c'est pourquoi ils trouvent avec succès du travail dans des entreprises étrangères en Bulgarie et à l'étranger.

INTERVIEWEUR: Je suppose que pour tout cela contribue la formation en langues étrangères de vos étudiants.

IVANCHEVA, MCF: Absolument. Et à un niveau très haut. Et elle s'offre à chaque course avec une durée d'au moins trois semestres, de même, pour quelques unes – tous les huit de la licence.

INTERVIEWEUR: Je vous remercie le temps dédié, Mme Ivancheva. J'espère que nos jeunes lecteurs sont bien intéressés de cette présentation de cette université unique pour la Bulgarie.

IVANCHEVA, MCF: Moi, je leur souhaite de choisir d'étudier et de travailler dans son pays qui a besoin d'eux.

INTERVIEWEUR: Je souhaite à l'Université des Mines et de Géologie une nouvelle année académique pleine de succès et avec des jeunes gens de grand enthousiasme et capacité de travail durant l'année prochaine!

IVANCHEVA, MCF: Je vous remercie!

Mes chers lecteurs, c'était l'interview pris et élaboré pour vous, parce que ce sont vous qui s'intéressent de bonnes possibilités de formation et

d'un travail sûr après la remise de diplômes. On vous les offre à l'Université des Mines et de Géologie. Décidez sagement et pensant à une réalisation sûre.

Подобно „улесняване“ на работата, съобразно индивидуалните групови особености, беше приложено и в подгрупите от студенти от I курс спец. КТИД от МЕМФ и спец. ГГИ от ГПФ, работещи в поток. Участниците получиха индивидуални задачи според нивото си на познаване на английския език. Тези в подгрупата от високото ниво, показали отлични резултати от входния тест в началото на семестъра, работиха по голямата обобщена таблица със 145 термина. По-долу прилагаме таблицата с интегрирани всички терминологични единици от учебния текст „Interview“/„Интервю“, като академичните такива са засветени в ярък цвят, за зрительно сегментиране:

Таблица 8. Обобщена учебна таблица с всички термини от текста

ОБЩОАКАДЕМИЧНА И СПЕЦИФИЧНА ЗА МГУ ТЕРМИНОЛОГИЯ		
български език		превод на чужд език
кандидатстване в университет	1.	
доц.	2.	
Заместник-ректор	3.	
университет	4.	
Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“	5.	
Дни на отворените врати	6.	
структура	7.	
висше училище	8.	
звено	9.	
факултет	10.	
Геолого-проучвателен факултет	11.	
Минно-технологичен факултет	12.	
Минно-електромеханичен факултет	13.	
филиал	14.	
Филиал Кърджали	15.	

департамент	16.	
Департамент „Чужди езици и спорт“	17.	
предлагат обучение	18.	
бакалаври	19.	
магистранти	20.	
редовна форма	21.	
задочна форма	22.	
докторанти	23.	
се изучават науки	24.	
науки за Земята	25.	
скала/скали	26.	
минералите	27.	
състав	28.	
произход	29.	
начин на образуване	30.	
разпространение	31.	
свойства	32.	
Обща геология	33.	
минералогия	34.	
минерал	35.	
неорганични вещества	36.	
физични свойства	37.	
химически свойства	38.	
обща минералогия	39.	
детерминативна минералогия	40.	
генезис на минералите	41.	
дескриптивна минералогия	42.	
икономическа минералогия	43.	
се придобиват знания	44.	
ГПФ	45.	
дисциплини	46.	
общи дисциплини	47.	
се преподават	48.	
МТФ	49.	
студенти	50.	

МЕМФ	51.	
минно-геоложка дейност	52.	
специалности	53.	
добив	54.	
добив на полезни изкопаеми	55.	
открит добив	56.	
минен добив	57.	
повърхността на земята	58.	
подземен добив	59.	
експлозиви	60.	
руднична вентилация	61.	
доставя въздух	62.	
съоръжения	63.	
Земята	64.	
механика	65.	
физика	66.	
движение	67.	
еволюция	68.	
тела	69.	
въздействие на сили	70.	
проучване	71.	
класическа механика	72.	
теоретична механика	73.	
скален масив	74.	
строеж	75.	
конструкции, поддържащи скалите	76.	
безопасната работа	77.	
миньори	78.	
инженер	79.	
сферата на приложение	80.	
получените знания	81.	
минни инженери	82.	
възпитаници	83.	
възпитаници от специалност	84.	

специалност „Подземно строителство“	85.	
тунел	86.	
предлагат се знания	87.	
знания, получавани в	88.	
минно и добивно дело	89.	
минни машини	90.	
геотехника	91.	
проучвателни съоръжения	92.	
електротехнически съоръжения	93.	
електроника	94.	
среда	95.	
инсталират	96.	
машини	97.	
електрификация	98.	
минна механизация	99.	
техническата страна	100.	
автоматизация	101.	
функциониране на машините	102.	
компютризация	103.	
процеси	104.	
безопасно	105.	
ефективност	106.	
контрол	107.	
минни предприятия	108.	
съоръжения	109.	
кариери	110.	
скални блокове	111.	
каменната настилка за пътищата	112.	
индустриален мениджмънт	113.	
намаляване на риска	114.	
екологична чистота	115.	
безопасни вещества	116.	
материали	117.	
промишленост	118.	

металургия	119.	
завършилите висшето си образование	120.	
завършилите висшето си образование в МГУ	121.	
МГУ	122.	
да се реализират в	123.	
геолози	124.	
проучватели	125.	
еколози	126.	
информатици	127.	
да подготви кадри	128.	
изучаването	129.	
добиването	130.	
суровини	131.	
използването на суровини и материали	132.	
възпитаниците ни	133.	
намират работа	134.	
обучението по чужд език	135.	
семестър	136.	
бакалавърска степен	137.	
в бакалавърска степен	138.	
академична година	139.	
в първи курс	140.	
обучение	141.	
възможности за обучение	142.	
работа след дипломиране	143.	
реализация	144.	
сигурна реализация	145.	

Някои студенти се занимаха с целите списъци от минно-геоложка терминология, други - само с таблицата с академична терминология, а трети - с общата таблица. Особеността в този курс е, че студентите за пръв път се запознаваха с текста "Interview" и терминологията им бе или бегло позната, или съвсем непозната. Затова на някои от

участниците с по-ниско владеене на чуждия език бяха раздадени текстовете с подчертани само общонаучни термини или само основни минно-геоложки термини, които те трябваше да разпределят в съответната таблица.

На амбициозни представители от подгрупата от нововключили се в проекта студенти от II курс спец. КТИД от МЕМФ, от високото ниво, дори бе предложен вариантът на текста „Интервю“ за обратен превод (от български на английски език) с инструкция да се прави помощна справка със сайта на МГУ на български и на английски език. Предаденият превод обаче бе доказателство за масово правени справки с Google преводач. Полученият резултат бе твърде далеч дори от занижените очаквания за предаден смисъл и писмена правилност в ниско ниво на познаване и ползване на чуждия език. Причината е, че всеки опит за електронен превод трябва да бъде задължително сверяван за смислови съответствия; в противен случай той не допринася за увеличаване на познавателните способности на прилагачите го студенти и те биха останали на същото рудиментирало ниво на изказ, което е характерно за машинния превод на специализирани минно-геоложки текстове.

Контрол на работата

След попълване на таблиците по съответните езици, същите бяха проверени от преподавателите и предоставени на студентите за разглеждане. В общия случай беше поставена задача курсистите да си водят бележки по направените грешки. В групите извън потока, при които обучението по чужд език е с по-голяма продължителност, бяха раздадени контролни текстове с правилния текст на български и в отделно занятие бе извършен паралелен прочит и сравняване на терминологичните единици в текстовете на двата езика. Студентите си водеха бележки по допуснатите грешки и неточности. На обучаемите беше поставена задача за *поетапното усвояване чрез заучаване* на термините и специализираните понятия от предоставени им контролни таблици с верните преводи на термините. (Пълен набор от тези терминологични банки прилагаме в края на отчета). С цел затвърждаване на придобитите знания, в продължение на няколко поредни занятия се извършваше *преговор и препитване* на студентите върху понятията, разгледани на предходните занятия. Обсъждаха се направените грешки - при наличието на такива - и се анализираше

степената на усвояване на специализираните термини от студентите. В групите по немски език, напр., преведените правилно общоакадемични термини са 32 от 49; при тясноспециализираната минно-геоложка терминология средният резултат е 70 от общо 99 единици; т.е. студентите показват добри резултати.

В най-високото ниво по английски език работата по терминология беше извършена чрез прав превод на термини (от английски на български), а после - за затвърждаване и проверка на знанията - и чрез обратен превод (от български на чужд език). Ето какъв алгоритъм се следваше:

- Първо бяха раздадени списъци с термините на английски език и терминологичното производство на съответните еквиваленти на български вървеше с лекота.

- Преводите бяха коментирани.

- Поставена бе задача да се запишат думи/изрази, които са представлявали трудност - недобре изпълнена стъпка, тъй като воденето на бележки и въобще писането не са от най-любимите дейности на нашите студенти.

- Списъците с правите преводи бяха събрани.

- Раздадох се таблици с термините на български език за терминологично производство чрез обратен превод. То не вървеше със същата лекота, макар че студентите се справиха доста добре. Многократно споменавани термини като „състав“, „произход“, „възпитаници“, „докторант“, „специалности“ и изрази като „получените знания“, „висше образование“, „завършилите висше образование“, „сфера на приложение“, „да се реализират“ се оказаха отново затруднителни. Смях предизвика думата „exploration“, която един студент държеше да преведе като „разузнаване“.

- Преводите отново бяха подложени на обсъждане.

- Заданието да се водят бележки по затруднили ги/сгрешени термини този път бе по-съвестно изпълнено.

- Списъците с обратните преводи бяха събрани.

- Направи се упражнение за проверка на краткотрайната памет чрез издиктуване на 10 термина по избор на преподавателя. Тук воденето на бележки определено доведе до положителни резултати.

- Дълготрайната памет на студентите от това ниво бе проверена на следващото занятие чрез издиктуване на по десет термина от двата списъка с терминологични единици. Резултатът е, че термините бяха запомнени и възпроизведени на 90%.

- Последното проверочно упражнение беше издиктуване на изречения от текста на български за превод на английски. Направено бе сравнение с оригиналния текст на английски.

- Коментираха се резултатите.

Проведените по този начин занятия и разнообразните помощни дейности и учебни стратегии установиха сравнително добро темпо и ниво на възприемане и усвояване на основна и специфична за МГУ терминология. По този начин беше постигната целта на настоящия проект, а именно: повишаване на когнитивните умения на студентите и подобряване на работата им със специфични термини и с техническа литература по специалността им.

Изпълнението на поставените задачи и анализът на изпълнението им дадоха възможност да се съпостави процента на техническите термини, разпознати от студентите, и предостави информация доколко успешен е процесът на обучение по специализиран чужд език в МГУ „Св. Иван Рилски“.

Изводи относно работата по втора фаза на проекта:

- * Разработиха се учебни таблици с термини от три области: общоакадемична, общонаучна и специфична минно-геоложка.

- * Студентите работиха в съставянето на терминологични банки в трите области с превод от съответния изучаван чужд език на български.

- * Коментарът на грешките при превода на терминологични единици подобри когнитивните способности на студентите.

- * Съпоставянето на резултатите от индивидуалната работа на участниците в отделните групи мотивира курсистите и стимулира познавателните им стремежи.

- * Сравняването на резултатите в групите като цяло даде основание за правене на изводи относно приложимостта на работа с терминологични банки.

- * Анализът на дейностите по езици позволява да се подбере

най-правилната стратегия при въвеждане/извличане, затвърждаване и активно възпроизвеждане на терминологични единици.

След реализирането на проекта се **постигнаха следните резултати**:

- развиха се когнитивните умения на студентите;
- разви се способността им за работа със специализирани материали и с техническа литература;
- подобриха се уменията им за идентифициране на технически термини на чужд език;
- подобриха се комуникативните умения на студентите;
- определи се влиянието на познанията по роден език върху възприемането на терминология на чужд език;
- определиха се тенденциите и степента на влияние на чуждата терминология върху българската;
- чуждоезиковото обучение насърчи интересите на студентите и стимулира самочувствието им;
- чуждоезиковото обучение отговори на съвременните образователни тенденции.

Ползите от работата по проекта за студентите-участници в проекта бяха следните:

- Разработването на идентичен текст от научната сфера и на трите факултета, а не само от тясно научната насоченост по специалности, привнесе състезателен елемент в работата на студентите.

- Обучаемите директно участваха в процеса по документиране на правилните български значения на технически термини в модула по специализиран чужд език. По този начин активността им в учебния процес бе насърчена.

- Студентите имаха възможност да се запознаят с банка с терминологични единици от областта на общоакадемичната, общонаучната и основната специфична минно-геоложка терминология.

- Изгладиха неточностите и подобриха понятийния си апарат.

- Постепенното овладяване на термини увеличи самочувствието на обучаемите.

- Разшири се научният кръгзор на студентите. Така те бяха стимулирани за продължаващо търсене на научни знания.

- Самостоятелната им реферационна и изследователска работа допринесе и за по-устойчивото овладяване на техническата терминология.

- Пряко следствие от горното бе постигнатата свободата при ползване на общоакадемична и специализирана терминология. Същата е необходимост в процеса на по-нататъшното им обучение и по-добрата им професионална реализация в бъдеще.

- Не на последно място, овладяването на терминологичен минимум, съпроводено от асоциативни връзки, провокира някои от изявените студенти да прехвърлят границите на изучавания от тях чужд език и да търсят аналогии в други езици.

Ползите от работата по проекта за преподавателите-участници в проекта са следните:

- Съпоставянето на резултатите от работата на студентите в различните групи, изучаващи английски, немски, френски, испански или руски език, помогна на преподавателите в катедрата да открият общи затруднения при овладяването на терминологични единици и при правенето на учебен технически превод на различните езици.

- Сравнителното изследване на работата на студентите в края на единия семестър и в началото на следващия даде възможност да се повиши ефективността на обучението по специализиран чужд език в областта на минното дело и геологията.

- Създадени бяха терминологични банки с паралелни термини на български и на петте чужди езика, изучавани в МГУ, а също и обобщена шестезична банка, което се прави за пръв път в чуждоезиковото обучение в МГУ „Св. Иван Рилски“ от създаването му до днес. Те ще бъдат от полза за справка на вече работилите по проекта студенти и преподаватели, а също и за бъдещи студенти, работещи с терминология от съответните области на научното познание.

Перспективи за бъдеща работа:

При евентуална бъдеща работа по дейности, започнати в настоящия проект, би могло да се предлагат и други методи за затвърждаване на извлечени термини.

Освен това би могло да се разширят създадените терминологични банки с паралелни термини на български и на петте чужди езика, изучавани в МГУ, което важи и за обобщените шестезични банки.

Същите биха били от практическа полза за справка на вече работилите по проекта студенти и преподаватели, а също и за бъдещи студенти, работещи с терминология от съответните области на научното познание.

Със средства, планирани и отпуснати по проекта, закупихме: специализиран българско-испански и испанско-български технически речник; нови учебни помагала за обучение в модула по общоупотребим немски език - 11 бр. граматика, 1 помагало с граматически упражнения, 1 курс за ниво А1-В1; нови учебни помагала за обучение в модула по общоупотребим руски език - учебници с работни тетрадки за нива А2 и В1; допълнихме и бройката учебни помагала, използвани за обучението в трите нива по английски език в потока във факултетите; допълнихме и бройката учебни помагала, използвани за обучението в ниските нива по английски език в спец. КТИД извън потока. Закупените речници и помагала служат както за повишаване на квалификацията на преподавателите от катедрата, така и на студентите в модула по специализиран чужд език. Накрая, със средства от бюджета на проекта закупихме и части за компютър за нуждите на катедра „Чужди езици“, предвид необходимостта ползваните в катедрата технически средства да бъдат осъвременени и годни за работа с терминологични банки и съвременни бази данни и ресурси.

Към 15.XI.2019 г. сме усвоили 100% от средствата по проекта, предвидени в плана-сметката, както следва:

- По т.2 („Разходи за краткотрайни материални активи“), със 7 бр. фактури, между 31.X. и 15.XI.2019 г. сме усвоили 1124,99 лв. от цялата планирана сума от 1125,00 лв. за закупуването на: 1 бр. речник по испански език, 13 бр. учебни помагала по немски език, части за компютър за нуждите на кат. „Чужди езици“, 6 бр. учебни помагала по руски език, 12 бр. учебни помагала по английски език.

- По т. 4.2 („Разходи, свързани с публикуване на резултатите от изследванията“), по план възлизащи на 365,00 лв. за отпечатване на годишното издание на „Известия на ДЧЕС“, т. XIX/2019 г., сме усвоили цялата сума чрез вътрешно плащане към Издателска къща „Св. Ив. Рилски“ - МГУ-НИД с Доклад от 30.X.2019 г. до Ректора на МГУ „Св. Иван Рилски“ и с Протокол от ИК „Св. Ив. Рилски“ - МГУ-НИД от 04.11.2019 г. За изданието към момента са събрани 6

материала и се планира броят на списанието да влезе за печат до края на годината.

- По т.6 („Разходи за такси за правоучастие“), по план възлизащи на 210,00 лв. за 2 (две) заявени участия в 62-та Международна научна конференция'2019 на МГУ по 80,00 лв. и 1 (една) публикация от 50,00 лв., сме усвоили цялата сума чрез вътрешно плащане към НИД на 3-те броя такси - доклад от 15 юли 2019 г. Публикуването на 1 (една) статия в изданието Journal of Mining and Geological Sciences, заявено от кат. „Физическо възпитание и спорт“, бе заменено от уговорено между проф. Й. Иванов, ст пр. М. Христова и ст. пр. Цв. Вукадинова участие на последната в конференцията чрез изнасяне на доклад. Разликата между заплатените, заявени по проекта такси за правоучастия и публикация, и това допълнително участие не се поема от бюджета на проекта.

- По т.7 („Заплащане на рецензенти на отчетите“), по план възлизащи на 100,00 лв., към момента са усвоени половината от предвидените средства - доклад от 04.XI.2019 г. до ректора на МГУ „Св. Иван Рилски“.

Резултатите от работата по първата фаза на проекта и до средата на м. октомври 2019 г. бяха представени на 62-та Международна научна конференция'2019 на МГУ и отпечатани на английски език в годишното издание на МГУ Journal of Mining and Geological Sciences, Volume 62/2019, Number 4 под заглавие „Въвеждане на академична и институционална терминология и анализ на уменията на студентите за разпознаване и превеждане на специфични термини при работа с научни текстове на чужд език в МГУ „Св. Иван Рилски“ (на английски: “Introducing Academic and Institutional Terminology and Analysis of Students' Skills to Recognise and Translate Specific Terms in Their Work with Scientific Foreign Language Texts at the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”)).

18.XI.2019 г.

Ръководител на проекта: (п)

.....
/ст. пр. Милена Първанова/

ШЕСТЕЗИЧНА УЧЕБНА ТЕРМИНОЛОГИЧНА БАНКА

ОБЩОАКАДЕМИЧНА ТЕРМИНОЛОГИЯ						
1.	<i>български език</i>	<i>английски език</i>	<i>немски език</i>	<i>френски език</i>	<i>испански език</i>	<i>руски език</i>
2.	кандидатстване в университет	applying for a university	die Bewerbungszeit an einer Universität	postuler à une université	aplicar a una universidad	прием в университет
3.	доц.	Assoc. Prof.	der Dozent	Maître de conférence	profesor/a Titular	доц.
4.	Заместник-ректор	Deputy Rector	Stellvertretender Rektor	Vice-recteur; Vice-rectrice	Vicerrector/a	Заместитель Ректора
5.	университет	university; University of...	die Universität	Université; Université de	universidad; Universidad de	университет
6.	Дни на отворените врати	Open Days	Tage der offenen Tür	Jours des portes ouvertes	Días de las puertas abiertas	Дня открытых дверей
7.	структура	structure	die Struktur	structure	estructura	структура
8.	висше училище	higher school	die Hochschule	École supérieure	Escuela superior	высшее учебное заведение
9.	звено	unit	die Abteilung	unité	unidad	звено
10.	факултет	faculty; the Faculty of...	die Fakultät	faculté; la Faculté de	facultad; la Facultad de ...	факультет
11.	филиал	branch	die Zweigstelle	filiale	sucursal	филиал
12.	департамент	department	die Abteilung	département	departamento	департамент

13.	Департамент „Чужди езици и спорт“	the Department of Foreign Languages and Sports	die Abteilung für Fremdsprachen und Sport	le Département des Langues étrangères et du Sport	el Departamento de Lenguas extranjeras y Deporte	Департамент „Иностранни езици и спорт“
14.	предлагат обучение	offer training	Ausbildung anbieten	offre formation	ofrece formación	предлагат обучение
15.	бакалаври	students taking a bachelors' degree	(auf) Bachelor	étudiants à la licence	estudiantes de licenciatura	бакалаври
16.	магистранти	students taking a masters' degree	(auf) Master	étudiants à la maîtrise/master	estudiantes de maestría	магистранти
17.	редовна форма	full-time (student)/(training)	die Vollzeitausbildung	étudiants à temps complet (étudiant)	a tiempo completo (estudiante)	очна форма
18.	заочна форма	part-time (student)/(training)	die Teilzeitausbildung	étudiants à temps partiel (étudiant)	a tiempo parcial (estudiante)	заочна форма
19.	докторант	PhD student	die Doktoranden	étudiants au doctorat	estudiante de doctorado	аспиранти
20.	се изучават науки	branches of science are taught	Wissenschaften werden studiert	on étudie sciences	se enseñan ramas de ciencias	изучават науки
21.	се придобиват знания	knowledge is acquired	Wissen wird erworben	on acquiert des connaissances	se adquieren conocimientos	придобиват знания
22.	дисциплини	course units	die Fächer	matières; disciplines	asignaturas	дисциплини
23.	обща дисциплина	common course units	allgemeine Fächer	matières, disciplines générales	asignaturas generales	обща дисциплина
24.	се преподават	are offered	werden unterrichtet	on donne	se enseñan	преподават
25.	студенти	students	die Studenten	étudiants	estudiantes	студенти

26.	специалности	courses of studies	die Studienfächer	specialités; courses	carreras	специальность
27.	ВУЗ	higher educational institution	die Hochschule/die Universität	institution d'enseignement supérieur	institución de enseñanza superior	ВУЗ
28.	получените знания	the knowledge acquired	die erworbenen Wissen	les connaissances acquises	los conocimientos adquiridos	полученные знания
29.	възпитаници	graduates	die Absolventen	gradués, diplômés	graduados	воспитаники
30.	възпитаници от специалност	graduates from the course of studies in	die Absolventen des Faches	gradués de l'étude de	graduados de la carrera de	воспитаники специальности
31.	предлагат се знания	knowledge is offered to	Wissen wird angeboten	on offer des connaissances	se ofrecen conocimientos	предлагаются знания
32.	знания, получавани в	knowledge obtained at	Wissen wird erworben in	connaissances obtenues en	conocimientos obtenidos en	знания, получаемые
33.	висше образование	higher education; a degree	die Hochschul-ausbildung	education supérieure	educación superior	высшее образование
34.	завършилите висшето си образование	the holders of a degree in...from...	die Hochschul-absolventen	les gradués de l'enseignement supérieur	los titulados de educación superior	закончившие свое высшее образование
35.	завършилите висшето си образование в МГУ	the holders of a degree from the University of Mining and Geology	die Hochschul-absolventen der Universität für Bergbau und Geologie	les gradués de l'enseignement supérieur de l'Université des Mines et de Géologie "Saint Ivan Rilski"	los titulados de grado superior de la Universidad de Minería y Geología	закончившие свое высшее образование в ГГУ

36.	да се реализират в	find occupational fulfilment in	tätig sein	trouvent une réalisation professionnelle en	encuentran realización profesional en	реализовать
37.	да подготви кадри	train staff	Mitarbeiter vorbereiten	préparer des professionnels	formar profesionales	подготовить кадры
38.	възпитаниците ни	our graduates/the graduates of our university	die Absolventen	notres gradués	nuestros graduados	наши воспитаники
39.	намират работа	are employed in	unsere Absolventen	trouvent du travail	encuentran trabajo	находят работу
40.	обучението по чужд език	foreign language teaching	eine Arbeit finden	l'enseignement de langues étrangères	la enseñanza de lenguas extranjeras	изучение иностранного языка
41.	семестър	term; semester	das Lernen von Fremdsprachen	semestre	semestre	семестр
42.	бакалавърска степен	Bachelor's degree	das Semester	licence	licenciatura	бакалаврская степень
43.	в бакалавърска степен	in the Bachelor's degree	Bachelor Studium	licencié	en la licenciatura	в бакалаврской степени
44.	академична година	academic year	akademisches Jahr	année académique	año académico	академический год
45.	в първи курс	(students) in their first year at university	im Erstsemester	(étudiants) de première année universitaire	(estudiantes) en su primer año en la universidad	в первом курсе
46.	обучение	education; training	die Ausbildung	éducation; formation	educación; formación	обучение

47.	възможности за обучение	opportunities for training	die Ausbildungs-möglichkeiten	possibilités d'éducation	oportunidades de educación	възможности обучения
48.	работа след дипломиране	employment following your graduation	die Arbeit nach dem Studium	travail après l'obtention d'un diplôme	trabajo después de graduarse	работа после дипломирования
49.	реализация	occupational fulfilment; employment	die Realisierung	réalisation professionnelle	realización profesional	уверенная реализация
50.	сигурна реализация	secure fulfilment	sichere Realisierung	réalisation sûre	realización segura	реализация
51.						
52.						

ШЕСТЕЗИЧНА УЧЕБНА ТЕРМИНОЛОГИЧНА БАНКА

МИННО-ГЕОЛОЖКА ТЕРМИНОЛОГИЯ						
	български език	английски език	немски език	френски език	испански език	руски език
1.	Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“	University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”	die Universität für Bergbau und Geologie “St. Ivan Rilski”	Université des Mines et de Géologie “Saint Ivan Rilski”	Universidad de Minería y Geología “San Iván Rilski”	Горно-геологически университет „Св. Иван Рилски“
2.	Геолого-проучвателен факултет	the Faculty of Geo-Exploration	die Fakultät für geologische Untersuchungen	la Faculté de Géologie et d’Exploration	la Facultad de Exploración Geológica	Геолого-разведочный факультет
3.	Минно-технологичен факултет	the Faculty of Mining Technology	die Fakultät für Bergbautechnologie	la Faculté de Technologies Minières	la Facultad de Tecnologías Mineras	Горно-технологически факультет
4.	Минно-електромеханичен факултет	the Faculty of Mining and Electromechanics	die Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus	la Faculté des Mines et d’Électromécanique	la Facultad de Minería y Eletromecánica	Горно-електромеханически факультет
5.	Филиал Кърджали	the Kardzhali Branch	die Zweigstelle Kurdzhali	filiale de Kardzhali	sucursal en la ciudad de Kardzhali	Филиал Кърджали

6.	Департамент „Чужди езици и спорт“	the Department of Foreign Languages and Sports	die Abteilung für Fremdsprachen und Sport	le Département des Langues Etrangères et du Sport	el Departamento de Lenguas extranjeras y Deporte	Департамент „Иностранни езици и спорт“
7.	науки за Земята	Earth sciences	die Geowissenschaften	sciences de la Terre	ciencias de la Tierra	науки о Земле
8.	скала/скали	rock/rocks	die Gesteine	roche/roches	roca/rocas	скалы
9.	минералите	the minerals	die Mineralien	minéraux	minerales	минералы
10.	състав	composition	die Zusammensetzung	composition	composición	состав
11.	произход	origin/genesis	die Herkunft	origine	origen/génesis	произхождение
12.	начин на образуване	mode of formation	die Bildungsart	mode de formation	modo de formación	способ образувания
13.	разпространение	distribution	die Verbreitung	distribution	distribución	распространение
14.	свойства	properties	die Eigenschaften	propriétés	propiedades	свойства
15.	Обща геология	General Geology	die allgemeine Geologie	géologie générale	geología general	Общая геология
16.	минералогия	mineralogy	die Mineralogie	minéralogie	mineralogía	Минералогия
17.	минерал	mineral	das Mineral	minéral	mineral	минерал
18.	неорганични вещества	inorganic substances	anorganische Substanzen	substances inorganiques	substancias inorgánicas	неорганические вещества
19.	физични свойства	physical properties	physikalische Eigenschaften	propriétés physiques	propiedades físicas	физические свойства
20.	химически свойства	chemical properties	chemische Eigenschaften	propriétés chimiques	propiedades químicas	химические свойства

21.	обща минералогия	general mineralogy	allgemeine Mineralogie	minéralogie générale	mineralogía general	общая минералогия
22.	детерминативна минералогия	determinative mineralogy	bestimmende Mineralogie	minéralogie déterminative	mineralogía determinativa	определяющая минералогия
23.	генезис на минералите	mineral genesis	die Entstehung der Mineralien	genèse des minéraux	génesis de los minerales	генезис минералов
24.	дескриптивна минералогия	descriptive mineralogy	beschreibende Mineralogie	minéralogie descriptive	mineralogía descriptiva	описательная минералогия
25.	икономическа минералогия	economic mineralogy	ökonomische Mineralogie	minéralogie économique	mineralogía económica	экономическая минералогия
26.	ГПФ	the Faculty of Geo-Exploration	die Fakultät für Geologische Untersuchungen	la Faculté de Géologie et d'Exploration	la Facultad de Exploración Geológica	ГРФ (Геологоразведочный факультет)
27.	МТФ	the Faculty of Mining Technology	die Fakultät für Bergbautechnologie	la Faculté de Technologies Minières	la Facultad de Tecnologías Mineras	ГТФ (Горно-технологический факультет)
28.	МЕМФ	the Faculty of Mining and Electromechanics	die Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus	la Faculté des Mines et d'Electro-mécanique	la Facultad de Minería y Eletromecánica	ГМЭФ Горно-электромеханический факультет
29.	минно-геоложка дейност	mining and geological activity	Bergbau und geologische Aktivität	activité minière et géologique	actividad minera y geológica	горно-геологическая деятельность
30.	добив	extraction / mining / quarrying	die Gewinnung	extraction / minerie	extracción / minería	добыча
31.	добив на полезни ископаеми	extraction of minerals	die Gewinnung von Mineralien	extraction des minerais	extracción de minerales	добыча полезных ископаемых

32.	открит добив	opencast mining	der Tagebau	extraction à ciel ouvert	extracción a cielo abierto	открытая добыча
33.	минен добив	quarrying	der Bergbau	minerie	minería	горная добыча
34.	повърхността на земята	the surface of the earth	die Erdoberfläche	la surface de la terre	en la superficie de la tierra	поверхность земли
35.	подземен добив	underground mining	der Untertagebau	extraction souterraine	extracción subterránea	подземная добыча
36.	експлозиви	explosives	die Sprengstoffe	explosives	explosivos	взрывчатые вещества
37.	руднична вентилация	mine ventilation	die Grubenbewetterung	ventilation minière	ventilación minera	рудничная/ шахтная вентилация
38.	доставя въздух	supplies the air	liefert Luft	fournit l'air	proporciona aire	доставляет воздух
39.	съоръжения	facilities	die Einrichtungen	installations	equipamientos	сооружения
40.	земята	the earth	die Erde	la Terre	la Tierra	земля
41.	механика	mechanics	die Mechanik	la mécanique	mecánica	механика
42.	физика	physics	die Physik	Physique	física	физика
43.	движение	movement	die Bewegung	mouvement	movimiento	движение
44.	еволуция	evolution	die Entwicklung	évolution	evolución	эволюция
45.	тела	bodies	die Körper	corps	cuerpos	тела
46.	въздействие на сили	the influence of forces	die Auswirkung von Kräften	L'influence des forces	la influencia de fuerzas	воздействие сил
47.	проучване	exploration	die Erforschung	exploration	exploración	изучении
48.	класическа механика	classical mechanics	die klassische Mechanik	la mécanique classique	mecánica clásica	классическая механика
49.	теоретична механика	theoretical mechanics	die theoretische Mechanik	la mécanique théorique	mecánica teórica	теоретическая механика

50.	скален масив	the rock mass / the rock massif	das Felsmassiv	massif des roches	macizo de rocas	скальный массив
51.	строеж	construction	die Konstruktion, der Aufbau	construction	construcción	строительство
52.	конструкции, поддържащи скалите	structures supporting the rocks	Strukturen, die die Felsen stützen	constructions soutenant les roches	estructuras que sostienen las rocas	конструкциям, поддерживающие скал
53.	безопасната работа	the safe operation	sicherer Betrieb	travail sûr	trabajo seguro	безопасность работы
54.	миньори	miners	die Bergarbeiter	mineurs	mineros	шахтеры
55.	инженер	engineer	der Ingenieur	ingénieur	ingenieros	инженеры
56.	сферата на приложение	field of application	das Anwendungsfeld	la sphère d'application	la esfera de aplicación	сфера приложения
57.	минни инженери	mining engineers	die Bergbauingenieure	ingénieurs miniers	ingenieros mineros	горные инженеры
58.	специалност „Подземно строителство“	the course of studies in Underground Construction	das Fach "Tiefbau"	course "Construction souterraine"	carrera "Construcción subterránea"	специальность „Подземное строителство“
59.	тунел	tunnel	der Tunnel	tunnel	túnel	туннель
60.	минно и добивно дело	mining	der Bergbau und der Gewinnungsbetrieb	exploitation et extraction minière	minería	горное и добывающее дело
61.	минни машини	mine machinery	die Bergbaumaschinen	machines minières	maquinas mineras	горные машины
62.	геотехника	geological equipment	die Geotechnik	équipement géologique	equipamiento geológico	геотехника

63.	проучвателни съоръжения	exploration facilities	die Forschungs-ausrüstungen	équipement d'exploration	equipamiento de exploración	исследовательские сооружения
64.	електротехнически съоръжения	electrical facilities	elektrotechnische Ausrüstungen	équipement électrotechnique	equipamiento eléctrico	електротехнически сооружения
65.	електроника	electronics	die Elektronik	électronique	electrónica	електроника
66.	среда (обкръжаващата среда)	the environment	die Umgebung	milieu	medioambiente	околваща среда
67.	инсталират	install	installieren	installent	instalan	инсталировать
68.	машини	machines	die Maschinen	machines	máquinas	машины
69.	електрификация	electrification	die Elektrifizierung	électrification	electrificación	електрификация
70.	минна механизация	mining mechanisation	die Bergwerk-mechanisierung	mécánisation minière	mecanización minera	горна механизация
71.	техническата страна	the technical side	die technische Seite	la part technique	la parte técnica	техническа страна
72.	автоматизация	automation	die Automatisierung	automatisation	automatización	автоматизация
73.	функциониране на машините	operation of machines	der Betrieb der Maschinen	fonctionnement des machines	funcionamiento de las máquinas	работа на машини
74.	компютризация	computerisation	die Computerisierung	informatisation des machines	computarización	компютризация
75.	процеси	processes	die Prozesse	processus	procesos	процеси
76.	безопасно	safe	sicher	sûr	seguro	безопасное
77.	ефективност	efficiency	die Effizienz	efficacité	eficacia	эффективность
78.	контрол	control	die Kontrolle	contrôle	control	контроль

79.	минни предприятия	mining enterprises	die Bergbauunternehmen	entreprises minières	empresas mineras	горные предприятия
80.	съоръжения	equipment	die Einrichtungen	équipements; installations	equipamientos	сооружения
81.	кариери	quarries	die Steinbrüche	carrières	canteras	карьеры
82.	скални блокове	rock blocks	die Steinblöcke	blocs rocheux	bloques de rocas	скальные глыбы
83.	каменната настилка за пътищата	stone ballasting for the roads	das Steinpflaster	revêtement de pierre pour les chemins	manto de escollera para carreteras	каменными покрытиями для дорог
84.	индустриален мениджмънт	industrial management	das Industrie-management	management industriel	management/ dirección industrial	индустриальный мениджмент
85.	намаляване на риска	risk reduction	die Risikominderung	réduction du risque	reducción del riesgo	уменьшение риска
86.	екологична чистота	environmental cleanliness	ökologische Sauberkeit	propreté écologique	pureza ecológica	экологическая чистота
87.	безопасни вещества	safe substances	sichere Stoffe	substances sûres	substancias seguras	безопасные вещества
88.	материали	materials	die Materialien	matériaux	materiales	материалы
89.	промишленост	industry	die Industrie	industrie	industria	промышленность
90.	металургия	metallurgy	die Metallurgie	métallurgie	metalurgia	металлургия
91.	МГУ	the University of Mining and Geology	die Universität für Bergbau und Geologie	l'Université des Mines et de Géologie	la Universidad de Minería y Geología	ГГУ
92.	геолози	geologists	die Geologen	géologues	geólogos	геологи

93.	проучватели	prospectors	die Erzsucher	prospecteurs	exploradores	исследователи
94.	еколози	ecologists	die Umweltschützer, die Ökologen	écologues	ecólogos	экологи
95.	информатици	information experts	die Informatiker	informaticiens	informáticos	специалисты информатики
96.	изучаването	the study	das Studium	l'étude	el estudio	изучение
97.	добиването	the extraction	die Gewinnung	l'extraction	la extracción	добыча
98.	суровини	raw materials	die Rohstoffe	matières primaires	materias primas	сырье
99.	използването на суровини и материали	the use of raw materials	die Verwendung von Rohstoffen und Materialien	usage des matières primaires et des matériaux	el uso de materias primas y materiales	использование сырья и матерьялов
100.						
101.						

ШЕСТЕЗИЧНА УЧЕБНА ТЕРМИНОЛОГИЧНА БАНКА

ОБЩОАКАДЕМИЧНА И МИННО-ГЕОЛОЖКА ТЕРМИНОЛОГИЯ						
	<i>български език</i>	<i>английски език</i>	<i>немски език</i>	<i>френски език</i>	<i>испански език</i>	<i>руски език</i>
1.	кандидатстване в университет	applying for a university	die Bewerbungszeit an einer Universität	postuler à une université	aplicar a una universidad	прием в университет
2.	доц.	Assoc. Prof.	der Dozent	Maître de conférences	profesor/a Titular	доцент
3.	Заместник-ректор	Deputy Rector	Stellvertretender Rektor	Vice-recteur; Vice-rectrice	Vicerrector/a	Заместитель Ректора
4.	университет	university; University of...	die Universität	université; Université de	universidad; Universidad de	университет
5.	Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“	the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”	die Universität für Bergbau und Geologie “St. Ivan Rilski”	Université des Mines et de Géologie “Saint Ivan Rilski”	Universidad de Minería y Geología “San Iván Rilski”	Горно-геологически университет „Св. Иван Рильский“
6.	Дни на отворените врати	Open Days	Tage der offenen Tür	Jours des portes ouvertes	Días de las puertas abiertas	Дня открытых дверей
7.	структура	structure	die Struktur	structure	estructura	структура
8.	висше училище	higher school	die Hochschule	École supérieure	Escuela superior	высшее учебное заведение

9.	звено	unit	die Abteilung	unité	unidad	звено
10.	факултет	faculty; the Faculty of...	die Fakultät	faculté; la Faculté de	facultad; la Facultad de ...	факултет
11.	Геолого-проучвателен факултет	the Faculty of Geo-Exploration	die Fakultät für geologische Untersuchungen	la Faculté de Géologie et d'Exploration	la Facultad de Exploración Geológica	Геолого-разведочный факултет
12.	Минно-технологичен факултет	the Faculty of Mining Technology	die Fakultät für Bergbautechnologie	la Faculté de Technologies Minières	la Facultad de Tecnologías Mineras	Горно-технологический факултет
13.	Минно-електромеханичен факултет	the Faculty of Mining and Electromechanics	die Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus	la Faculté des Mines et d'Électromécanique	la Facultad de Minería y Eletromecánica	Горно-електромеханически факултет
14.	филиал	branch	die Zweigstelle	filiale	sucursal	филиал
15.	Филиал Кърджали	the Kardzhali Branch, UMG	die Zweigstelle Kurdzhali	filiale de Kardzhali	sucursal en la ciudad de Kardzhali	Филиал Кърджали
16.	департамент	department	die Abteilung	département	departamento	департамент
17.	Департамент „Чужди езици и спорт“	the Department of Foreign Languages and Sports	die Abteilung für Fremdsprachen und Sport	le Département des Langues étrangères et du Sport	el Departamento de Lenguas extranjeras y Deporte	Департамент „Иностранни езици и спорт“
18.	предлагат обучение	offer training	Ausbildung anbieten	offrent formation	ofrece formación	предлагат обучение
19.	бакалаври	students taking a bachelor's degree	(auf) Bachelor	étudiants à la licence	estudiantes de licenciatura	бакалаври

20.	магистранти	students taking a master's degree	(auf) Master	étudiants à la maîtrise/master	estudiantes de maestría	магистранты
21.	редовна форма	full-time (student)/(training)	die Vollzeitausbildung	étudiants à temps complet (étudiant)	a tiempo completo (estudiante)	очная форма
22.	задочна форма	part-time (student)/(training)	die Teilzeitausbildung	étudiants à temps partiel (étudiant)	a tiempo parcial (estudiante)	заочная форма
23.	докторанти	PhD students	die Doktoranden	étudiants au doctorat	estudiante de doctorado	аспиранты
24.	се изучават науки	branches of science are taught	Wissenschaften werden studiert	on étudie sciences	se enseñan ramas de ciencias	изучаются науки
25.	науки за Земята	Earth sciences	die Geowissenschaften	sciences de la Terre	ciencias de la Tierra	науки о Земле
26.	скала/скали	rock/ rocks	die Gesteine	roche/roches	roca/rocas	скалы
27.	минералите	the minerals	die Mineralien	minéraux	minerales	минералы
28.	състав	composition	die Zusammensetzung	composition	composición	состав
29.	произход	origin/genesis	die Herkunft	origine	origen/génesis	происхождение
30.	начин на образуване	mode of formation	die Bildungsart	mode de formation	modo de formación	способ образования
31.	разпространение	distribution	die Verbreitung	distribution	distribución	распространение
32.	свойства	properties	die Eigenschaften	propriétés	propiedades	свойства
33.	Обща геология	General Geology	die allgemeine Geologie	géologie générale	geología general	Общая геология
34.	минералогия	mineralogy	die Mineralogie	minéralogie	mineralogía	Минералогия
35.	минерал	mineral	das Mineral	minéral	mineral	минералы
36.	неорганични вещества	inorganic substances	anorganische Substanzen	substances inorganiques	substancias inorgánicas	неорганические вещества

37.	физични свойства	physical properties	physikalische Eigenschaften	propriétés physiques	propiedades físicas	физические свойства
38.	химически свойства	chemical properties	chemische Eigenschaften	propriétés chimiques	propiedades químicas	химические свойства
39.	обща минералогия	general mineralogy	allgemeine Mineralogie	minéralogie générale	mineralogía general	общая минералогия
40.	детерминативна минералогия	determinative mineralogy	bestimmende Mineralogie	minéralogie déterminative	mineralogía determinativa	определяющая минералогия
41.	генезис на минералите	mineral genesis	die Entstehung der Mineralien	genèse des minéraux	génesis de los minerales	генезис минералов
42.	дескриптивна минералогия	descriptive mineralogy	beschreibende Mineralogie	minéralogie descriptive	mineralogía descriptiva	описательная минералогия
43.	икономическа минералогия	economic mineralogy	ökonomische Mineralogie	minéralogie économique	mineralogía económica	экономическая минералогия
44.	се придобиват знания	knowledge is acquired	Wissen wird erworben	on acquiert des connaissances	se adquieren conocimientos	приобретаются знания
45.	ГПФ	the Faculty of Geo-Exploration	die Fakultät für geologische Untersuchungen	la Faculté de Géologie et d'Exploration	la Facultad de Exploración Geológica	ГРФ (Геологоразведочный факультет)
46.	дисциплини	course units	die Studienfächer	matières; disciplines	asignaturas	дисциплины
47.	общи дисциплини	common course units	allgemeine Studienfächer	matières, disciplines générales	asignaturas generales	общие дисциплины
48.	се преподават	are offered	werden unterrichtet	on donne	se enseñan	преподают

49.	МТФ	the Faculty of Mining Technology	die Fakultät für Bergbautechnologie	la Faculté de Technologies Minières	la Facultad de Tecnologías Mineras	ГТФ (Горно-технологический факультет)
50.	студенти	students	die Studenten	étudiants	estudiantes	студенты
51.	МЕМФ	the Faculty of Mining and Electromechanics	die Fakultät für Elektrifizierung und Mechanisierung des Bergbaus	la Faculté des Mines et d'Electromécanique	la Facultad de Minería y Eletromecánica	Горно-электромеханический факультет
52.	минно-геоложка дейност	mining and geological activity	Bergbau- und geologische Aktivität	activité minière et géologique	actividad minera y geológica	горно-геологическая деятельность
53.	специалности	courses of studies	die Studiengänge	spécialités; courses	carreras	специальности
54.	добив	extraction / mining / quarrying	die Gewinnung	extraction / minerie	extracción / minería	добыча
55.	добив на полезни ископаеми	extraction of minerals	die Gewinnung von Bodenschätzen	extraction des minerais	extracción de minerales	добыча полезных ископаемых
56.	открит добив	opencast mining	der Tagebau	extraction à ciel ouvert	extracción a cielo abierto	открытая добыча
57.	минен добив	quarrying/mining	der Bergbau	minerie	minería	горная добыча
58.	повърхността на земята	the surface of the earth	die Erdoberfläche	la surface de la terre	en la superficie de la tierra	поверхность земли
59.	подземен добив	underground mining	der Untertagebau	extraction souterraine	extracción subterránea	подземная добыча
60.	експлозиви	explosives	die Sprengstoffe	explosives	explosivos	взрывчатые вещества

61.	руднична вентилация	mine ventilation	die Grubenbewetterung	ventilation minière	ventilación minera	рудничная/ шахтная вентилация
62.	доставя въздух	supplies the air	liefert Luft	fournit l'air	proporciona aire	доставляет воздух
63.	съоръжения	facilities	die Einrichtungen	installations	equipamientos	сооружения
64.	земята	the earth	die Erde	la Terre	la Tierra	земля
65.	механика	mechanics	die Mechanik	la mécanique	mecánica	механика
66.	физика	physics	die Physik	physique	física	физика
67.	движение	movement	die Bewegung	mouvement	Movimiento	движение
68.	еволуция	evolution	die Entwicklung	évolution	evolución	эволюция
69.	тела	bodies	die Körper	corps	cuerpos	тела
70.	въздействие на сили	the influenceof forces	die Auswirkung von Kräften	l'influence des forces	la influencia de fuerzas	воздействие сил
71.	проучване	exploration	die Erforschung	exploration	exploración	изучении
72.	класическа механика	classical mechanics	die klassische Mechanik	la mécanique classique	mecánica clásica	классическая механика
73.	теоретична механика	theoretical mechanics	die theoretische Mechanik	la mécanique théorique	mecánica teórica	теоретическая механика
74.	скален масив	the rock mass / the rock massif	das Felsmassiv	massif des roches	macizo de rocas	скальный массив
75.	строеж	construction	die Konstruktion, der Aufbau	construction	construcción	строительство
76.	конструкции, поддържащи скалите	structures supporting the rocks	Strukturen, die die Felsen stützen	constructions soutenant les roches	estructuras que sostienen las rocas	конструкциям, поддерживающие скал

77.	безопасната работа	the safe operation	sicherer Betrieb	travaille sûr	trabajo seguro	безопасность работы
78.	миньори	miners	die Bergarbeiter	mineurs	mineros	шахтеры
79.	инженер	engineer	der Ingenieur	ingénieur	ingenieros	инженеры
80.	сферата на приложение	field of application	das Anwendungsfeld	la sphère d'application	la esfera de aplicación	сфера приложения
81.	получените знания	the knowledge acquired	die erworbenen Wissen	les connaissances acquises	los conocimientos adquiridos	полученные знания
82.	минни инженери	mining engineers	die Bergbauingenieure	ingénieurs miniers	ingenieros mineros	горные инженеры
83.	възпитаници	graduates	die Absolventen	gradués, diplômés	graduados	воспитаники
84.	възпитаници от специалност	graduates from the course of studies in	die Absolventen des Studienganges	gradués de l'étude de	graduados de la carrera de	воспитаники специальности
85.	специалност „Подземно строителство“	the course of studies in Underground Construction	der Studiengang "Tiefbau"	course "Construction souterraine"	carrera "Construcción subterránea"	специальность „Подземное строительство“
86.	тунел	tunnel	der Tunnel	tunnel	túnel	туннел
87.	предлагат се знания	knowledge is offered to	Wissen wird angeboten	on offre des connaissances	se ofrecen conocimientos	предлагаются знания
88.	знания, получавани в	knowledge obtained at	Wissen wird erworben in	connaissances obtenues en	conocimientos obtenidos en	знания, получаемые в
89.	минно и добивно дело	mining	der Bergbau und der Gewinnungsbetrieb	exploitation et extraction minière	minería	горное и добывающее дело
90.	минни машини	mine machinery	die Bergbaumaschinen	machines minières	maquinas mineras	горные машины

91.	геотехника	geological equipment	die Geotechnik	équipement géologique	equipamiento geológico	геотехника
92.	проучвателни съоръжения	exploration facilities	die Forschungs-ausrüstungen	équipement d'exploration	equipamiento de exploración	исследовательски е сооружения
93.	електротехнически съоръжения	electrical facilities	elektrotechnische Ausrüstungen	équipement électrotechnique	equipamiento eléctrico	електротехнически е сооружения
94.	електроника	electronics	die Elektronik	électronique	electrónica	електроника
95.	среда	the environment	die Umgebung	milieu	medioambiente	окуруающа среда
96.	инсталират	install	installieren	installent	instalan	инсталировать
97.	машины	machines	die Maschinen	machines	máquinas	машины
98.	електрификация	electrification	die Elektrifizierung	électrification	electrificación	електрификация
99.	минна механизация	mining mechanisation	die Bergwerk-mechanisierung	mécanisation minière	mecanización minera	горная механизация
100.	техническата страна	the technical side	die technische Seite	la part technique	la parte técnica	техническая страна
101.	автоматизация	automation	die Automatisierung	automatisation	automatización	автоматизация
102.	функциониране на машините	operation of machines	der Betrieb der Maschinen	fonctionnement des machines	funcionamiento de las máquinas	работа машин
103.	компютризация	computerisation	die Computerisierung	informatisation des machines	computarización	компютеризация
104.	процеси	processes	die Prozesse	processus	procesos	процессы
105.	безопасно	safe	sicher	Sûr	seguro	безопасное
106.	ефективност	efficiency	die Effizienz	efficacité	eficacia	эффективность
107.	контрол	control	die Kontrolle	contrôle	control	контроль

108.	минни предприятия	mining enterprises	die Bergbauunternehmen	entreprises minières	empresas mineras	горные предприятия
109.	съоръжения	equipment	die Einrichtungen	équipements; installations	equipamientos	сооружения
110.	кариери	quarries	die Steinbrüche	carrières	canteras	карьеры
111.	скални блокове	rock blocks	die Steinblöcke	blocs rocheux	bloques de rocas	скальные глыбы
112.	каменната настилка за пътищата	stone ballasting for the roads	das Steinpflaster	revêtement de pierre pour les chemins	manto de escollera para carreteras	каменными покрытиями для дорог
113.	индустриален мениджмънт	industrial management	das Industriemanagement	management industriel	management/ dirección industrial	индустриальный мениджмент
114.	намаляване на риска	risk reduction	die Risikominderung	réduction du risque	reducción del riesgo	уменьшение риска
115.	екологична чистота	environmental cleanliness	ökologische Sauberkeit	propreté écologique	pureza ecológica	экологическая чистота
116.	безопасни вещества	safe substances	sichere Stoffe	substances sûres	substancias seguras	безопасные вещества
117.	материали	materials	die Materialien	matériaux	materiales	материалы
118.	промишленост	industry	die Industrie	industrie	industria	промышленность
119.	металургия	metallurgy	die Metallurgie	métallurgie	metalurgia	металлургия
120.	завършилите висшето си образование	the holders of a degree in...from...	die Hochschulabsolventen	les gradués de l'enseignement supérieur	los titulados de educación superior	закончившие свое высшее образование

121.	завършилите висшето си образование в МГУ	the holders of a degree from the University of Mining and Geology	die Hochschulabsolventen der Universität für Bergbau und Geologie	les gradués de l'enseignement supérieur de l'Université des Mines et de Géologie "Saint Ivan Rilski"	los titulados de grado superior de la Universidad de Minería y Geología	закончившие свое высшее образование в ГГУ
122.	МГУ	the University of Mining and Geology	die Universität für Bergbau und Geologie	l'Université des Mines et de Géologie	la Universidad de Minería y Geología	ГГУ
123.	да се реализират в	find occupational fulfilment in	tätig sein	trouvent une réalisation professionnelle en	encuentran realización profesional en	реализоваться
124.	геолози	geologists	die Geologen	géologues	geólogos	геологи
125.	проучватели	prospectors	die Erzsucher	prospecteurs	exploradores	исследователи
126.	еколози	ecologists	die Umweltschützer, die Ökologen	écologues	ecólogos	экологи
127.	информатици	information experts	die Informatiker	informaticiens	informáticos	специалисты информатики
128.	да подготви кадри	train staff	Mitarbeiter vorbereiten	préparer des professionnels	formar profesionales	подготовить кадры
129.	изучаването	the study	das Studium	l'étude	el estudio	изучение
130.	добиването	the extraction	die Gewinnung	l'extraction	la extracción	добыча
131.	суровини	raw materials	die Rohstoffe	matières premières	materias primas	сырье

132.	използването на суровини и материали	the use of raw materials	die Verwendung von Rohstoffen und Materialien	usage des matières primaires et des matériaux	el uso de materias primas y materiales	использование сырья и материалов
133.	възпитаниците ни	our graduates/the graduates of our university	unsere Absolventen	notres gradués	nuestros graduados	наши воспитаники
134.	намират работа	are employed in	eine Arbeit finden	trouvent du travail	encuentran trabajo	находят работу
135.	обучението по чужд език	foreign language teaching/(FLT)	der Fremd-sprachenunterricht	l'enseignement de langues étrangères	la enseñanza de lenguas extranjeras	изучение иностранного языка
136.	семестър	term; semester	das Semester	semestre	semestre	семестр
137.	бакалавърска степен	Bachelor's degree	Bachelor Studium	licence	licenciatura	бакалаврская степень
138.	в бакалавърска степен	in the Bachelor's degree	auf Bachelor	licencié	en la licenciatura	в бакалаврской степени
139.	академична година	academic year	akademisches Jahr	année académique	año académico	академический год
140.	в първи курс	(students) in their first year at university	im ersten Semester	(étudiants) de première année universitaire	(estudiantes) en su primer año en la universidad	в первом курсе
141.	обучение	education; training	die Ausbildung	éducation; formation	educación; formación	обучение
142.	възможности за обучение	opportunities for training	die Ausbildungsmöglichkeiten	possibilités d'éducation	oportunidades de educación	возможности обучения
143.	работа след дипломиране	employment following your graduation	die Arbeit nach dem Studium	travail après l'obtention d'un diplôme	trabajo después de graduarse	работа после дипломирования

144.	реализация	occupational fulfilment; employment	die Realisierung	réalisation professionnelle	realización profesional	реализация
145.	сигурна реализация	secure fulfilment	sichere Realisierung	réalisation sûre	realización segura	уверенная реализация
146.						
147.						
148.						
149.						

**Сравнителен анализ на когнитивните умения на студентите за
разпознаване на специфични термини
при работа с научни текстове на чужд език
в МГУ „Св. Иван Рилски“ – краен отчет
(Резюме)**

Представен е крайният отчет по проект на катедра „Чужди езици“, насочен към практическата страна в процеса на обучение на студенти в МГУ „Св. Иван Рилски“, гр. София в модула по специализиран чужд език. Определя се целта на проекта: активното разпознаване на термини в учебен текст с научна насоченост на съответния чужд език, включен в учебния план на студентите от специалностите в МГУ. Описват се дейностите, извършени по проекта от участващите преподаватели и студенти: изготвяне на идентичен текст, описващ организацията на учебната дейност в университета ни и реализацията на завършилите, предназначен за превод от чужд на български език; подготвителна работа с терминологичен речник; самостоятелна преводна работа по текста; въвеждане/възприемане на общоакадемична терминология; работа в среда Интернет за въвеждане/възприемане на институционална терминология на МГУ; въвеждане/възприемане на основна минно-геоложка терминология. Анализират се постиженията и затрудненията при работа със специализиран текст на морфологично, синтактично, семантично и стилистично ниво по съответния език и в конкретното ниво на обучение. Анализът на преподавателите дава представа за особеностите на познавателната способност и активност на студентите при разпознаване, превод и усвояване на терминологична лексика. Обсъждат се резултатите и ползите за курсистите от работата им по проекта.

Ключови думи: чуждоезиково обучение (ЧЕО), терминология, термини

**Comparative Analysis of Students' Cognitive Skills to Recognise
Special Terms in Their Work with Scientific Foreign Language Texts at
the University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski" – Final Report
(Summary)**

This text introduces the Final Report on a project of the Department of Foreign Languages aimed at the practical side of the educational process at the University of Mining and Geology "St. Ivan Rilsk", Sofia in the module in foreign languages for special purposes. The aim of the project is defined: the active recognition of terms in training texts with scientific orientation in the respective foreign language included in the curriculum of the students at the University of Mining and Geology. The activities that are performed by the students and lecturers participating in the project are listed: preparation of a text that is identical for all groups and describes the organisation of the educational activities at our university and the graduates' occupational fulfilment; preparatory work with a glossary and a dictionary of terms; individual translation work on the text; introduction/acquisition of general academic terminology; working in an Internet environment for introducing/acquiring the institutional terminology of the University of Mining and Geology; introduction/acquisition of basic mining and geological terminology. The achievements and difficulties in working with a special purpose text on the morphological, syntactic, semantic, and stylistic level of the respective foreign language and at the specific level are analysed. The analysis of the lecturers gives an idea of the peculiarities of the students' cognitive skills and activity during the recognition, translation and acquisition of terms. The results and the benefits for students with regards to their involvement in the project are discussed.

Key words: foreign language teaching (FLT), terminology, terms

ПРЕПОДАВАНЕ НА ТЕХНИЧЕСКИ НЕМСКИ ЕЗИК НА СТУДЕНТИ ОТ ИНЖЕНЕРНИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ

Цветелина Вукадинова*

Настоящата статия е продължение на публикуваната в „Journal of Mining and Geological Sciences“ Volume 62, Number IV, 2019, с. 130-132: „Сравнителен анализ на изучаването на английски език за специфични цели в два университета – в Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, София и в Технически университет (ТУ) „Минна академия“, Фрайберг. Тук вниманието е върху преподаването на технически немски език на студенти от инженерните специалности. База за сравнение е вече споменатата в предходната статия сродна институция в сферата на минната индустрия - ТУ „Минна академия“, Фрайберг. Използваната информация е получена по време на мобилност по програма Еразъм+ - преподавателска мобилност с цел обучение.

Когато се говори за „технически немски език“, се има предвид „чужд език за специални цели“. Специалният език е ориентиран към професията и има за цел да осигури на целевата група, към която е насочен, точната лексика за съответната работна област (Hutchinson and Waters, 1987).

Часовете по технически немски език в ТУ „Минна академия“, Фрайберг

1. Deutsch für Techniker (немски език за чужденци)

В рамките на преподавателската мобилност бяха посетени две занятия на преподавател Катя Полански (в една седмица) Deutsch für Techniker (немски език за чужденци) с продължителност 90 мин.. Занятието стартира с постерни презентации, които са изискване за допускане до финалния изпит. Студентите **не** получават оценка върху постерите си, но биват оценявани по различни критерии. Тази „оценка“ се оформя като 50% са дадени от самите студенти, а останалите 50% - от преподавателя. Студентите сами избират темата на своя постер, като условието е тя да е от инженерната сфера. Два примера за постерни теми са: „Изобретяването на грамофонната плоча“ и „Хладилникът“. Времето за представяне е 3 мин, след което има

---

* Старши преподавател, по немски език в катедра „Чужди езици“ при ДЧЕС, МГУ „Св. Иван Рилски“

възможност за задаване на въпроси. Преподавателят предварително подготвя бланки за оценка на постерите, които студентите попълват. Обучаемите са мотивирани да правят собствени проучвания, работейки с научна литература. Това води до развитие на уменията им за самостоятелно усвояване на знания и компетентности, както и повишава способността им сами да търсят решения на проблеми, които възникват в професионална среда.

След представянето на презентациите, занятието продължава с работа по технически текстове по темата за деня, в случая – „Материали“. От студентите се очаква да **дефинират, класифицират и обясняват** понятия, както и да използват стратегии за четене (Lesestrategien), с помощта на които да разбират нови понятия. При запознаване с технически текст от тях се очаква да правят разлика между „ядро“ и „детайли“ в текста, както и да умеят да достигат до изводи.

Второто занятие на същия курс преминава по следния начин. Преподавателят разпределя студентите на две групи със задачата да напишат резюмета върху технически текст – работа в екип с продължителност 5 мин. След изпълнението на задачата от всяка група се избира най-доброто резюме. При работата с научните текстове студентите използват речници.

Във втората част на занятието преподавателят съобщава класирането на постерите според различни критерии (визия, шрифт на текст, цветово оформление, информативност) и тримата студенти, представили най-добри постери биват наградени.

Изпитът в края на семестъра включва елементите „слушане“, „четене с разбиране“ и „писане на текст“. Граматика не е включена – тя е само средство за постигане на целта „комуникация“. Слушането с разбиране включва: „Чуйте и обобщете“; „Попълнете липсващите думи по време на слушане“; „Обяснете понятията, които сте чули, със свои думи“ (търсят се синоними). Като стимул за студентите се изготвя удостоверение, като според индивидуалната нужда и желанието на всеки един то може да бъде „Удостоверение за участие в курса“ (*Teilnahmeschein*) или „За постижение“ (*Leistungsschein*).

Колегите от Минната академия използват учебници, предназначени за различните специални предмети, от които включват отделни теми или упражнения в занятията, като по този начин обогатяват формата на задачите и ги правят по-интересни.

2. Немски език за докторанти, магистранти и бакалаври (водено от Катя Полански)

Този курс е предназначен за всички, които имат желание да посещават допълнителни часове по немски език (немски за чужденци). Посетеното занятие обхваща темата „идиоми и фразеологични глаголи“, а упражненията изискват употреба на синоними. Студентите получават карти с кратки истории в картинки, като задачата им е да „познаят“ израза, подходящ за ситуацията. Той е на гърба на картата, затова, след 10 мин. работа в екип от 3-4 студенти, картите се обръщат за проверка на отговорите.

В края на това занятие преподавателят инициира дискусия на тема „Как се справяш със страха от изпити?“ Студентите обсъждаха, задаваха въпроси едни на други, съветваха своите колеги по зададената тема и за това как всеки един от тях учи и се подготвя за изпити.

Часовете по немски език в Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“, София

1. Часовете по немски език, водени „в поток“ през първите два семестъра

Групите по немски език са предназначени както за начинаещи, така и за обучаеми с познания по езика, т.е. това са групи от студенти с различно начално ниво. През първите два семестъра се набляга на изучаването на общоупотребимия немски език, като целта е развиване на комуникативните умения на студентите, както и надграждане на знанията им по граматика, и усвояване на лексиката, която използват. Учебникът Berliner Platz 1 Neu предлага на студентите тази добра подготовка. Стабилната основа е предпоставка за надграждане на знанията, като през третия семестър от обучението се интегрират нови лексикални единици с техническа насоченост. Използваният от преподавателя практически подход, базиран на задачи, има за цел да мотивира студентите да развият уменията си по езика, за да могат да се справят в различни професионални езикови ситуации. По време на семестъра студентите в рамките на всеки 4-5 занятия правят кратки езикови тестове (писмени работи), които са базирани на отработен материал. Целта на тези контролни работи е периодично да се проверява степента на усвояване на взетия материал от студентите, подходящо ли е темпото на преподаване за съответната група, както и

за избягване елемента на „стрес“ от едно важно изпитване в края на семестъра. До този момент практиката се доказва като работеща, студентите се подготвят за всяко следващо занятие, вместо да отлагат усвояването на материала за края на семестъра, което при изучаване на чужд език е много важно от методическа гледна точка.

2. Часовете по немски език, водени „в поток“ по факултети през третия семестър на обучението

В последния семестър, студентите четат и превеждат специализирана литература, като тук е важна терминологията за съответния факултет. Обучението „в поток“ по факултети им дава възможност за запознаване и с терминология от други области извън тяхната тясноспециализирана. Използваните материали са научни статии, хрестоматии и оригинални учебници на немски език („Deutsch für Ingenieure“, „Technologie der Werkstoffe“). В часовете студентите усвояват умения за четене и превод на специализирани текстове, след което от тях се изисква да пишат резюмета върху конкретен текст. Темите, върху които работят студентите по време на занятията по немски език, покриват всички специалности в съответния факултет, например за Геологопроучвателния факултет има теми „Минералогия“, „Петрография“, „Инженерна геология“, „Хидрогеология“, за Минно-технологичния факултет - „Полезни изкопаеми“, „Открит добив“, „Подземен добив“, „Геодезия“, а за Минно-електромеханичния факултет - „Механика“, „Хидравлична и пневматична техника“, „Електроснабдяване и електрообзавеждане“.

Работата с техническа литература изисква студентите да правят справки с речници и допълнителни източници на информация, подготвяйки своите преводи и презентации. Колегите от катедра „Чужди езици“ в Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ непрекъснато обновяват материалите и упражненията по специализиран чужд език. Преди няколко години те разработиха и апробираха нови учебни материали, поднесени като презентации (Purvanova et al., 2014). Това изследване е и в подкрепа на опита на колегите в ТУ „Минна академия“, Фрайберг, които също са възприели презентациите като ефективен начин за мотивация на студентите да правят собствени проучвания и да работят с научна литература. Казаното до тук показва една и съща посока на работа на двете учебни заведения в стремежа

за усъвършенстване на учебния процес и развитие на комуникативни компетентности на студентите от инженерните специалности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обмяната на опит със сродни висши училища у нас и в чужбина обогатява използваните при обучението методики. Добре би било периодично да се търси информация за работните практики на колегите, за да предлагаме конкурентоспособно образование на своите студенти.

Една от ползите при посещението на ТУ „Минна академия“, Фрайберг, беше запознаването с различни образователни практики в сферата на чуждоезиковото обучение, които биха работили и за нашите студенти. Това включва един по-директен метод на преподаване на езика-цел, т.е. опит напълно да се изключи родния език от занятията (или употребата му да се сведе до минимум), по-интерактивно структуриран курс на обучение, както и осъвременяване на използваните учебни помагала. От настоящата учебна година със студентите в групите по немски език се работи с два нови учебника по специализиран език – „Deutsch für Ingenieure“ (Немски език за инженери), който използват колегите във Фрайберг, както и „Technologie der Werkstoffe“ (Технология на материалите).

Учебници, използвани в занятията по немски език:

1. Lemcke, C., L. Rohrmann, T. Scherling. 2013. *Berliner Platz 1 Neu*. Klett-Langenscheidt. S. 256.
2. Steinmetz, M., H. Dintera. 2018. *Deutsch für Ingenieure. Ein DaF-Lehrwerk für Studierende ingenieur-wissenschaftlicher Fächer*. Springer Verlag. S. 400.
3. Ruge, J., H. Wohlfahrt. 2013. *Technologie der Werkstoffe. Herstellung, Verarbeitung, Einsatz*. Springer Verlag. S. 385.
4. Ketibowa, M. 1990. *Deutsches Lehrbuch für die Studenten der Universität für Bergbau und Geologie*. Ministerium für Wissenschaft und Hochschulbildung. S. 120.
5. Кетибова, М. 1987. *Христоматия по немски език за студентите от Минно-електромеханичен факултет*. Министерство на народната просвета. 67 с.

6. Кетибова, М. 1988. *Хрестоматия по немски език за студентите от Минно-технологичния и геолого-проучвателния факултети*. Министерство на народната просвета. 67 с.

ЛИТЕРАТУРА

Hutchinson, T., A. Waters. 1987. *English for Specific Purposes. A Learning-Centered Approach*. Cambridge University Press, Cambridge, 183 p.
Първанова, М., В. Паничкова, М. Папазова, М. Христова. 2014. Разработване, апробиране и използване на нови учебни материали при обучението по специализиран чужд език в МГУ „Св. Иван Рилски“. *Годишник на Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“*, 57, 4, 97-103.

Преподаване на технически немски език на студенти от инженерните специалности

(Резюме)

Настоящата статия представя опита на преподаватели по немски език за специални цели на студенти от инженерните специалности в две сродни институции - Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, София, и в Технически университет „Минна академия“, Фрайберг. Информацията е получена по време на обмен за преподавателска мобилност с цел обучение по програма Еразъм+, както и от личния опит на автора като преподавател по чужд език.

Teaching German for Special Purposes to Engineering Students

(Summary)

The article presents the lecturer's experience in teaching German for special purposes to engineering students in two related institutions – at the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”, Sofia, and at the Technical University Bergakademie, Freiberg. The information was collected during a teaching mobility activity to Germany under the Erasmus+ programme, as well as in the author's own experience as a foreign language university lecturer.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РУСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В САНКТ ПЕТЕРБУРГ

Елена Давчева*

Църквата във всички времена се отнася към младото поколение с особена загриженост и внимание. Призванието и целта на Православната църква са не просто да пази традициите или да „удовлетворява религиозните потребности“, но да променя света и хората към по-добро (интервю на Волоколамския митрополит Иларион пред БТА на 11.10.2019). Дейността, насочена към духовно-нравствено възпитание на младото поколение в съвременното руско общество, е „работа не тезисна, не мимолетна. Тя е усърдна, къртовска и многогранна“ (Исаев, 2013:265). Във всички свои встъпления и обръщения руският Патриарх Кирил неизменно отделя внимание и се съсредоточава върху темата за съдействието на църквата за възпитанието на духовно и нравствено младо поколение. Една от основните задачи на цялостната дейност на Руската православна църква (РПЦ) с младежите е да се активизира работата със студентите¹. За да достигнат „високата летва“ на духовно-нравствен живот в условията на катаклизми и предизвикателства от различно естество, студентите се нуждаят от подкрепа в специфична образователна среда. Тази подкрепа може да бъде ефикасна само ако се основава на взаимодействието между РПЦ и висшите училища.

В. Димитриева (Димитриева, 2013:57-58) обобщава идеите на руските педагози и философи относно моделирането на социално-педагогическото взаимодействие между висшите училища и църквата в следните положения: „социално-педагогическото взаимодействие между висшите училища и църквата в образователното пространство е необходимо да включва семеен, национален и общочовешки социокултурен контекст; в такъв контекст следва целенасочено да се актуализират ценностните основи, за да се създадат условия за личностно осмисляне, усвояване и избор на реализация в конкретна дейност на нравствени ценности чрез съотнасянето им към категориите добро и зло; задача на социално-педагогическото взаимодействие между висшите училища и църквата е осъществяването на съвместна социокултурна

---

* Старши преподавател, д-р по руски език в катедра „Чужди езици“ при ДЧЕС, МГУ „Св. Иван Рилски“

дейност в съответствие с духовния идеал като условие за формиране на личността в нейната постоянна цялост; в образователното пространство е необходимо да бъдат включени църковни и обществени религиозно ориентирани организации (патриотични клубове, просветителски центрове и др.) в процеса на социално-педагогическо взаимодействие, с които се разкриват националните и общочовешките трансцендентни духовни фундаменти на нравствеността; на студентите като субект на образователния процес трябва да се предоставя свобода на избор на различните форми на социално-педагогическо взаимодействие на висшите училища и църквата (участие в съвместни научни конференции, в просветителски мероприятия, социално полезен труд и др.)“.

В началото на 1990 г. в Санкт Петербург се провеждат, макар и единични, официални срещи на Петербургския и Ладожки митрополит Йоан с ректорите на висшите училища по инициатива на В. В. Романов, председател на Съвета на ректорите и ректор на Университета по технологии и дизайн. Срещи на такова ниво, позволяващи на православни свещеници да се появят във висшите учебни заведения в качеството си на лектори, бележат огромен пробив в отношенията между църквата и държавата. Към 1997 г. на различни конференции и педагогически четения, благодарение на професорско-преподавателския състав, започва по-задълбочено осмисляне и установяване на диалог между светските и църковни образователни традиции. През м. октомври 2000 г. се провеждат Покровски научно-педагогически четения под общото название „Диалог на отечествените светски и църковни образователни традиции“. Тези четения продължават ежегодно под духовното попечителство на Тихвинския архиепископ и с подкрепата на ректора на Руския държавен педагогически университет, под непосредственото ръководство на декана на Психолого-педагогическия факултет.

Решението за създаване на междууниверситетската Асоциация за духовно-нравствена просвета „Покров“² се приема през м. декември 2001 г. на среща между висшите училища в рамките на Вторите Знаменски четения в Санктпетербургския университет за педагогическо майсторство (днес СПбАППО - Санктпетербургска академия за следпедагогическо образование) с участието на председателя на Съвета на ректорите на висшите училища в Санкт Петербург В. В. Романов, ректори и представители на различни висшите училища от града. Пред-

седател на срещата е ректорът на Духовната академия и семинария на Санкт Петербург, архиепископ Константин. Това решение е резултат от дългогодишната просветителска работа на междувузовските четения и конференции: Покровски, Знаменски, Кирило-Методиеви, Татянински, а също така и Междувузовския творчески конкурс, който е посветен на 2000-та годишнина от християнството и празничните мероприятия в деня на св. мч. Татяна.

През 2002 г., с благословията на патриарх Алексий II, Асоциацията за духовно-нравствена просвета „Покров“ е оформена юридически. Асоциацията координира дейността на своите членове в духовно-просветната сфера, организира междувузовската дейност в тази област, поддържа студентски проекти. Членове на Асоциация „Покров“ са 25 висши училища от Санкт Петербург, Тверския държавен университет и Студентското градче на Санкт Петербург. Към момента Асоциацията се възглавява от двама съпредседатели: ректора на Санктпетербургската православна духовна академия, епископ Амвросий Петерхофски и ректора на Санктпетербургския технически университет „Петър Велики“, Андрей Рудски. Уникалността на обществената асоциация „Покров“ произтича от факта, че работата със студентската младеж се провежда в тясно сътрудничество със Санктпетербургската епархия, Санктпетербургската православна духовна академия, с представители на православната църква. Асоциацията има две „крила“ - светско и религиозно.

Дейността на Асоциация „Покров“ се осъществява в четири направления. Основните мероприятия по видове дейности са посочени в табл. 1.

Таблица 1. Основни дейности на Асоциация „Покров“

Дейност	Основни мероприятия
Културно-просветна	Творчески конкурс „Св. Татяна“; инициативата „Покровски подорожник“ (културно-просветителски пътувания по свети и исторически места)
Научна	Покровски студентски форум; просветителски четения

Дейност	Основни мероприятия
Социална	Работа с детски домове; Покровски трудови отряди; Покровски студентски обединения за духовно-нравствена просвета във висшите училища
Празнична култура	Татянински бал; Бал на победата; Есенен бал

Така нареченият Татянински творчески конкурс, провеждан от Асоциацията, продължава традицията на ежегодния конкурс, посветен на св. мч. Татяна. Конкурсът се провежда от 1997 г. в Санкт Петербург по инициатива на висшите училища в града, Санктпетербургската духовна академия, обществени организации и Комитета за младежка политика и взаимодействие с обществените организации в Санкт Петербург. Целта на конкурса е приобщаване на участниците към интелектуална, творческа и духовно-нравствена дейност чрез реализация на творческия потенциал на всеки състезател. За постигане на целта организаторите си поставят няколко основни задачи:

1. Повишаване на общата култура на младежите и тяхната социална отговорност.
2. Привличане на внимание към темата за гражданско-патриотичното възпитание на младежите.
3. Развитие на проектни и изследователски навици при използването на съвременни информационни средства и технологии.
4. Търсене и подбор на талантиливи младежи.

Културно-просветните пътувания са не само уникални впечатления от исторически местности и свети места, но и възможност за запознанства с интересни хора и прекрасно осмисляне на времето. Освен посещенията на паметници на културата, музеи и старини, става възможно и общуването с млади хора – курсанти, студенти, семинаристи, педагози. В пътуванията, организирани от „Покров“, участват студенти от хуманитарни, технически, военни, художествени и духовни висши училища, но се приемат и други желаещи, независимо от възрастта и образованието им. Най-активни са студентите от Педагогическия университет, Държавния университет, Военно-космическата академия, Духовната академия и семинария.

В автобуса или по време на почивка, педагог запознава студентите с особеностите на древноруския мироглед, религия, музикална култура, литература. Програмата включва посещения на музеи и действащи храмове, общуване с носителите на традицията – свещенослужители и монаси. По възможност се обядва в манастирите и така младежите се запознават с особеностите на манастирската кухня. Включено е и пешеходно придвижване, което дава възможност за възприемане на местността и ориентиране в пространството на културния център. Основни маршрути за пътуванията са манастири, крепости, древноруските градове на северозапада, предградията на Санкт Петербург, Москва, Рязан, Вологда, Киев и мн. др.

Целта на културно-просветните пътувания е да се приобщят студентите към културата на древна Русия и към неотменната ѝ част – православно християнство. Тези пътувания се нареждат между обикновени екскурзии и поклонничество. Светското се свързва с дълбокото, с духовната атмосфера в древна Русия. Както изтъква Л. Немничкова (Немничкова, 2017: 116, 117), „опитът показва, че именно такава форма на обединение на културно-познавателната екскурзия с поклонничеството е най-оптимална за съвременните студенти. Този проект действа на основата на самоиздръжка, затова всяко пътуване се подготвя от семинаристи, студенти и преподаватели, с използване на елементи от поклонничеството, научно-педагогическите изследвания, психологическите тренинги, творческите конкурси, спортните игри... След съвместните пътувания студентите с удоволствие посещават научни конференции, концерти празници, споделят своите впечатления в сайтове, създават фотоархиви. Много от тях започват да посещават храма, изповядват се, причастяват се и признават, че именно това или онова пътуване е станало повратна точка в определяне на отношението им към историята, към православието, към православната младеж, към вярата. И скоро самите те предлагат и разработват нови маршрути, изпробват се като организатори, екскурзоводи, мисионери, като по този начин способстват за възраждането на духовните ценности на Православието в студентските среди“.

Научната и образователна дейност на Асоциация „Покров“ е насочена към младежка православна просвета в средите на студентите. Това на първо място са научно-практическите конференции, на които може да се обобщи опит, да се поставят нови проблеми. Поради разнообразието от образователни форми, през 2007 г. Покровските

четения придобиват статус на форум. В програмата на форума влизат тематични пленарни заседания, кръгли маси, дискусии, майсторски класове, тренинги, фотоизложби, срещи с известни хора, акции, секции и обучаващи семинари по педагогика, психология, семейно възпитание, неделни училища, патриотично възпитание, влияние на средствата за масова информация, превенция на различни зависимости и др. Всяка година форумът има определена тематика: „Светската и църковна образователни традиции“ (2007); „Път и основи на духовно-нравственото възраждане на съвременното семейство“ (2008); „Връзка между поколенията: духовно-нравствено формиране на личността“ (2009); „Оздравяване на обществото“ (2010); „Младешта и бъдещето на Русия“ (2011); „Духовни основи на социалната дейност на младешта“ (2012); „Доброволчеството като път за възраждане на Русия“ (2013). От 2014 г. форумът се провежда под надслов „Време за единение“. Форумът се провежда с подкрепата на Комитета за младешка политика и взаимодействие с обществените организации (КМПВОО)³.

През 2019 г. форумът разширява своя обхват – за участие в мероприятията за обмен на опит са поканени студенти и преподаватели от Велики Новгород и Кемерово. Целта на форума е да се обсъдят актуални за съвременна Русия духовно-нравствени теми, важноста на опазването и развитието на руските национални традиции и основни културни ценности чрез проектната дейност във висшите училища на страната. Поставен е акцент върху самоидентификацията и ценностите. Програмата включва майсторски класове и лекции на гостите на форума, работа на етнически клуб с провеждането на традиционни руски игри, работилници за изработване на родословно дърво и пресъздаване на семейни традиции; дискуссионни площадки на теми като: „Родина“, „Семейство“, „Традиции“, „Вяра“, „Култура“, „Патриотизъм“. Докладът на заместник-ректора на Новгородския държавен университет Даниил Крапчунов за руската самоидентичност и православието като културнообразуващ фактор в развитието на нацията предизвиква голям интерес сред участниците. Важна особеност на форума през 2019 г. е активното и равностойно участие на педагогическия състав на университетите във всички мероприятия, а също така предоставената възможност на всички студенти да обсъдят лични въпроси със свещеници. Четиридневният форум завършва с Божествена литургия в храм „Св. Александър Невски“ при санаториума за туберкулозноболни в селището Сосновый Бор, екскурзия из храма и

неговите околности, закриване на форума, обсъждане на проекти, провеждане на военно-патриотичната игра „Факел“.

Основна цел на работата в Асоциация „Покров“ по направлението „Празнична култура“ е внедряването на църковните празници в светската студентска среда. Главен студентски празник е Денят на св. Татяна, покровителката на руските студенти. Този празник на градско ниво започва отново широко да се отбелязва именно в Санкт Петербург от 25 януари 1997 г. и на този ден се отчита какво е направено през годината по отношение на системната работа в областта на духовно-нравственото възпитание на учащата се младеж. Празникът започва с Божествена литургия и молебен в катедралата „Смолни“ с участието на градската управа, ректорското тяло, студентите и курсантите на санктпетербургските висши училища. Следва тържествена церемония за връчване на почетния знак „Св. Татяна“ и студентска концертна програма⁴, а вечерта се провежда Татянинският Покровски бал.

В продължение на дълги години (от 2007 г. насам) Асоциация „Покров“, обединяваща водещите висши училища в Санкт Петербург, организира и провежда общоградските студентски балове. Всеки бал носи духовно-просветителски и възпитателен смисъл. През последната година Татянинският Покровски бал е посветен на темата за искреността и честността пред другите и пред себе си. Всяка година се провеждат още два бала: Бал на победата (през м. май) съвместно с ветераните от Великата отечествена война и Есенен семеен бал (през м. октомври). Участниците предварително посещават майсторски класове, изучават задължителни и нови танци от балната програма, особеностите на етикета и взаимоотношенията по време на бала, а също така се запознават помежду си, споделят за обучението в различните висши училища на Санкт Петербург. Преди баловете във висшите училища се организират репетиции.

Основната доктрина на християнската духовност е достигането на хармония, т.е. духовно самоусъвършенстване, което може да бъде постигнато също така и по пътя на активна социална позиция на човека – помощ към ближния, състрадание и активно милосърдие. Социалната работа на студентите е насочена към организиране на доброволческа помощ в различни сфери на съвременния живот. Във всички висши училища се провежда активна работа основно с децата от детските домове, а също така с пациенти на социални и медицински центрове, с

домовете за стари хора. Събират се дрехи и подаръци, изнасят се спектакли.

В Асоциация „Покров“ е създаден педагогически отряд за работа през лятото. След завършването на курсове за ръководители (към висшите училища, към Комитета за младежка политика и др.) студенти, курсанти, семинаристи работят през лятото като ръководители в оздравителни лагери, където почиват децата от детските домове. Група студенти и курсанти работят и в специализирания православен лагер в Лебяже с инвалиди. Студентите също така оказват помощ и на детски приюти към храмовете. Там те се включват в строителни и стопански работи, помагат в кухнята, занимават се с децата, организират им палаткови лагери.

Важна за студентите дейност е поддържането на реда и полагането на грижи за гробовете в Смоленското гробище. Тази работа е започната от курсантите от Военно-космическата академия в Санкт Петербург. В резултат на проведената от тях изследователска работа се изнамират гробовете на много юнкери и вече дълги години заедно със студенти от другите висши училища, деца от детските домове и семинаристи организират панахиди, почистват гробовете, възстановяват ги, продължават историческите си изследвания за съдбата на загиналите юнкери от бившето Павловско училище. В Минния университет действа Покровска група „Пазители на паметта“, членовете на която се грижат за гробовете на около 50 човека, чийто живот е бил свързан с университета – ректори, почетни преподаватели, професори, именити учени. Студентите посещават гробището няколко пъти през пролетта и есента. Ръкавици и инвентар за почистването им се предоставят от университета. Но това не е единственото, което може да се направи. В продължение на 3 години членовете на отряда създават база данни с имената на погребаните в Смоленското гробище учени, споменават ги в храма на висшето училище.

Многобройни са благотворителните акции на Покровските групи. Между тях са: „Добро без граници“, „Orange Day“, „Картичка за мама“, „Ден на донора“, „Красива усмивка“ и още мн. др. Ежегодно се провежда акцията „Топло за ръцете Ви“ за събиране на топли дрехи и храна за бездомниците в Санкт Петербург. Организатори на акцията са Асоциация „Покров“, благотворителният фонд „Св. Димитър Солунски“, общината към храм „Св. св. Петър и Павел“ при Руския държавен педагогически университет.

Юридическата междувузовска организация „Покров“ е светска организация и нейните сътрудници съвсем не си поставят задачата за въздигане на статута на църквата сред младежите. Основната цел на работата със студентите е да се обърне внимание на традиционните основи на националната култура – православието, на възможността за намиране на ценностен смисъл на живота именно в религията.

Интерес представлява анкетата, проведена със студенти от различни висши училища в Санкт Петербург, на които е бил зададен въпросът: „Какво означава за мен „Покров“?“. Отговорите могат да се обособят в 5 групи (Межвузовская Асоциация „Покров“, 2009):

- Студентите от първата група подробно разказват за своето участие в проектите и осъзнават влиянието му върху своя живот.

- Тези от втората група виждат в работата си в „Покров“ причина за кардинална промяна на мирогледа си.

- Респондентите от третата група свързват отношението към „Покров“ с отношението към хората.

- Четвъртата група отдават значение на мероприятията, организирани от студентите, за студентите, със студентите и значимостта за личностното им израстване.

- Последната, пета, група виждат важноста на съвместната работа в „Покров“ за създаване на младо семейство.

Всички отговори показват, че ролята на студентските клубове и организации е неоспорима, но важно е какви ще бъдат ценностните ориентири на организацията. Както подчертава Л. Немчикова (Немчикова, 2017:133), „самите студенти определят необходимостта, възможността и търсенето на духовно-нравствените традиции на Русия върху основата на православието. И ако тези младежи са само незначителна част от всички руски младежи, то те са здравата част на обществото, способни да станат „закваската“, която ще промени цялата останала част“.

Работата по духовно-нравствено възпитание в Санктпетербургския минен университет е активна и разнообразна. В табл. 2 са визирани няколко събития и мероприятията, проведени по този повод през последните две години с участието на студенти от Минния университет (дадени са от най-новите към по-ранните). Прави впечатление, че в своята дейност по духовно-нравствено възпитание студентите са подпомагани от университета и структурите на РПЦ.

Традиционни са срещите на Санктпетербургския и Ладожки митрополит Фарсофоний с ректорите на водещите висши училища. На срещата, състояла се на 2 септември 2019 г., митрополитът се обръща към гостите със следните приветствени думи: „Междувузовската асоциация „Покров“, обединяваща студенти и преподаватели, действа от много години. Искам от цялата си душа да благодаря на Вас, достопочтени ректори и преподаватели, за тази важна работа. Надявам се, че нашето сътрудничество ще се развива. Не трябва да се стои на едно място, светът постоянно се променя и ни поднася опасни предизвикателства, пред които най-малко способна да устои е младежта. Нужно е всички ние още по-усърдно да се трудим, за да върви животът в правилна посока ... Ние вършим общо дело и вече станахме добри приятели, като си сътрудничим плодотворно за благо на висшите ценности. Известно е, че и църквата има задача – да направи човека по-добър, да го издигне до нивото на светостта. Ние вярваме, че той е способен да достигне най-високата летва на нравствения живот, която го приближава към небето. С вяра в Бога ние ще намерим истинското щастие и смисъл на живота“ (https://vk.com/pokrovorg?w=wall-88087988_2098).

Традиционни са срещите на Санктпетербургския и Ладожки митрополит Фарсофоний с ректорите на водещите висши училища. На срещата, състояла се на 2 септември 2019 г., митрополитът се обръща към гостите със следните приветствени думи: „Междувузовската асоциация „Покров“, обединяваща студенти и преподаватели, действа от много години. Искам от цялата си душа да благодаря на Вас, достопочтени ректори и преподаватели, за тази важна работа. Надявам се, че нашето сътрудничество ще се развива. Не трябва да се стои на едно място, светът постоянно се променя и ни поднася опасни предизвикателства, пред които най-малко способна да устои е младежта. Нужно е всички ние още по-усърдно да се трудим, за да върви животът в правилна посока ... Ние вършим общо дело и вече станахме добри приятели, като си сътрудничим плодотворно за благо на висшите ценности. Известно е, че и църквата има задача – да направи човека по-добър, да го издигне до нивото на светостта. Ние вярваме, че той е способен да достигне най-високата летва на нравствения живот, която го приближава към Небето. С вяра в Бога ние ще намерим истинското щастие и смисъл на живота“ (https://vk.com/pokrovorg?w=wall-88087988_2098).

Таблица 2. Студентски мероприятия

Дата	Събитие	Мероприятия	Организатори / участници	Участие на Минния университет
12.09.2019	Ден на пренасяне на мощите на небесния покровител св. княз Александър Невски в Санкт Петербург	Литургия в Казанския катедрален храм; кръстно шествие по Невския проспект	Духовенството на Санкт-петербургската митрополия; представители на управата на Санкт Петербург, на Законодателното събрание; православните енории от града и областта, учащи се от духовните училища; студенти от висшите училища; курсанти от военните учебни заведения; православни братства	Студенти, аспиранти, випускници на Минния университет
03.06.2019	Заклучителен семинар по въпросите на работата в областта на духовно-нравствената просвета на преподавателите и студентите	Доклади; екскурзия в Новгород и посещение на: работилница, в която по фрагменти възстановяват уникални фрески от новгородските храмове от XII-XV век, музей на книжовната писменост, музей на музиката от древността	Под егидата на Асоциация „Покров“, заместник-ректори по възпитателна работа и работа с младежта, преподаватели и студенти от Петербургските висши училища; членове на Координационния и Научно-методическия съвети на Асоциацията	Доцент, к.п.н. Олга Бондарева, заместник-завеждащ на катедрата по руски език и литература

Дата	Събитие	Мероприятия	Организатори / участници	Участие на Минния университет
20.05.2019	Традиционна акция „Пазители на паметта“ на територията на „Минния“ участък на Смоленското православно гробище	Покровската група на университета привежда в ред гробовете на редица ректори, учени, професори и випускници на Минния университет	Покровската група на университета със съдействието на университета и Домашния храм	Студенти от Покровската група
17.02.2019	празнуване на Международния ден на православната младеж	Литургия в храм Възкресение Христово; кръстно шествие до Казанския катедрален храм; молебни; интерактивна среща на младежите с настоятеля на храма „Св. св. Петър и Павел“; беседа за семейния живот и общуване в игрови формат	Отдел по въпросите на младежта в Санктпетербургската епархия, Асоциация „Покров“, с участието на градския Комитет по младежка политика и при взаимодействие с обществени организации	Като доброволци и участници се включват студенти от Покровската група на Минния университет
25-28.10.2018	Покровски студентски форум „Време за единение“ на тема „Поколението на настоящето“	Тренинги, лекции, семинари, работа и презентация на проекти за разрешаване на духовно-нравствени проблеми, творчески майсторски класове; литургия в храм „Казанската икона на Божията майка“	Асоциация „Покров“ съвместно с отдела по въпросите на младежта към Санктпетербургската епархия, при поддръжката на Комитета по младежка политика и взаимодействие с обществените организации	Участват 7 студенти от Минния университет

Дата	Събитие	Мероприятия	Организатори / участници	Участие на Минния университет
18-20.05. 2018	Заклучителен семинар на Покровската група на Минния университет	Работа в екип по общи видове дейности; разработка на нови духовно-нравствени проекти; творческа вечер; беседи със свещеници; литургия в храма на иконата на Казанската Божия майка; разработване на план на Покровската група; избор на ръководител и отговорници	Випускниците на Минния университет с участието на Асоциацията за духовно-нравствена просвета „Покров“ и с поддръжката на настоятеля на храм „Преп. Макарий Египетски“ протоерей Владимир Сорокин	Участват 11 студенти и сътрудник на университета - инженер от електротехническия отдел Анастасия Григораш
19-22.04. 2018	Покровски пролетен форум под девиза „Обновление 2.0“.	Представяне на резултатите и обмяна на опит за работата в Покровските групи; духовно-нравствени беседи; презентации на реализирани проекти от студентите; творчески вечери; тренинги; семинари; майсторски класове; работа с координатори; лекция на свещеник; литургия в Храма на иконата на Казанската Божия майка, в деня на жените-мироносци	Асоциация „Покров“ съвместно с отдела по въпросите на младежта към Санктпетербургската епархия, с поддръжката на Комитета по младежка политика и при взаимодействие с обществените организации	Участват 4 студенти и сътрудник на университета - инженер от електротехническия отдел Анастасия Евгениевна Григораш

Дата	Събитие	Мероприятия	Организатори / участници	Участие на Минния университет
09.02.2018	Литературен конкурс, посветен на 100-годишнината от началото на подвига на новомъчениците и изповедниците на РПЦ	Церемония по награждаване на лауреатите на конкурса на епархийската управа	Съвет по културата в Санктпетербургската епархия за спечелване на премията на Санктпетербургския и Ладожки митрополит Варсоновий в областта на духовната култура и изкуство	С премия е удостоена Ю. Третьакова, студентка от Икономическия факултет на Минния университет за работа на тема „Умей да обичаш, умей да прощаваш“

Православният храм е пазител на вечните нравствени и духовни ценности. В своето слово в Троицкия храм на 15 ноември 2014 г. руският патриарх Кирил определя непреходното значение на Божия храм: „Божият храм не просто ни свързва с миналото. Той не е просто исторически паметник и някаква архитектурна и художествена конструкция, която ни прави съпричастни на културната традиция на народа. Божият храм е нещо повече, защото в него се актуализира миналото. Църквата е единствената сила, способна да съединява миналото с настоящето... Църквата е велика духовна сила, в която миналото, оживявайки, престава да бъде просто експонат, архивен материал и документ, но остава живо. В това е великата сила на църквата: тя е не само духовна, но също така и културна и обществена сила“. Ето тази сила РПЦ дарява на своите студенти чрез храмовете към университетите, т. нар. „домашни“ храмове.

Какво представляват „домашните“ храмове? Ще приведа няколко определения, цитирани от Олга Тупахина (Тупахина, 2010:40): „Домашният“ храм не означава просто намиращ се в „дома“; „домашен“ не означава само

намиращ се в дома, а и вписващ се, вграден в структурата на учебното заведение“; „домашните“ храмове се намират в затворено пространство (здание, учреждение или територия на университета) с ограничен достъп, отделени от света“; те са „ориентирани към живот в общност, място за неповторима клубна атмосфера, където няма чужди хора“.

Традицията за съществуване на университетски храмове в Русия датира от края на XVII и началото на XVIII в. През 1918-1919 г. храмовете са закрити, в изпълнение на Декрета за отделяне на църквата от държавата и на училищата от църквата. След 1990 г. академичните управи на руските университети излизат с предложения за възстановяване на „домашните“ църкви. В началото на XX век храмовете се възстановяват, осветяват и започват да действат. В Санкт Петербург към голяма част от висшите училища действат такива храмове. Интересна е историята на храма „Св. Макарий Египетски“ в Санктпетербургския минен университет⁵:

Минното училище в Санкт Петербург е първото в Русия висше техническо учебно заведение⁶, основано с указ на императрица Екатерина II от 21 октомври (1 ноември) 1773 г. като възплъщение на идеите на Петър I и М. В. Ломоносов за подготовка на инженерни кадри за развитие на минното дело (<https://spb.uceba.ru>). Официалното откриване се състояло на 28 юни 1774 г. В устава на Минния кадетски корпус четем: „За вещото утвърждаване на възпитаниците в закона Божий, предмет толкова свещен и нужен - да се учреди и поддържа занапред ... църква на нашето вероизповедание“. Строежът започва през 1804 г., а през 1805 г. храмът „Св. Макарий Египетски“ е завършен и осветен. На основание на Декрета за отделяне на църквата от държавата и на училищата от църквата, през август 1918 г. храмът е закрит. В помещението на храма първоначално е оборудван кинозалон, после спортна зала, в резултат на което напълно са унищожени интериорът, кръстът и барелефите.

С указ на президента Елцин от 30 юли 1996 г. Санктпетербургският минен институт е включен в групата на особено ценните обекти на културното наследство на Русия. На 12 юли 1998 г. митрополитът на Санктпетербургската и Ладожка епархия Владимир благославя възстановяването на домашния храм „Св. преп. Макарий Египетски“ при Минния институт. Започва изследователска и проектанска работа по възстановяването на църквата. Проектът се осъществява на основата на

архивни материали от 1867 г. На 12 юли 1998 г. митрополитът на Санктпетербургската и Ладожка епархия Владимир благославя възстановяването на храма. На 30 март 2001 г., по инициатива на ректора и с поддръжката на Научния съвет на Минния институт, се взема решение за възстановяване на църквата при института. Създаден е Попечителски съвет под председателството на завеждащия катедра „Металургия на цветни метали“. Храмът е възстановен със силите на строителните и стопански отдели на Минния институт, с участието на реставратори и чрез финансовата помощ на дарители. На 24 януари 2004 г. протоерей Виктор Московский освещава кръста и камбаните на църквата, а на 20 февруари същата година е подписан Акт за въвеждане в експлоатация на възстановения домашен храм на Минния институт. На 7 юли 2004 г., на празника Рождество на св. Йоан Предтеча, се извършва освещаването на храма от московския и всерусийски патриарх Алексий II. За големия принос за възстановяването на църквата „Преп. Макарий Египетски“, ректорът на Минния институт проф. Владимир Литвиненко е награден с ордена на св. равноап. Княз Владимир, II степен. РПЦ удостоява с високи награди също така заместник-ректора по икономика, началника на строителното управление, главния инженер и главния архитект.

Днес храмът блести в цялото си великолепиe с уникалните си образци на културата и изкуството. Съборните икони Преображение Господне и Възкресение на Христос Спасител са разположени от двете страни на олтара. В олтара е поставен малахитов престолен кръст във витрина от уралски скъпоценни камъни – подарък от Император Николай I. На престола стои бронзова дарохранилница на платинени колонки. Съборните икони са от Златоустовската школа и се отличават с обемната си композиция и своеобразна техника на изпълнение. Планинският пейзаж или пещерата са изработени от скъпоценни камъни, минерали и скъпоценни метали, закрепени със смола към дъсчената основа на кутията. Предният план – фигурите на хората и антуражът – са изработени от папие-маше и са изрисувани с техниката на акварелната живопис. Задният план е на хартия или гипс. По този начин съборните икони са триизмерни за разлика от традиционните икони, изписани на дъска. Колоните са от изкуствен мрамор. Иконостасът е трикорабен, изработен от дъб. Изписани са икони за иконостаса и олтара, както и живописни платна по стените. Позлатени са профилите на пода, корнизите на стените и капителите на колоните.

Изработени са позлатени кръстове на храма и камбаните, полилеите, решетката на солеите⁷, а също така и цялата църковна утвар. Барелефът „Всевиждащото око“ на фасадата на храма е възстановен. Характерна особеност на храма „Преп. Макарий Египетски“ е главният принцип цялата украса да е изработена от минерали и подземни руди, добити на територията на Русия. През 2004 г., при освещаването на възродения храм, патриарх Кирил подарява на храма Йерусалимската икона на Божията майка. През 2006 г. „Руската медодобивна компания“ дарява на храма изкусно направена от уралски майстори икона на преподобния Макарий Египетски с частица от неговите мощи, украсена със скъпоценни камъни, добити в недрата на Русия. През 2015 г. храмът е посетен от президента на Русия Вл. Путин. Той поднася в дар на храма иконата на мц. Татяна – покровителката на студентите.

Възроденият храм при Минния университет сега живее свой духовен живот, любимо място е и на студенти, и на преподаватели. Тук те попадат в обстановка на доброжелателност, намират опора в трудни жизнени ситуации, придобиват душевно равновесие. Храмът разполага със студентски хор. Хористите пеят на богослужения, участват в конкурси и фестивали, устройват празници и песенни вечери. Общността на храма организира поклоннически пътувания в манастири, провежда просветителски беседи.

Създаден е сайт на храма: <http://makaryvgornom.ru/>. Настоятелят протойерей Владимир Сорокин се обръща към всички, които влизат в сайта, с думите: „Скъпи братя и сестри! Приветствам всички и Ви каня на сайта на нашия храм „Преп. Макарий Египетски“ в Минния университет. Надявам се, че тук ние ще се срещаме, ще водим диалози, ще търсим отговори на въпроси, които поставя животът пред нас, ще изучаваме историята, ще се молим Господ да ни изпрати мъдрост, търпение и желание да помагаме един на друг. Да ни подкрепи Господ всички нас и особено обучаващите и учащите се, а също и сътрудниците на Минния университет, в многополезната дейност за благо на Христовата църква и на Русия“. На сайта храмът е определен като „прозорец в небето“, пространство, в което човек се моли, облагодарява, приобщава се към родната културна традиция, усъвършенства своята личност и съвест.

В храма е създадена електронна Книга на паметта, в която се съдържат имената на всички преподаватели и студенти в Минния университет от деня на неговото създаване. Във връзка с празнуването

на 1000-годишнината от смъртта на великия княз Владимир през 2015 г., с цел запазване на историческата приемственост на поколенията, по благословение на Санктпетербургския и Ладожки митрополит Варсонофий и по инициатива на ректора Вл. С. Литвиненко, в домашния храм „Преп. Макарий Египетски“ е възродена традицията на Синодика. Синодикът е създаден с усърдната работа на проф. протоиерей Вл. Сорокин, настоятел на Князвладимировския събор и на храма в Минния университет, и на завеждащия канцеларията на събора и с участието на заместник-ректора на стопанския комплекс и на администратора на храма. В Синодика са събрани сведения за 1 083 преподаватели и 41 267 випускници на университета от неговото създаване (1773 г.) до наши дни. Синодикът се чете на храмовия ден на преп. Макарий Египетски, 1 февруари. Отначало се извършва заупокойно богослужение (панихида), с поименно поменаване „За упокой“ на преподаватели, учащи се и сътрудници на университета и възглас „Вечная памет“. След това се извършва молебен за здраве на преподаватели, студенти и сътрудници и възглас „Многая лета“. Имената се поменават съборно, от всички присъстващи. В храма ежеседмично се поменават ректорите през цялата история на висшето училище, преподаватели, участници във Великата отечествена война и онези, които по време на окупацията са се намирали в обсадения град, преподаватели и випускници, пострадали в годините на репресия и тези, които са се трудили и сега работят в Минния университет. Църквата на университета помни дарителите, допринесли за възстановяването на храма, и се моли за всеки поименно.

Към храма съществува младежка студентска общност. Грижата за съхранение на историческата памет намира израз в проекта „Пазители на паметта“, при изпълнението на който студентите се занимават със събиране на сведения за преподавателите, учащите се и трудилите се за Минния университет. Те поддържат в добро състояние техните гробове. За три години енориашите от университетския храм успяват да съставят база данни с имената на погребаните на Смоленското гробище учени: биография, фотография или портрет, ако има такъв, а също така и снимка на гроба. Поменават ги в храма. Настоятелят на храма протоиерей Сорокин съставя поменик с имената на минните инженери, погребани на Смоленското гробище.

Друга дейност, която заслужава особено внимание, е провеждането сред студентите от университета на конкурса „Граници на таланта“ за

разработването на проекти в духовно-просветителската, културната и историческата сфери в живота на съвременния човек. Учредител на конкурса и председател на конкурсната комисия е проф. протойерей Вл. Сорокин. Членове на комисията са: администраторът на домашния храм; асистент от катедрата по руски език и литература; професор от катедрата по организация и управление; инженер от експлоатационно-техническият отдел. Провеждането на конкурса е съгласувано с администрацията на университета. Това е още един пример за тясното взаимодействие между православните и светските представители на висшите училища.

Целта на конкурса е развитие на творческите способности в духовно-просветителската, културната и историческата области. Поставят се следните задачи:

- съдействие за духовната просвета на учащите се в Минния университет;
- запознанство с основите на православната култура;
- укрепване на приемствеността между поколенията и съхраняване на историческата памет;
- повишаване на нивото на знания за отечествената култура.

Конкурсът се провежда в 5 номинации в различни направления (вж. табл. 3).

Оценяването се извършва по следните критерии:

- творчески подход при изпълнение на работата;
- оригиналност и самостоятелност;
- приложение в практиката на разработените проекти;
- възможност за публикация като учебно-методически материал, информационен материал за разпространение в сайта на Минния университет, разпространение чрез библиотечния фонд.

Авторството може да бъде както индивидуално, така и колективно. Темите на разработките трябва да съответстват на номинациите и направленията на конкурса. Всички работи се предават безвъзмездно във фонда на домашния храм на Минния университет и могат да бъдат използвани от организаторите, като се запазва авторското право. Участието е безплатно. Победители са работите, заети I, II и III място за всяка номинация, и те се награждават съответно с 10000, 7000 и 3000 рубли⁸, връчвани на тържествена среща след завършване на конкурса.

Съществуват и ред други мероприятия и инициативи като: занятия по църковнославянски език, традиционни срещи на чай със свещенослужители, конкурс, посветен на Деня на победата, поклоннически пътувания, благотворителски акции и т.н.

В заключение може да се каже, че Руската православна църква и висшите училища в Санкт Петербург вървят по правилен път. Тяхната съвместна работа води до формиране на духовно-нравствени ценности у студентите и просперитет на университетите. Това с особена сила важи и за престижния Минен университет в града. Показателни са думите на ректора Владимир Литвиненко: „Днес университетът е не просто среда за подготовка на висококвалифицирани специалисти за минерално-суровинния сектор, а среда за формиране на истински руски интелегенти, които традиционно се отличават с високи норми на морално-нравствена култура, широка образованост, порядъчност и благородство на душата“⁹. Практиката е доказала, че за Русия тази среда е възможно да се формира единствено при взаимодействието на Руската православна църква и висшите училища.

Таблица 3. Номинации на конкурса „Граници на таланта“¹⁰

№	Номинации	Направления
1	Разработка и изследване по една от темите:	Пътешествие в Минния университет за ученици, абитуриенти, студенти от I курс; Петербург от необичаен ракурс (храмове, забележителности на града, исторически места); Съдбата на литературните герои на Петербург; Друга тема, съгласувана с организаторите на конкурса
2	Проза и поезия	Стихотворения, проза, разкази, публицистика, произведения, посветени на родината, избора на професия, на любимо място в Санкт Петербург, на краеведството.
3	Съхранение на историческата памет	„Изтъкнати випускници на Минния университет“; „Випускници и преподаватели в Минния университет – участници във Великата отечествена война 1941-1945 г.“; „Випускници на Минния университет – свещенослужители на църквата“; „История на Домашния храм на Минния университет“; „Традиции на моето семейство“; „Аз от гилдията на минните инженери“.
4	Видео филми и презентации по една от темите ¹¹ :	История на Минния университет; Минният университет днес; Храмът на Минния университет и неговите светини; Краеведчество; Моята професия; Друга тема, съгласувана с организаторите на конкурса
5	Милосърдие	Разработка на благотворителен проект, готов за реализация, който може да бъде изпълнен от студентите

БЕЛЕЖКИ

1. <http://www.patriarchia.ru/>
2. За възникването и дейностите на Асоциация „Покров“ са използвани сайтовете: <http://pokrovorg.ru/>; <https://vk.com/>; <https://students.spbu.ru/>; <https://www.gov.spb.ru/>; <http://globus.aquaviva.ru/> и монографията на Л. Немчикова (Немчикова, 2017:105-108; 113-121).
3. КМПВОО е изпълнителен орган на държавната власт в Санкт Петербург.
4. През 2019 г. се представят лауреатите на V Международен фестивал-конкурс за духовна музика „Зимна приказка“
5. Сведенията за храм „Преп. Макарий Египетски“ са взети от <http://makaryvgornom.ru/>; <https://spmi.ru/>; <http://club.silver-ring.ru/>.
6. Първоначално се нарича Минен кадетски корпус
7. Солей (от латински *solum* – праг или *solium* – трон) е термин в църковната архитектура на християнските храмове. Солеят заема пространството пред иконостаса откъм кораба и отстои с едно или няколко стъпала по-високо от средната част на храма. Символизира Голгота. Място за свещеноедействия е, върху него свещенослужителите раздават на вярващите даровете, които са приготвени в олтара (бел. ред.)
8. Равностойността на около 30 рубли е 1 лев (бел. ред.)
9. <https://spb.uceba.ru/>
10. Конкурсът е проведен през 2017 г.
11. Образователни филми, документални филми, филми с духовно-нравствено съдържание, анимации, рекламни мероприятия с възпитателно-просветителски характер.

ИЗТОЧНИЦИ

- Димитриева, В. Н. Моделирование социально-педагогического взаимодействия Государственного ВУЗа и Церкви на основе идей отечественных философов и педагогов.// Социальное служение Православной Церкви: проблемы, практики, перспективы. Материалы Всероссийской научно-практической конференции 7-8 июня 2013. Санкт Петербург, 2013.
- Исаев А. А. Роль православия в нравственном воспитании российской молодежи.// Социальное служение Православной Церкви: пробле-

мы, практики, перспективы. Материалы Всероссийской научно-практической конференции 7-8 июня 2013. Санкт Петербург, 2013.

Межвузовская Ассоциация „Покров“ — источник жизненного опыта студентов. Покровские образовательно-просветительские листки. Вып. 31. СПб.: ООО „Нестор“, 2009.

Немчикова, Л. А. Генезис смыслообразующей деятельности по взаимодействию церкви и высших образовательных учреждений в духовно-нравственном воспитании молодежи. // Организация работы с подростками и молодежью в Русской Православной Церкви. Санкт Петербург, 2017. ISBN 978-5-88812-836-7

Тупахина, О. Общины православных домовых храмов петербургских вузов как объект социологического изучения. – Телескоп, №6 (84), 2010.

<http://club.silver-ring.ru/> (27.10.2019)

<http://globus.aquaviva.ru/> (17.11.2019)

<https://www.gov.spb.ru/> (17.11.2019)

<http://makaryvgornom.ru/> (26.11.2019)

<http://www.patriarchia.ru/> (14.11.2019)

<http://pokrovorg.ru/> (15.11.2019)

<https://pravoslavmolodezh.ru/> (18.11.2019)

<https://spb.ucheba.ru/> (20.11.2019)

<https://spmi.ru/> (17.11.2019)

www.stsl.ru/ (17.11.2019)

<https://students.spbu.ru/> (15.11.2019)

<https://vk.com/> (16.11.2019)

Взаимодействие между Руската православна църква и висшите училища в Санкт Петербург (Резюме)

Статията разглежда различни аспекти на взаимодействието между структурите на Руската православна църква и висшите училища в Санкт Петербург. Акцентът е поставен върху общите усилия за духовно-нравственото възпитание на студентската младеж. Посочени са примери за дейността на студентите от Санктпетербургския минен университет в рамките на Асоциация „Покров“ и на енорийската общност към храма при университета.

Ключови думи: Руска православна църква (РПЦ), висше училище, Санктпетербургски минен университет, Асоциация „Покров“, домашен храм, енорийска общност, мероприятия, студенти, нравственост, духовност.

Interaction Between the Russian Orthodox Church and the Higher Schools in St. Petersburg

(Summary)

The article discusses various aspects of the interaction between the structures of the Russian Orthodox Church and the higher schools in St. Petersburg. It focuses on the common efforts for the spiritual and moral education of the students. Examples are given of the activities of students from the University of Mining in St. Petersburg within the framework of the *Canopy* Association and the parish community at the university temple.

Key words: Russian Orthodox Church, higher school, the University of Mining in St. Petersburg, the *Canopy* Association, house temple, parish community, events, activities, students, morals, spirituality.

МОНОГРАФИЯТА „НЕВЕРБАЛНИ АСПЕКТИ В ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ. ЕКСТРАЛИНГВИСТИЧЕН 4D ПОДХОД КЪМ ЕЗИКА“ НА ИВАЙЛО ПЕЕВ – „ПОЛИМЕТРИЧНО“ КЪМ ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ

(Рецензия)

Монографичният труд на Ивайло Пеев внася актуална за съвременния XXI век тематика, каквато е невербалната комуникация и езикът на тялото, в методиката на чуждоезиковото обучение. Обхватът и разработката на темите в труда в известна степен „надскачат“ заложеното в неговото заглавие, тъй като авторът се спира на широк кръг от въпроси, за които така формулираното заглавие не подсказва. В текста прозира анализаторският опит на автора в областта на теорията на невербалната комуникация и езика на тялото от дисертационния му труд *„Езици на телесното в прозата на А. П. Чехов“* (автореферат, достъпен на адрес <http://digilib.nalis.bg/dspviewverb/srv/viewer/>), като в монографичното изследване теорията е притеглена към практиката на чуждоезиковото обучение и приложената лингвистика.

Заявката, която прави И. Пеев във Въведението на книгата, е изразена по следния начин: *„Идеята ни е да мислим, анализираме и репрезентираме езика в неговата многоаспектност, многоплановост, многопластовост на употребите му, през динамиката и свързаността му с неговите носители, или казано иначе - да виждаме, мислим и представяме езика в неговото комуникативно битие, да разширим границите и преодолеем ограниченията. Да го разглеждаме и изследваме като „4D продукт“ на човешката култура, като най-висше човешко достижение, на базата на което се моделира целият ни съвременен свят и цивилизация.“* Асоциирането на езика със съвременните технологии и стремежът към все по-реалистично и осезаемо представяне на медийно съдържание не е просто атрактивна езикова игра за привличане погледа на четящия потребител от заглавието на книгата, а промислена идея, формулирана в обоснована теза, която авторът защитава в изследването.

Като един от мотивите за вглеждането в параезиковите и екстралингвистични елементи в обучението по чужд език е изтъкнато, че: *„Често параезиковият елемент в езиковото обучение, в неговата теория и практика, бива пропускан, вниманието е фокусирано върху „написаното“, езикът в неговия формализиран*

абстрактен вариант, усвояван през графиката му, четенето, слушането (най-често само глас/гласове, записани на аудио носител), наизустяването и възпроизвеждането на не съвсем точни и премислени думи, фрази и текстове.“ Впечатление прави широката осведоменост на автора в областта на теорията и приложните аспекти на обучението по чужд език, и по-специално на българския език за чужденци, от научни публикации от 60-те години до днес, което дава сериозна основа на настоящото изследване.

В структурен аспект монографичното изследване се състои от въведение, четири глави, заключение и използвана литература, като отделните части като цяло са добре балансирани в композицията на текста.

Впечатление в първа глава, „ТЯЛОТО И НЕГОВИЯТ ЕЗИК. Поглед към историята“, прави доброто познаване на въпросите за езика на тялото и интерпретацията на телесните кодове, разчитането им през различни методологични оптики, за което, както бе споменато по-горе, несъмнено принос има работата на автора по дисертационния му труд, но също така се вижда, че библиографията е осъвременена, преосмислена и практически притеглена към сферата на чуждоезиковото обучение. Авторът тръгва от тезата, че и двата израза - *вербален и невербален* - са продуцирани от едно и също тяло, което притежава индивидуална психика, заявяваща себе си посредством инструментите и каналите, които притежава. И оттук - комуникативната „норма“ е винаги *етнонационално и социокултурно обусловена и маркирана, което ясно показва и нейната значимост по отношение на цялостното възприемане на посланието, състоящо се от двата елемента – вербален и невербален, словесен и телесен*“ (стр. 48).

Несъмнено приносна е и втората глава на изследването, „БЪЛГАРСКИЯТ“ ЕЗИК НА ТЯЛОТО“, в която са засегнати теми, свързани със спецификата на българската култура и език; в нея може да бъде разчетена и заявка за бъдещи разработки. Авторът тръгва от тезата, че „*Езикът е неразривно свързан с неговите носители, техния социален и културен живот, с техния бит и обичаи, едновременно отразяващи и моделиращи световъзприятията им.*“ (стр. 125) - постановка, която наглед е пределно логична и ясна, но която е малко разработвана в българската лингвистика, а още по-малко в теорията на чуждоезиковото обучение.

Следващите две части („ФИЗИОЛОГИЯ“ НА ОБУЧЕНИЕТО“ и „ЕЗИКЪТ НА ТЯЛОТО И АКАДЕМИЧНАТА КОМУНИКАЦИЯ“) са несъмнено ценни от методическа гледна точка. Авторът е добре запознат с методиките на обучението по български език за чужденци от поставянето на началото му през 60-те години на ХХ век до днес, като на базата на прочетеното и анализираното изказва свои тези и визии, осмислени и през практическия му опит като преподавател и изследовател. Отчитането на модерните технологии и дигитализирането на съвременния свят и дейностите, свързани с образование, правят изследването иновативно и в крак със съвременните тенденции в чуждоезиковото обучение и образование като цяло. Разгледани са подробно позициите и „ролите“ на обучаващ и обучаем в процеса при усвояването на чужд език, видени през комуникативните аспекти в търсените резултати от страна на обучаемите.

Цялостното впечатление от текста е за сериозна теоретична подготовка (използваната и цитирана библиография е над 170 заглавия), която е осмислена и практически проверена в занятия по български език с чужденци, а също така и в експерименти по научноизследователски проекти, както отбелязва самият автор. На базата на това съчетаване на гледните точки през теорията и практиката, монографичното изследване придобива пълнотата на текста, която би удовлетворила професионалисти лингвисти, а също така и педагози от различни области.

В текста могат да бъдат открити и някои граповини, в които личат времевите интервали на писане на някои от главите и техните подчасти. По наше мнение някои части могат да бъдат съкратени за сметка на други, които от своя страна имат потенциала да се разширят, задълбочат и детайлизират.

Без съмнение монографичното изследване на Ивайло Пеев „Невербални аспекти в чуждоезиковото обучение. Екстралингвистичен 4D подход към езика“ е приносно за съвременната методика на обучението по чужд език и приложна лингвистика. То би представлявало интерес за филологическата и преподавателска общност по езици, а също така би било полезно и като ръководство, своеобразен „справочник“, за преподаватели по различни дисциплини във висшите училища.

Доц. д-р Йоана Павлова

V. КАЛЕНДАР НА ДЕЙНОСТИТЕ НА ДЧЕС

Научен растеж в Департамента:

На **27 септември 2019 г.** ст. пр. **Иванка Ставрева** придобива образователно-научната степен „доктор“, защитавайки дисертационен труд на тема „Професионално-приложна ефективност на физическото възпитание и спорт в МГУ „Св. Иван Рилски“, разработен под научното ръководство на проф. д-р Йордан Иванов.

На съвет на катедра „Чужди езици“, проведен на **2 октомври 2019 г.**, се приема предложение за повишаване в длъжност „Старши преподавател“ на пр. д-р **Елена Давчева**.

Научна дейност:

През 2019 г. бе одобрен и под ръководството на ст. пр. Милена Първанова реализиран научноизследователски проект № ХД 018/2019 г. на катедра „Чужди езици“ по научно направление „Филология“ в научна област „Хуманитарни науки“. Той е осъществен в съответствие с Наредбата за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност, приета с ПМС № 233 от 10.09.2016 г., в сила от 01.01.2017 година. Проектът е на тема: „Сравнителен анализ на когнитивните умения на студентите за разпознаване на специфични термини при работа с научни текстове на чужд език в МГУ „Св. Иван Рилски“ и е реализиран от екип в състав: ст. пр. **Милена Първанова**, ст. пр. **Моника Христова**, ст. пр. **Велислава Паничкова**, ст. пр. **Маргарита Папазова**, ст. пр. **Цветелина Вукадинова**, ст. пр. д-р **Екатерина Балачева** и пр. д-р **Елена Давчева**.

Доклад за работата на колектива към м. юли 2019 г. със заглавие „Въвеждане на академична и институционална терминология и анализ на уменията на студентите за разпознаване и превеждане на специфични термини при работа с научни текстове на чужд език в МГУ „Св. Иван Рилски“ е преведен на английски език (“Introducing Academic and Institutional Terminology and Analysis of Students' Skills to Recognise and Translate Specific Terms in Their Work with Scientific Foreign

Language Texts at the University of Mining and Geology “St. Ivan Rilski”) и е публикуван в сборник с научни доклади *JOURNAL of Mining and Geological Sciences*, издаван от МГУ „Св. Иван Рилски“, том 62, брой 4, 2019 г., стр.143-148, ISSN 2682-9525.

В периода **3-4 април 2019 г.** пр. д-р **Елена Давчева** участва в Национална научна конференция, посветена на Николай Райнов, с доклад на тема: „Не просто превод (Пет руски народни приказки под вещото перо на Николай Райнов)“.

Пр. д-р **Елена Давчева** участва в Международна научна конференция „От слово към действие: разкази и репрезентации“ (проведена между **2 и 4 май 2019 г.**) с доклад на тема: „Един поглед върху интертекстуалното пространство в две руски народни приказки“.

На **17 май 2019 г.** пр. д-р **Елена Давчева** участва в Национална научна конференция „Детското любопитство към екзистенцията: раждане, живот, смърт“ с доклад на тема: „Детското любопитство към екзистенциалните ситуации през призмата на образователната драма“.

На **23 май 2019 г.**, в съавторство с доц. д-р Юлияна Яворова от катедра „Приложна механика“ към Химикотехнологичен и металургичен университет – София, ст. пр. **Цветелина Вукадинова** взема участие в XVI Научна постерна сесия за млади учени, докторанти и студенти на ХТМУ с постер на тема: „Обучителен инструментариум за подпомагане разбирането на понятия в развитие на езикови компетентности в инженерните специалности“.

На **18 октомври 2019 г.** в 62-та Международна научна конференция'2019 на МГУ участват следните колеги:

- доц. д-р **Ваня Цолова** - с доклад в съавторство с гл. ас. Васил Димитров от НСА „Васил Левски“ на тема „По проблема за целта и задачите на физическото възпитание във висшите училища“;

- ст. пр. **Милена Първанова** и ст. пр. **Велислава Паничкова** представят Междинен отчет за работата до момента по проект № ХД 018/2019 г. на катедра „Чужди езици“ на тема: „Сравнителен анализ на когнитивните умения на студентите за разпознаване на специфични термини при работа с научни текстове на чужд език в МГУ „Св. Иван Рилски“;

- ст. пр. **Цветелина Вукадинова** - с доклад на тема: „Сравнителен

анализ на изучаването на английски език за специфични цели в два университета - в Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ – София и в Технически университет „Минна академия“ Фрайберг“.

На **6 ноември 2019 г.** ст. пр. д-р **Елена Давчева** участва в Национална научна конференция „Юношеството като преход между детството и зрелостта – предизвикателства и хуманистични перспективи“ с доклад на тема: „За някои православни инициативи в подкрепа на юношите в България и Русия“.

На **21 ноември 2019 г.** ст. пр. **Евгени Йорданов** участва в IV Международна научна конференция за физическо възпитание и спорт, проведена в УНСС, с доклад на тема: „Влияние на часовете по пешеходен туризъм върху отношението на студентите към опазване на природата“ в съавторство с пр. д-р Венцислав Йорданов от УНСС и ст. пр. д-р Желязко Георгиев от ЛТУ.

Ст. пр. д-р **Елена Давчева** участва в Национална научна конференция „Жените в българската литература и култура“, проведена в периода **27-29 ноември 2019 г.**, с доклад на тема: „Валентина Друмева – посланик на духовна пробуда“.

На **9 декември 2019 г.** ст. пр. **Милена Първанова** взема участие в кръгла маса на тема „Предизвикателства пред чуждоезиковото обучение в XXI век“ по случай 30 години от създаването на Департамента за чуждоезиково обучение и приложна лингвистика на ТУ – София.

На **10 декември 2019 г.** ст. пр. **Цветелина Вукадинова** беше сред гостите на Национална конференция „Перспективи и предизвикателства пред педагогическото образование през XXI век“, организирана от Националната агенция по оценяване и акредитация (НАОА).

Образователна дейност

През учебната 2018/2019 г. (от 18 септември 2018 г. до м. април 2019 г.) се провежда безплатен курс по испански език, II ниво (напреднали), за студентите, преподавателите и служителите от МГУ „Св. Иван Рилски“, воден от ст. пр. д-р **Екатерина Балачева**.

От **м. февруари до м. юни 2019 г.** се провежда безплатен курс по английски език, ниво Intermediate, за преподавателите и служителите от

МГУ „Св. Иван Рилски“, воден от ст. пр. **Маргарита Папазова**.

В периода **13–17 май 2019 г.** ст. пр. **Цветелина Вукадинова** е в Технически университет „Минна академия“ Фрайберг по програма „Еразъм+“, преподавателска мобилност с цел обучение.

През периода **11-16 август 2019 г.**, на основание заповед №КЧ-44/15.07.2019 г., ст. пр. д-р **Е. Балачева** взема участие в обучение за преподаватели по испански език, проведено от SpainBcn-Programs в град Барселона, Испания. Тематиката е преподавателската мобилност по програма „ЕРАЗЪМ“.

На **12 ноември 2019 г.** ст. пр. д-р **Екатерина Балачева** започва провеждането на нов безплатен курс по испански език, I ниво (начинаещи), за студентите, преподавателите и служителите от МГУ „Св. Иван Рилски“.

Спортна дейност на катедра „Физическо възпитание и спорт“:

През **м. януари 2019 г.** се провежда традиционният Бал на спортиста, на който са наградени най-добрите студенти-спортисти, преподаватели-треньори и обществени деятели за спортно-състезателната 2018 г.

От **17 до 20 март 2019 г.** на проведената в к.к. Боровец Зимна универсиада нашият университет за първи път има представители в зимните спортове. Отборът е воден от ст. пр. **Евгени Йорданов**.

От **21 до 24 март 2019 г.** мъжкият отбор по баскетбол с треньор ст. пр. **Иванка Ставрева** взема участие в Националния университетски шампионат по баскетбол 3x3 в Пловдив.

През **м. май 2019 г.** представителният отбор по лека атлетика с треньор ст. пр. **Каролина Цветкова** взема участие във финалния етап на Националния университетски шампионат по лека атлетика в гр. Варна. Два златни медала - на 100 м и на 400 м - печели Антонио Иванов, студент от I курс спец. ОПС. При жените Ралица Нейчева заема VII място на 100 м, а на 400 м се класира на V място.

Също през **м. май 2019 г.** представителният отбор по футбол участва във финалния етап на Националния университетски шампионат,

проведен в гр. София, като завоюва златни медали и купата на Национален шампион.

На **1 октомври 2019 г.** ст. пр. **Евгени Йорданов** съвместно със Студентския съвет на МГУ провеждат нощен преход до връх Камен дел на Витоша.

На **15 октомври 2019 г.** ст. пр. **Евгени Йорданов** съвместно със Студентски съвет на МГУ провеждат изкачване на Черни връх на Витоша. В похода участват 50 студенти от университета.

На **30 октомври 2019 г.** доц. **Ваня Цолова** и ст. пр. **Евгени Йорданов** от секция „Фитнес“ към кат. ФВС провеждат „Силов турнир на МГУ“ по случай откриването на фитнес зала към Студентски общежития - блок № 1 на МГУ.

На **17 ноември 2019 г.** във Враца се провежда Национален университетски шампионат по крос. Отборът по лека атлетика с треньор ст. пр. **Каролина Цветкова** взема участие в спортното събитие.

На **3 декември 2019 г.** ст. пр. д-р **Иванка Ставрева** и ст. пр. **Каролина Цветкова** от секция „Тенис на маса“ към кат. ФВС организират и провеждат традиционния Студентски турнир за купа „8-ми декември“.

От **13 до 15 декември 2019 г.** представителният отбор по футбол взема участие във финалния етап на състезанията за купа „8-ми декември“ в Националната футболна база - гр. София. Под ръководството на проф. д-р **Йордан Иванов** и ст. пр. **Илиан Баланов** отборът печели златните медали и купата.

На **14 и 15 декември 2019 г.** в СОК „Камчия“ се провежда Национален университетски шампионат по хокей в зала. В турнира отборът на МГУ „Св. Иван Рилски“ с треньор ст. пр. **Евгени Йорданов** спечелва сребърните медали и при мъжете, и при жените.

Професионална и общественно-културна дейност на катедра „Чужди езици“:

През периода **м. март – м. август 2019 г.** ст. пр. **Милена Първанова** и ст. пр. **Моника Христова** превеждат от български на английски език доклади и резюмета на доклади, включени в сборника от 62-та

Международна научна конференция'2019 на МГУ *JOURNAL of Mining and Geological Sciences*, издаван от МГУ „Св. Иван Рилски“.

През **м. юни 2019 г.** ст. пр. **Моника Христова** извършва симултанен превод (от български на английски и от английски на български език) на XV Международна научна конференция по открит и подводен добив, организирана от Научно-техническия съюз по минно дело, геология и металургия.

През периода **м. юли – м. септември 2019 г.**, като член на Редакционния съвет на сп. „*JOURNAL of Mining and Geological Sciences*“, издавано от МГУ „Св. Иван Рилски“, ст. пр. **Моника Христова** извършва редакторска дейност върху доклади на английски език, включени в сборника с материали от 62-та Международна научна конференция'2019 на МГУ.

На **14 септември 2019 г.** ст. пр. **Милена Първанова** прави дарение в размер на 316 библиотечни единици, в т. ч. 7 архивни единици отпреди 1944 г., в Столична библиотека за възстановяване на библиотечния фонд на изгорялото читалище „Светлина“ в с. Катрище, обл. Кюстендил.

Организационна дейност в Департамента:

На Общо събрание на нехабилитираните преподаватели от департамент „Чужди езици и спорт“, проведено на **20 ноември 2019 г.**, ст. пр. **Моника Христова** е избрана за член на Общото събрание на МГУ от квотата на нехабилитираните преподаватели.

На **20 ноември 2019 г.** Общото събрание на департамент „Чужди езици и спорт“ преизбира ст. пр. Велислава Паничкова и маг. инж. Мариела Кичева и избира ст. пр. **Елена Давчева** за членове на Редакционната колегия на сп. „ИЗВЕСТИЯ на ДЧЕС при МГУ „Св. Иван Рилски“. За отговорен редактор на брой XIX/2019 г.е преизбрана ст. пр. Милена Първанова.

На **12 декември 2019 г.** Общото събрание на МГУ „Св. Иван Рилски“ избира за членове на Академичния съвет на МГУ проф. д-р **Йордан Иванов** (катедра „Физическо възпитание и спорт“) и ст. пр. **Моника Христова** (катедра „Чужди езици“).